

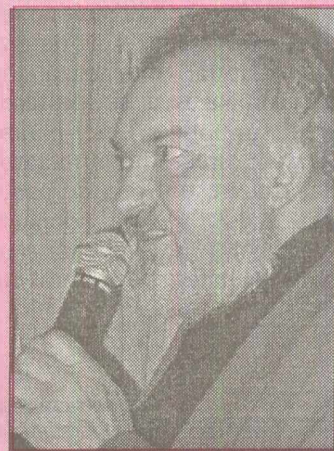
Luceafărul

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

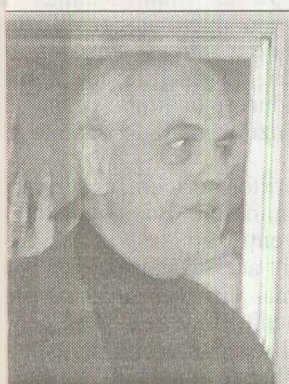
Nr. **8** (779)

Miercuri, 28 februarie, 2007

Deci se clătina Canalul și cineva trebuia să plătească prăbușirea, pentru că bolșevicii nu aveau simțul prăbușirii frumoase ca Zorba Grecul. Începuse să se zvonească de primii zece șefi ierarhici ai construcției și se vorbea de moarte. Între cei zece intra desigur și tata, pe poziția a opta în ierarhia tehnică a Direcției Generale a Canalului. Iarși bietul tata era în preajma morții și nici nu mai avea ce să-i albească, pentru că de la precedenta condamnare la moarte chelise aproape complet.

valentin tașcu

bogdan ghiu

Singura poveste curată, sănătoasă mi se pare a fi, în acest context, *divortul* lui Petre Roman. Căci într-o formă sau alta de *divorț* față de această lume odioasă ar trebui să trăim cu toții. Și așa, de fapt, și trăim, dar ne-am obișnuit cu *dragostea* cu *de-ala*, eros social pervers, continuator firesc al *violului* istoric mereu fondator care ne ține în viață, la nesfârșit, naștere, reproducându-ne până la epuizați.

pag. 22

reacții

Pamflet amical

corneliu antoniu

evocări

petru v. ștefănuță

Un martir din Basarabia

pag. 15

Votul media-nominal, Kanal D(e ce?) și PR-ul ca hărțuire sexuală (*un bilețel*)

bogdan ghiu

Am lipsit trei săptămâni din țară și nu mi-am făcut ghetele nici măcar o singură dată: claritatea imaginii, curățenia reflectării se manifestă, în Occident, începând de la acest nivel umil, invizibil.

Am plecat pe povestea "bilețelului roz" și m-am întors pe aceea a "scrisorii celor 50 de intelectuali" care, toți, par a nu se mobiliza decât pentru a fi numiți cât mai repede ambasadori și a-și arăta mulțumiți burțile, zi de zi, la televizor (asemeni lui Cătălin Avramescu, zilele trecute, la Realitatea TV). Atâta lipsă de demnitate și de libertate, de autonomie specifică, de grație este greu suportabilă: blochează totul. Viața publică românească se desfășoară parcă la nivelul simbolic al unei parabole cu copii sângeroși: direct, literal metaforic.

Am regăsit Bucureștiul plin de panouri cu grămezi de "vedete" media, adunate cu toptanul pe grămada fecală de bani a unei noi televiziuni "generaliste" de divertisment. Scârbos!

Apoi am adormit (din ce în ce mai greu) ascultând despicându-se firul în patru cu privire la votul uninominal, de parcă în România singura modalitate de a fi și de a te face cunoscut n-ar fi tocmai *populismul mediatic*. Vom avea un parlament foarte curat, plin de Băsești, de Vadimi și de Becali (numele acestuia din urmă având, nu întâmplător, deja formă de plural, fiind parcă din start sortit multiplicării la infinit).

În sfârșit, săptămâna trecută, o bună prietenă mi-a povestit, amuzat-revoltată, cum s-a desfășurat un interviu de angajare pe un post de răspundere PR la firma (de care, din când în când, am mai auzit) *Forum Invest*. Întrebările-cheie care i s-au pus au fost două: 1) "Faceți dragoste?" și 2) "Cum ați reacționa dacă un client sau un partener de afaceri al trustului v-ar pișca de fund?"

Întrebare (de răspuns): în România, PR-ul este conceput ca un serviciu de animatoare, iar relațiile de afaceri pot include în mod licit hărțuirea sexuală ca "lubrifianț" al afacerilor? O femeie, angajată într-un astfel de post, trebuie să "facă

frumos" și să accepte orice măgărie, orice avans spre binele firmei?

Dacă așa se fac afaceri în România, dacă așa se face politică în România, dacă așa se face televiziune în România, dacă așa se comportă și arată intelectualii români, mă pot declara deja în exil și, o simplă prezență ocazională, în vizită

vizor

Altfel mă sufoc. Murim toți ca bietul Gheorghe Crăciun, care nu de ficat murit, ci de pe urma societății brutale și grotești, în care a trebuit să trăiască.

Singura poveste curată, sănătoasă mi se pare a fi, în acest context, *divorțul* lui Petru Roman. Căci într-o formă sau alta de *divorț* față de această lume odioasă trebuie să trăim cu toții. Și așa, de fapt, trăim, dar ne-am obișnuit cu *dragostea de-a sila*, eros social pervers, continuată firesc al *violului* istoric mereu fondat care ne dă, la nesfârșit, naștere, reproducându-ne gata *epuizați*.

BANCA COMERCIALĂ ROMÂNĂ

Sponsorizare de la Banca Comercială Română

Director:

Marius Tupan

Colectivul de editare:

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Luceafărul” este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România NU și de la Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,

telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: RO17RNCB0072049692900001

Cont în valută: RO87RNCB0072049692900001

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele

RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă în Catalogul

publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C.

Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1,

Corp B, Sector 1, București, România la P.O. Box

33-57, la fax 0040-3187002, sau e-mail:

abonamente@rodipet.ro, subscriptions@rodipet.ro

sau on line la adresa www.rodipet.ro

Legea Indiferendum-ului

stelian tăbăraș

Este încarnarea unei situații de fapt, se pare de neclintit, privind indiferența totală referitoare la susținerea culturii, în special a literaturii.

Scriitorii nu fac greve (că n-au timp, ei trebuie să scrie sau să "macine" ceea ce vor scrie), nu ies în stradă, deși unii din ei acolo se află. Ei nu blochează drumurile naționale. (Ar fi stupid: ei le-au trasat, ei le-au deblocat în câteva veacuri). Ei trăiesc sau au trăit o istorie paralelă, cu nimic mai neimportantă decât marile evenimente: Cronicarii au spus primii că "una suntem și de la Râm ne tragem", ei au spus despre cuvinte că "sunt ca banii, că acelea sunt mai importante care circulă în mai multe locuri". Alecsandri,

nocturne

printr-o genială improvizare, a alcătuit, ambasador la Paris fiind, celebre versuri cu cuvinte exclusiv de sorginte latină: "Bunaparte, Bunaparte./ Oricât ai fi de departe/ Ne-ai făcut noua dreptate", gest inspirat care l-a făcut pe Napoleon al III-lea să exclame: "Am înțeles tot, suntem frați!" Și, în consecință, să aprobe Unirea făcută "ilegal", peste capul Puterilor Garante.

Despre Eminescu s-a spus că el "a câștigat Războiul de Independență al limbii literare românești". Goga a "cusut" cu firul de apă al Oltului Transilvania de Principatele Unite, Blaga a observat modelul decorator al "spațiului ondulat", al izvoarelor Dorului.

Și tot așa, o istorie "în aer", deasupra istoriei noastre *terre à terre*.

Ce ar cere scriitorii de ar fi ascultați? Pă în primul rând, "bonuri de masă de scris. Lucru necostisitor dacă guvernării ar pricepe că n-ar fi rău să devină și puțin "agenți literari". Să se implice adică în stabilirea tirajelor din rețea, într-o difuzare sigură și acoperitoare a întregii suprafețe de vorbire românească, să asigure un număr bine definit de traduceri în limbi străine de circulație ale izbânzilor mai de seamă ale literaturii.

"Se descurcă scriitorii oricum, ei scriu din microbism. Ce, Eminescu, Bacovia, Blaga, Barbu au fost subvenționați?"

Uită "gânditorii" acestui panseu câți bani a câștigat România din vânzarea cărților scriitorilor suspomeniți. Încă mai sună ecoul unei răbdătoare săli de conferință nerușinat de presă, unde un nabab îmbogățit cel puțin suspect afirma ritos (râtos!): "ce venituri aduc economiei acești... intelectuali?"

Se pare că politicianul îngrășat (veniturilor ilicite îngrășă și la propriu) a umblat mult prin Cipru și Grecia. Să nu fi băgat de seamă Întunecimea sa că grecii contemporani se mai mult de jumătate din buget din turism cultural? Vizitatorii străini vin la temple și muzee, vin pe itinerariile epoeilor și tragediilor, vin în Agora lui Socrate și în Academia lui Platon, vin la arta bizantină...

Această atitudine cvasigenerală nu a produs întâmplător simultană cu gâlceava asupra referendumului. În cazul culturii noastre *indiferendum*. Nu știa pipotoșul îmbogățit că există și în acest caz o Înalță Curte de Justiție: judecata cititorului, a viitorului.

la limită

În Evanghelia după Marcu (1, 22) ni se spune: „Oamenii erau uimiți de învățătura Lui; căci îi învăța ca unul care are putere, nu cum îi învățau arturarii”. Matei (7, 28) ne dă aceeași veste despre modul în care poporul recepta adevărul în Iisus; Luca (4, 32) și Ioan (7, 46) mărturisesc puterea cuvântului ce venea de la Iul lui Dumnezeu - El însuși „Cuvântul”, calea, adevărul și viața”. Filosofiei nu i-a psit, istoric socotind lucrurile, în general, redința Confesiunile ateiste, materialismul, ratarea critică a cărților sfinte, a textelor revelațiilor ori pur și simplu a religiei și bisericii u au fost rare nici acestea, însă atașamentul față de Creștinism, de marile religii monoteiste, credința în Dumnezeu au făcut corp omun cu gândirea teoretică, aducând un plus e profundzime, dar și capcane, demersului ialetic, în istoria umană. Interesant de bservat - și, poate, trist, păgubitor - este însă aptul că adevărul biblic rămâne, în teologie, a și în filosofie, cantonat, limitat în nelimirea lui, la cuvintele Bibliei, apoi la viața oastră sufletească sau morală sau socială, ansparând însă prea puțin, cu excepția prolemei ontologice, nu rareori nefericit adusă

Traian Dragomir

orizontul cercetării, al încercărilor privitoare la existența lui Dumnezeu, fiind prea puțin folosit pentru a ilumina demersurile intelectuale, fie ele geniale și îndrăznețe ori modeste sau timide, de pe terenul cunoașterii, epistemologiei, al înțelegerii și fundamentării cunoașterii. Dincolo de logică, domeniu care nu aparține, decât prin grava eroare aristotelică, de tratare a dialecticii, teoriei cunoașterii, ci teoriei comunicării, epistemologice, este, la rândul său, un compartiment al nozei. Fenomenologia cunoașterii - de la egel la Husserl și la continuatorii acestuia - u apare decât drept teritoriul unei severe pse de curaj, pentru că filosofia modernă, mătoare pentru statutul său autonom - bun la e și îndreptățit pe ce baze? - nu își găsește sursele necesare pentru a vedea în modelul vanghelic al adevărului o posibilitate de ntețză a concepțiilor fenomenologice asupra noașterii, o șansă a dezvoltării acestora.

Inutil de adăugat că singurul care se ropia, într-o semnificativă măsură, de un emenea palier al înțelegerii este Henri erguson, prin al său, cunoscut și insuficient mat, respectat, înțeles, intuiționism. Este îndoielnic faptul că intuiționismul, simțit, tuit ca adevărat în ansamblul său, nu opune un criteriu de adevăr pentru judecătii, ncepte, idei, teorii. Deducția, constatarea npirică și inducția completă, în calitate de obe irefutabile ale adevărului, restrâng, pe o parte, domeniul adevărului și, pe de altă urte, îl compromit, îi alterează natura. uoaștem exemplul de silogism al lui ristotel: „toți oamenii sunt muritori; Socrate e om; Socrate este muritor”. Premiza mară nu trebuie luată în serios, altminteri decât i probabilitatea p_m ; premiza minoră, cu obabilitatea p_m , iar concluzia - desfășurând orect raționamentul - cu probabilitatea p_m . În lilitate de oameni ai unei credințe ferme în ondiția nemuritoare a sufletului nostru, mai ezând și într-un creaționism elevat, care ce din om o ființă diferită de restul univer-

sului, de ce nu am spune simplu: toți oamenii sunt nemuritori. Convinși de valoarea supranaturală a geniului, am putea afirma: Socrate nu este om. Rămâne cu totul nedefinit faptul dacă Socrate este nemuritor sau muritor, dar acceptând că tot ceea ce este superior nouă, suprauman, participă încă și mai sigur la nemurire decât omul, va rezulta că raționamentul aristotelic, îndeosebi prin concluzia sa, nu are chiar nicio legătură cu adevărul. Să lăsăm în sarcina lui Berkeley să dovedească subrezenia empirismului și, în acest caz, nu mai avem niciun motiv să credim nici în adevărul obținut pe seama raționamentului inductiv complet. Pare să fie sigur un lucru simplu și clar: adevărul nu este rezultatul formalizării experienței sau al tratării unilaterale a acesteia. Iisus - fiind de aceeași ființă cu Tatăl - este Cuvântul și unicul adevăr, ca adevăr integral; totodată împlinește calea și viața; El vorbește oamenilor cu putere. Hegel a avut superficialitatea de a spune că „în locul rugăciunii de dimineată citește ziarul” (aproape o noutate în vremea sa), dar a fost și dăruit de Dumnezeu cu enorma profundzime care i-a permis atât să înțeleagă, precum și să afirme, că „adevărul este integralitatea”.

Nu există altă cale de control a adevărului decât raportarea la integralitate; pe drumurile

„Vorbea ca unul care are putere...”

adevărurilor experienței imediate tot ceea ce ne este permis, ne poate motiva și îndreptăți nu este altceva decât drumul către integralitate (așa cum nu putem fi înțelepți, ci doar iubitori de înțelepciune, niciodată, niciunul dintre noi *sofos*, ci, în cel mai bun caz, *filosofos*). Progresul către integralitate nu se urmează decât în comunicare, iar șansa comunicării nu constă în nimic altceva decât în stropul de putere ce se află, cât de cât, în fiecare dintre noi și pe care nu trebuie să îl risipim, prin orgoliul formalismului, al absolutizării metodologice, prin abandonul percepției fenomenologice, integratoare. Odată procedând într-o asemenea dinamică a integralității contactului nostru cu realul, metodele formale vizând controlul adevărului pot funcționa pe teritoriul oferit de intuiție, de perceperea fenomenologică a integrării existențelor în totalitate, fără a ne pierde în formalizare, ca funcția cognitivă umană, deci spirituală, limitată însă.

Un eseu, acesta, nu dorește să fundamenteze o teorie, ci să amintească unele idei, teze, afirmații și, eventual, să anticipeze altele. Pentru mai mult nu este aici și acum nici timpul, nici timp și nici loc. Am spus în chip repetat că dualitatea cognitivă aristotelică, subiect-obiect, este o simplificare inadmisibilă întrucât, în realitate, cunoașterea este tripolară: subiect, obiect, referențial. Ce este referențialul? Evident, el este un obiect anterior existent - obiectul este obiect dacă poate fi examinat, perceput, într-un referențial propriu chiar lui însuși. Astfel, obiectul implică preexistență (în raport cu perceperea) și complexitate. Condiția de subiect nu implică nici reflecție și nici engramă, decât într-un demers metaforic - ea este dată de conștientă și de capacitatea sa de a-și continua existența ca subiect. În absența complexității nu există simplitate; în absența multiplicității nu există unitate. În absența dinamicii nu există configurație instantanee, fie aceasta complexă ori simplă. Complexitatea nu ființează decât în infinitul complexității, iar dacă în aceste condiții cunoașterea umană este posibilă, ea nu este altceva decât o cale și trăirea experienței căii. Cunoaștem exclusiv ca primire în sufletul nostru a lui Dumnezeu - calea, adevărul și viața.

acolade

Criticul de profesie

marius lupan

Incitante și binevenite sunt declarațiile lui Alex Ștefănescu în **Profesia de critic literar**, publicate în revista „România literară”. Nu fiindcă aduc multe noutăți în domeniu, subiectul a suscitat dintotdeauna tot felul de comentarii, ci pentru că repun în discuții o categorie de profesioniști nu întotdeauna judecați cu amabilitate. Mai mult, sunt învinuiți uneori că stimulează o direcție greșită, cum a fost realismul socialist, sau sancționați că fac anumite jocuri ca să-și promoveze interesele, nu întotdeauna artistice. Viciază chiar ierarhiile, plasând în prima linie a prozei pe un Lăncrănjan, Dinu Săraru sau Platon Pardău, comentând cu parcimonie autori respectabili, care au stat multă vreme în umbră. Trebuie să mai recunoaștem că unii critici, de o oarecare notorietate, sunt folosiți pentru demolarea unor opere, răspunzând unor comenzi sociale, intimidându-i pe scriitorii incoșozi și temerari. După apariția romanului lui Nicolae Breban **Îngerul de gips**, culturmicii vremii aveau să organizeze o adevărată campanie de minimalizare a lui, chiar dacă rezultatele erau contrarii intenției inițiale. Așeviriți erau plasați la reviste și ziare, în funcții de decizii, ca prestația lor să fie oportună. La „Săptămâna”, Eugen Barbu, și el în postura de critic, se răstea la toți autorii intrați în competiție cu el, făcându-le, de fapt, un mare serviciu. În însoțea Vadim. Îi sunt recunoscător și acum că mi-a *zdrobit* romanul **Marmură neagră** ajutându-mă să vând un tiraj de treizeci de mii de exemplare doar în trei zile. Dan Zamfirescu își aducea și el contribuția la edificarea culturii naționale. Decretându-l pe Paul Anghel un fel de Tolstoi al românilor, îi semna, de fapt, decesul literar. Reprezentațiile de tot hazul se iveau cu diverse ocazii. Dacă Nicolae Manolescu elogia o carte, automat o desființa Mihai Ungheanu. Parcă ar fi fost înțeleși să creeze vâlvă în jurul ei, pentru a fi stimulate vânzările. Cunoșcătorii vieții literare se amuzau, ceilalți, mai puțin instruiți, întârziu multă vreme în confuzii.

Cei care vor să-și mai aducă aminte trebuie să recunoască faptul că, imediat după buimăceala din decembrie, a existat un moment de respingere a criticului literar. Prea fuseseră păcăliți cititorii de el, prea îi călăuzise pe cărări înfundate. Acum se bănuiau alte exigențe. Se zicea că evaluarea cărților trebuie să se facă altfel decât până atunci, căci asistam și la alte viziuni ideologice și artistice. Din păcate, în 17 ani de democrație originală, partizanii schimbării n-au reușit să ne propună o altă variantă de valorizare, astfel că asistăm la aceleași interpretări clasice, care nu au fost dislocate încă. Sau poate nu s-au ivit încă revoluționarii literelor, rămași sub dominația expirațiilor, care să ne convingă că punctul lor de vedere, novator, răspunde exigențelor epocii capitaliste. Până vom asista la o metamorfoză reală, suntem totuși parțial solidari cu Alex Ștefănescu, cel care ne împărtășește din experiența celor 35 de ani de tălmăcire asiduă, onorând-o așa cum a găsit el de cuviință. Nu-i deloc comod, mărturiseste semnatarul articolului mai sus pomenit, să fii în relații potrivite cu autorii vii, contemporani. Sunt orgolioși, vanitoși, iar cei mai puțin dotați chiar agresivi. De ofensiva lor ne mai vorbea și cu alte prilejuri. Vor și ei să se impună prin ceva! Ba, mai mult, să-i demonstreze criticului că e o persoană importantă, de care țin seama până și ei. Nu-i cumva asta o recompensă?! Totuși, cum se poate face separația între cele două categorii, aleși și respinși, când și ultimii pot avea susținători? Cui se dă credit? Firește, criticilor cu recunoaștere, dar nu cumva și aceștia pot fi contestați? Putem pătrunde într-o galerie a întrebărilor, greu să li se poată răspunde. În literatura lumii, nu numai „divinul critic”, G. Călinescu, s-a înșelat în privința unui mare poet. Ne gândim la Bacovia, a cărui poezie, „luată în total, ea e o transplantare, uneori până la pastişă, a simbolismului francez, însă pe temperamentul unui Traian Demetrescu”. Cum s-a comportat Ion Barbu față de Argezi? Exemplele ar putea continua. Unii autori, prea slăviți în viață, ne gândim la Mircea Ciobanu și Florin Mugur, au fost repede uitați. Alți, ca Radu Petrescu, oferă altfel de surprize. Criticii nu au nicio vină în aceste situații? Alex Ștefănescu transportă dezinvoltura în tot ce face. Îmi plac sinceritatea și ușurința cu care riscă anumite afirmații. Le vom comenta, pe rând, în episoadele următoare.

Perseverența de cercetător

Cunoscutul etnolog și folclorist Iordan Datcu tipărește cea de-a treia ediție a **Dictionarului etnologilor români** (la Editura Saeculum I.O., București, 2006), a cărui primă ediție în 1979, s-a bucurat de primirea entuziastă a specialiștilor, conștienți de utilitatea unui astfel de instrument, apreciind minunatele daruri de cercetător dedicat, acribios, riguros, ale autorului.

Acest demers începe în 1970, înglobând multe ore de muncă asiduă, meticuloasă și nu de puține ori îngrată, alături de regretata cercetătoare Sabina-Cornelia Stroescu, „ca un angajament profund și de durată”, cum precizează autorul însuși în **Cuvânt înainte la ediția a III-a**.

Față de prima și cea de-a doua ediție care cuprindeau 475, respectiv 795 de articole, ediția a III-a aduce 119 articole noi, la acestea adăugându-se modificări importante, multe dintre articolele din ediția anterioară fiind înlocuite cu alte comentarii. Autorul notează cu un oarecare orgoliu, cel al omului neînfrânt de vreme, că ediția este revăzută și adăugită, nu revizuită: „Nu avem ce să revizuiți fiindcă lucrarea n-a conținut, la prima ei ediție, opinii marcate de conjuncturalism, opinii oportuniste.” (p. 20). Mai toate articolele din ediția a doua au fost aduse la zi cu informația, au fost corectate greșelile din ediția anterioară, într-un efort salutar de acribie și parcimonie specifice marilor intelectuali, cercetătorilor de vocație. Din modestie,

titudine tinzând spre cuprinderea exhaustivă.

Structura tip a articolelor cuprinde trei părți distincte: **date biografice, articolul propriu-zis**, punctând, contribuția și ideile autorului în chestiune și **bibliografia**.

Procedând cu rigoare științifică, dar și cu un excelent simț al valorii, Iordan Datcu s-a străduit să echilibreze articolele, în concordanță cu importanța autorilor.

Dictionarul lui Iordan Dactu umple un gol și instituie o tradiție, clasicizându-se prin calitățile impuse de exigențele cercetătorului. Deși, așa cum sublinia Ovidiu Bârlea, în **Cuvânt înainte** la prima ediție, din 1979, o asemenea lucrare „nu aduce renume celui ce i se dedică” existând prejudecata încă „tenace” potrivit căreia „îndeletnicirile cu vreo ramură a bibliografiei nu pot fi decât de grad minor” (p.7), o astfel de lucrare este utilă și obligatorie în orice cultură care-și așază valorile.

Perseverența de cercetător a lui Iordan Datcu face ca prin a treia ediție să avem, după lucrări de referință în domeniu - Ovidiu Bârlea, **Istoria folcloristicii românești** (1974), **Mică enciclopedie a poveștilor românești** (1976), precedate de **Dictionarul de proverbe și zicători** din 1912 al lui I.A. Candrea, **Dictionarul jocurilor românești**, **Coreografie populară** din 1931 al lui G.T. Niculescu-Varone (cf.p.15), tabloul complet al tuturor celor care, români și străini, s-au aplecat asupra spiritualității românești în toate manifestările ei artistice.

Dacă zeii l-au blestemat, ca pe Ion Budai Deleanu, să facă lexicoane, rămâne oamenilor pentru care a scris această lucrare să aprecieze și să prețuiască rodul acestei munci de peste treizeci de ani, să se bucure de triumful adevăratelor valori.

galaxia cărților

(ana dobre)

Un maestru al Domino-ului narativ

articolul despre Iordan Datcu este redactat de profesorul Nicolae Constantinescu.

Titlul inițial - **Dictionarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc** (1979), urmat în 1983 de volumul al doilea, „în regie proprie”, la Editura Litera - **Dictionarul folcloriștilor. Folclorul muzical, coregrafic și literar** este modificat la cea de-a doua ediție, menținându-se la cea de-a treia - **Dictionarul etnologilor români**, titlu care a întrunit și acordul specialiștilor.

Autorul menționează, de asemenea, că au fost cuprinși „cercetătorii culturii populare spirituale”, așadar toți aceia care au cules sau au scris despre folclorul literar și muzical, despre obiceiuri, despre jocuri populare. Într-un gest de apreciere și de respect pentru munca onestă și evasianonimă a multor culegători de folclor din rândurile cărturarilor satelor (învățători, profesori, preoți), Iordan Datcu pune alături de mari personalități și pe acești „intelectuali ai satelor” care, „fără o biografie strălucitoare, fără o operă personală impunătoare”, adevărate „albine culturale”, au contribuit, prin efortul lor, la edificarea acestei comori naționale care este creația de valori spirituale.

Dictionarul cuprinde în inventarul său alfabetic mari folcloriști români care și-au legat indisolubil numele de activitatea din acest domeniu - Ovidiu Bârlea, C. Brăiloiu, Teodor Burada, Simion Florea Marian, I.C. Chițimia, Emilia Comișel, Iulian Chivu, Theodor Capidan, P. Papahagi, I.A. Candrea, cercetători precum Petru Caraman, I.P. Culișanu, personalități ale culturii noastre - Dimitrie Cantemir, Vasile Alecsandri, B.P. Hașdeu, O. Densusianu, Lucian Blaga, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Mircea Eliade de ex., etnologi străini - Jean Cuisenier, J.G. Frazer, Agnes Kelly, Felix Karlinger, W. Mannhardt, Miha Kosei, Marianne Mesnil, Lorenzo Renzi, Arnold van Gennep, intelectuali preocupaji de spiritualitatea românească. La aceasta se adaugă articolele despre publicații folclorice, instituții, mari colecții, bibliografii, într-un efort lăudabil de comple-

În vara anului trecut, Constantin Țoiu a publicat la Editura Cartea Românească romanul **Istorsirile Signorei Sisi**. Sigurul lucru ce leagă acest nou roman al lui Țoiu de celelalte - celebrul, deja, **Galeria cu viță sălbatică** sau **Căderea în lume** - este pasiunea autorului pentru istorie și istorisire. Totodată, în 2000, autorul **Înșoțitorului** s-a zbatut să publice memoriile lui Gheorghe Jurga Negriștii, un aristocrat și prieten, născându-se astfel volumul **Troica amintirilor sub patru regi**. În romanul **Istorsirile Signorei Sisi** amprenta citirii memoriilor lui Jurga Negriștii este foarte mare. Țoiu chiar face din el un personaj, Jenică Negriștii, fiul lui Epaminonda Negriștii. De ce am adus în discuție acest fapt? Pentru că în acest roman, construit în stilul unui puzzle narativ, sunt condensați 80 de ani de istorie românească. Personajul central este Sofronia Ghica, alintată Sisi, descendentă a marii familii a Ghiculeștilor. Acum nu știm dacă personajul este real sau unul ficțional, iar dacă jurnalul Sofroniei Ghica a existat într-adevăr sau sunt fragmente împrumutate de la Jurga Negriștii. Însă, prin intermediul lui, suntem purtați prin evenimentele majore care au marcat România secolului XX. Sisi Ghica s-a măritat cu avocatul moldovean Dinu Cărăuțeanu (numele adevărat era Alucăruță) și a asistat atât la nașterea și distrugerea Gârzii de Fier, cât și la evenimentele de după decembrie 1989. Sisi, o femeie puternică, nu prea frumoasă, cultivată și cu un fler al politicianului, a reușit să înfrunte greutățile vieții cu o noblețe, cum numai vechea aristocrație românească o avea. Din punctul de vedere istoric, romanul aduce o interpretare nouă asupra destinului celui care a înființat Garda de Fier, Corneliu Zelea Codreanu. De altminteri, Țoiu afirmă, în preambulul romanului: „Eventualilor oponenți le răspund că autorul a ales întotdeauna, fără discuție, de-a lungul vremurilor, partea umană, rațională, tole-

rantă, a oricăror desfășurări sociale, respingând cu oroare sminteala, ura, violența; ca și minciuna, utopia diabolică, frica, teroarea”. În romanul lui Țoiu, Zelea Codreanu este privit ca un erou. El a fost omorât, în mod bestial, pentru că nu a vrut să încheie pactul cu Ana Pauker, cea trimisă de NKVD în România pentru „trata” cu Garda de Fier. Avocatul Dinu Cărăuțeanu, personajul lui Țoiu, asistă la această dramă și, mai târziu, când tancurile sovietice spulberă România, avea să fie închis la Sighet unde și moare. Sisi rămânând singură și cu ave rea spulberată de comuniști, trăiește retrasă în Dămăroaia, la „coana” Veta. În toată perioada vieții ei a ținut un jurnal, pe care naratorul îl inserează în materia romanească. Asistăm la un du-te-vino între perioadele istorice. Contrapunând personajului central este sora lui Dinu Cărăuțeanu, Eleonora, care, dintr-o fată simplă de la țară, de pe moșia Chinuitele, ajunge o divă în Italia și mare tragediană. Jenică Negriștii este legat de Sisi atât prin raporturi de clasă, cât și prin inteligența și umorul cu care tratează realitatea. Este, cum s-ar spune, personajul din off. Un alt personaj care face și desfășoară istoria este evreul Filip Schechter - pe care lesne l-ai putea asemui cu Belu Zilber - un intelectual cu vederi de stânga și de o autentică noblețe. El îl ajută pe Sisi în multe momente grele. Ba uneori îi explică fenomenele, cum ar fi, de exemplu, implicarea masoneriei, secretele serviciilor de dinaintea și de după cele două războaie mondiale, colaboraționismul din timpul ocupației germane. Sisi notează, ca un martor atent, ceea ce vede și aude. Relatarea are o naturalitate aparte și un rafinament stilistic: „La palat se schimbăse al treilea rând de lumânări. Noi continuăm ea cu mândrie - nu ne calicăm la luminat. Se ardeau numai lumânări de stearină din Place Clichy. E o chestie de prestigiu. În fața țării se îngrămădise o piramidă de Imperiali. Cădată era și tata în câștig! Se juca stos, un joc sau, mai degrabă, o nenorocire venită din Prusia. Cele de față le scriu la aceeași masă rotundă în jurul căreia se afla aurul restituit de nemți”. Asistăm, în relatările Sofroniei Ghica, la o gamă variată de registre. Alternarea ironiei, a comicului de situații, al reflecției este foarte bine ținută în frâu de Constantin Țoiu. El pare să fi în postura unui regizor care a pus la cale un spectacol al „creșterii și descreșterii” aristocrației noastre. Ironia soartei este că atât averea Sofroniei Ghica, dar și a Eleonorei Cărăuțeanu va fi „retrocedată” prin ajutorul lui Ionuț Schechter, care ajunge, după evenimentele din 1989 un prosper om de afaceri. În fapt, un securis care a știut să se „orienteze” în tranziția postcomunistă. Viziunea lui Țoiu asupra destinului aristocrației românești este una a reflecției, a adevărului. Durerea planează în câmpul narativ al acestui roman. Este o durere surdă, spusă în șoaptă și privită foarte aproape. Nu pot spune că Sisi este un personaj „tematic”. Sisi este un personaj autentic, pentru că jurnalul este modul de a trăi. Ea se salvează prin actul scrierii, așa cum orice creator o face. Sisi învinge cenușii vieții - mai ales din timpul comunismului totalitar - prin acest exercițiu. Autorul nu face altceva decât să ne atenționeze că în fața grozăviilor de orice natură te poți salva prin actul scriiturii. Este un mesaj, care ne invită la meditație. În fapt, nici nu are vreo importanță dacă Sofronia Ghica a existat cu adevărat. Ea este un prototip, un personaj emblematic pentru tragedia prin care aristocrația noastră, cea care a stat la baza modernității României, a trecut și trece în continuare.

Istorsirile Signorei Sisi este un roman cu o mare încărcătură istorică și emoțională. Personajele care îl populează sunt actanții unor evenimente pe care nu ar trebui să le uităm niciodată. Constantin Țoiu este un maestru al Domino-ului narativ și, din acest motiv, cartea este nu numai o lecție, dar și o mărturisire a ceea ce România a înfruntat în secolul trecut.

(mariana criș)

Revizuirii

În volumul **Nichita Stănescu - un idol als?** (Editura Princeps Edit, Iași, 2006), Adrian Dinu Rachieru pledează pentru o valoare / reevaluare corectă a operei lui Nichita Stănescu, criticului stabilit în imișoara repugnându-i atât „nihilismul orb” egenerând în piromanie de sezon (v. onvingerile lui Cristian Tudor Popescu), cât și naftalina muzeistică a superlativelor” (p. 11). Revizuirile postdecembriste și „rediscutarea aplei de valori” pot reprezenta „un proces igienic, necesar pentru un sănătos metabolism cultural” (p. 125), cu condiția ca procesul să se desfășoare „la rece” și nu sub impulsuri evanșarde, apte să creeze confuzii între aloarea unei opere și „petele din dosar”.

Posteritatea lui Nichita Stănescu este dificilă (v. Eugen Simion), pentru că poetul a fost transformat „într-o instituție publică”, ceea ce „nu-l scutește de firescul tratament critic și de ofensiva reevaluărilor” (p. 124). Simbolic pentru generația '60, răsfățat, dulat, elogiât de critici, imitat de poezii remii, considerat zeu și înger (înger obez, um spun răuvoitorii), Nichita a fost departe de ceea ce se cheamă un „model etic”. Atitudinea nua dintre cei mai consecvenți critici (l-am umit pe Gheorghe Grigurcu) devine astfel explicabilă: „În fine, iritat de cota critică de care se bucură, în continuare, autorul celor **11 legii**, Grigurcu își exprimă nu doar abdicarea pentru poezii făcuți, conștientizând etul textual, refuzând a fi purtați de stihiiile lentului, ci și interesul pentru dimensiunea morală, impunând un model etic”. (p. 18). Istoria literară a unei epoci nu poate fi scrisă, însă, ignorându-i pe cei care au dat tonul și, perând cu criteriul morale, luându-i în calcul numai pe cei „împinși în raftul doi”. Adrian Dinu Rachieru își manifestă dezacordul față de inclemența cu care, plasat sub unghiul moralității, Gheorghe Grigurcu refuză cărțile unor scriitori ca Nichita Stănescu, Marin Părescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru ș.a. dar

o dată dreptate în ceea ce privește ipraevaluarea generației '60 și „clasicizarea ei precoce”, ambele favoritele de evadare din ogmatism și din „glaciațiunea proletcultistă”. Este greu de discernut, în acest moment în care ulți dintre cei care l-au cunoscut personal pe Nichita Stănescu trăiesc și alimentează „mitul”, cât din personalitatea poetului a fost fabricată” a criticilor vremii, cu acordul gimului totalitar, și cât a fost, cum spune A. Rachieru, o realitate „satisfăcând un șir de nevoi compensative în contextul mecanismului presiv” (p. 119). Cert este, în primul rând, că Nichita scria altfel decât se scrisese timp de aproape două decenii până la el; „lecția” Labiş sesă învățată (poetul din Mălini a exercitat o aplicabilă fascinație asupra ploieșteanului, re l-a urât și l-a iubit în egală măsură), dar ea ce a urmat a fost probabil o publicitate oate exagerată, orientând percepția socială și erind imagini-ghid (apud Vasile Sebastian Ancu). Seducția se baza pe modul nou de riere, complet diferit de poezia docilă, de

dresaj ideologic, impusă prin anii '50. Nu mai putea fi vorba de poezie în serie, artizanală, înțesată de clișee și oglindind o realitate „revoluționară”. Poate că, într-adevăr, „avem de-a face cu un poet dificil, contradictoriu, dezvoltând, de fapt, un nebulos program gnoseologic” (p. 116), dar aceasta nu înseamnă că ar fi vorba despre „locvacitate, sporovăială metafizică” sau „kitsch speculativ, brodând un baroc intelectualizant”, cum susține Gheorghe Grigurcu (v. p. 26). Prezentând în detaliu acuzațiile pe care i le aduce poetul din Amarul Târg lui Nichita, A. D. Rachieru nu folosește tonul inflammat al criticilor din tabăra „pro”, ci încearcă să explice și să aplice dreapta măsură unor opinii avizate și consecvente, bazate pe o lectură integrală a textelor. Lui Gheorghe Grigurcu nu i se reproșează propriu-zis nimic, doar că: „Exceptional analist, dezinteresat de tipologic, revendicând (îndreptățit) priorități. Gh. Grigurcu dovedește, ciudat, o încrâncenare alergică față de anumite nume” (p. 27).

Maculatura encomiastică produsă de la debutul spectaculos al lui Nichita și până în prezent poate să sperie „puzderia de evaluatori de ocazie” care „sfârșesc prin a submina critica de autoritate și a discredita tocmai spiritul critic” (p. 24), și care, debusolați, își fac o profesiune de credință din demolarea valorilor impuse înainte de decembrie 1989. A-l considera pe Nichita poet minor, situat pe linia Vlahuță-Minulescu (v. Gh. Grigurcu) sau poet „popular”, rezultat al unor „decantări pripite”, sau poet teatral și limbut, de un diletantism înduioșător, melodramatic, și a-i aplica „linșajul cultural” cerut de C.T. Popescu înseamnă, de fapt, a accepta vandalismul cultural. Dacă opiniile lui Gh. Grigurcu sunt respectate, oricât de nejustificate ar părea, față de opiniile lui Cristian Tudor Popescu distanțarea este de tip violent polemic: „CTP, un critic improvizat, se răfuieste cu mitul și nichitismul literar (...) aruncând pe tarabă sentințe excomunicatorii” (p. 31). CTP, ignorându-și statutul de amator, denunță „cu o violență surprinzătoare (...) șirurile căznite, fără noimă, vidul de simțire poetică, versificația științificoidă ș.c.l. din creația ploieșteanului, beneficiar al unei legende fabricate prin prostituție artistică” (p. 30).

Unor astfel de acuzații, care culminează cu îndemnul la ardere a cărților în piața publică eventual, ca în perioada stalinistă („Evident, e vorba de *hectarele* de poezie stănesciană, pe care exegetul le-ar încredința, într-un gest irepresibil de purificare, focului. E vorba chiar de un linșaj cultural, câtă vreme CTP nu ezită să recomande spre lectură viitorimii *Buletinul NS*; adică o cărticică **cu mai multe pagini decât buletinul de identitate al poetului**, recult versurilor urmând așadar să fie arse” (p. 31).

Adrian Dinu Rachieru analizează punctele de vedere pro și contra Nichita Stănescu refuzând, deopotrivă, apologetica deșănțată, ca și violența criticilor; în contraponderare, recomandă lectura ca fundament al exegezei critice, precum și discernământul și bunul gust ca bază a judecăților de valoare estetice (pe cele de ordin moral le consideră lipsite de

relevanță atunci când este vorba de analiza operei unui scriitor). Totodată, oferă un alt mod de abordare a creației stănesciene, din care nu lipsesc accentele critice, recunoașterea minusurilor, a redundanței și chiar a „crizei de inspirație” de care nu avea cum să scape nici măcar un „clasicizat” de critica literară încă de la debut: „Vom reaminti că **revoluția stănesciană** a marcat o mutație a viziunii poetice. Nichita ne-a apropiat, alături de congenerii săi, de lirismul autentic, redescoperind modernismul interbelic, refăcând punctele de legătura cu o tradiție fracturată. Poet până în străfunduri (cum l-a văzut Ana Blandiana), **revoluționarul** Nichita a fost un *inovator*. Dar radicalismul său a fost pur estetic, propunând alte instrumente expresive. Trebuie să avem în vedere natura sacerdotală a poeziei sale («lăcând lumea»), modelul «fremătător» al lui Pârvan, angelismul insinuat prin toți porii acestui lirism care a descoperit «necuvintele» (ascunse în atâta moloz liric), încercând să dialogheze cu zeii; și să nu-i cerem ce nu a fost, reproșându-i absența militantisimului” (p. 33).

Prezentându-l pe Nichita Stănescu „în zarea transmodernismului” (prilej de lichidare a analizei „între Gicu și Alex”), A.D. Rachieru sintetizează ideile din excelenta lucrare a lui Theodor Codreanu, „Transmodernismul”, pe care critica literară a ignorat-o pe nedrept: „Stătuindu-ne să căutam adevărul poetic la nivelul întregului, criticul (Th. C) notează că fragmentarismul postmodern, amestecul de scriituri, ecuația imaginarului și cumpăna contrariilor hrănesc **un adevăr în devenire** și

galaxia cărților

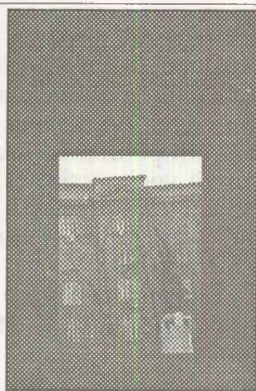
definesc poezia ca **încercare**, plonjând într-un holism transmodern” (p. 76).

Două capitole importante ale lucrării sunt dedicate receptării în străinătate a lui Nichita, prietenii săi sârbi, precum și cei din Basarabia, având un rol important în europenizarea poetului român printr-un efort de traducere și prin întreținerea unei „contagioase efervescente”. Pioșenia lui Adam Puslojic și a altor poeți sârbi nu trebuie confundată cu „fumigațiile adulatoare” ale unor veleitari mioritici.

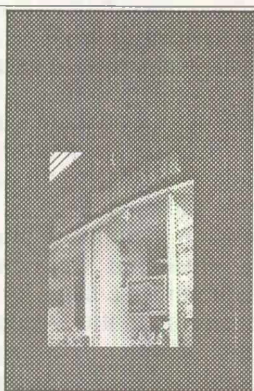
Cât despre răspunsul la întrebarea dacă Nichita a fost un idol fals, A.D. Rachieru are abilitatea și eleganța să-l presare de-a lungul paginilor și să-l sintetizeze înspre final: „În rest, posteritatea critică, radicalizându-și pozițiile în tentativa de a zdruncina ierarhiile osificate sau de a le îngheța, *lucrează* chiar în sensul mitului nichitian. E limpede că această *publicitate negativă* (pe care s-a marșat în ultima vreme) l-a readus în atenție pe autorul *Necuvintelor*, supunându-l tirului critic și asigurându-i, și pe această cale, o longevitate binemeritată” (p. 119).

(**valeria manta-tăicuțu**)

1) **Norocosul Teoretician**
Pentația Confesiunii
Emil Dogaru
Editura Domino

2) **Norocosul Teoretician**
(Sindrom faustian)
(Emil Dogaru)
Editura Domino

3) **Suferințele unui redactor**
(Doina Drăguț),
Editura Alma

adrian g. romila

Spiritul critic

Magda Ursache e o voce literară cu un contur deja precizat în publicistica de la noi, chiar dacă praful provinciei îi șterge, din nefericire, din sunete. Dar și provincia are vocile ei centrale, până la urmă, demne și cu atât mai prețioase în lipsa lor de pretenții revendicative, cu orice preț. Și aceste voci nu sunt deloc puține. Autoarea *Universității care ucide*, roman devorat de noi, ca studenți ieșeni proaspăt trecuți de "loviluție" (așa îi place să numească evenimentele din decembrie 1989, pe urmele lui Luca Pițu), nu pare deloc o fire belicoasă. Ca mulți alți intelectuali congeneri, marginalizările succesive din perioada comunismului militant nu i-au șters eleganța rasată, dar i-au ascuțit simțurile și verbul. Cu alte cuvinte, deferența și tonusul aparent tolerant pe care le degajă în exterior omul Magda Ursache se compensează, în cazul scriitorului, cu opinii tăioase și aspre în formulări. Romanele ei trec în ficțiune realități dure, criticate inteligent și perfect moral

cronică literară

prin fabula literară (*Astă-vară n-a fost vară, Strigă acum...*, *Conversație pe Titanic, Rău de România*), iar publicistica o arată, surprinzător, ca pe o pamfletară de temut, redutabilă și combativă.

Bolile spiritului critic (Editura Libertas, Ploiești, 2006) adună texte publicate în varii reviste (într-o majoritate covârșitoare, în "Oglinda literară"), între 2000-2006.

E o colecție "de autor", pentru că, în ciuda diversității și a caracterului cvasi-efemer al oricăror texte ocazionale, recunoaștem perfect în această antologie spiritul viu al autoarei. Magda Ursache remarcă cu aplomb apariții editoriale "la cald", evocă critică evenimente și personalități din lumea culturală, comentează pertinent emisiuni TV, dezgroapă util autori uitați, demască periculoase tendințe și false ideologii. Există, am spune, toată gama atitudinilor unei scriitoare cu ochii larg deschiși la pulsul cetății. Ceea ce unește, însă, textele din volum e doza bună de subiectivitate asumată și discursul puternic colorat de o ironie ascuțită. În același stil pițulian, jocurile de cuvinte asociază fericit referința culturală "tare" cu minoratul politic sau de show-biz. "Cine vede muștele de pe căciulile capilor politici literare își atrage bășăul (mânia, după *Psaltirea slavoromână* a lui Coresi) criticilor care citesc persoana, iar nu cartea", spune autoarea, comentând nedreptele uitări ale unor valori notabile, iar asupra incompetenței lectorilor de carte care au ciuntit nepermis texte date la tipărit e invocată rugăciunea "așa să ne ajute Dumnezeu!" (se tipărise *Dumnezil* în loc de *Dumézil*).

Nu lipsesc, desigur, nici licențele obținute prin derivarea hazlie, oarecum de așteptat la o scriitoare cu același spirit acid pițulian, care se mișcă în Iașiul lui Creangă: Nina Cassian e "sovieticoasă" și "marxturbată", emisiunile de pe un anumit canal TV sunt "lazaroave", prozatorii douămiiști respectă îndemnul "perverserezi și devii scriitor". Lângă cuvinte, meschinăria intelectual-politică, compromisul moral, kitschul cu pretenții, neo-proletcultismul prelungit și abil camuflat, corectitudinea politică, plagiatul universitar sunt tot atâtea "boli" pe care "eseurile atipice" ale autoarei le extrage din cotidian și le denunță fără menajamente. E-adevărat, minimalizarea poate părea adesea exagerată, opiniile par și ele uneori lipsite de nuanțe, poate dintr-un conservatorism cavaleresc și nobil în intenție, dar textele în care ele se exprimă sunt absolut savuroase și trebuie să recunosc că, dacă n-am fost întotdeauna de acord cu autoarea, am fost convins, până la urmă, de stil.

M-am oprit pentru cronica de față la spicuri din două texte reprezentative pentru "durerile" Magdei Ursache, două texte despre soarta scriitorului român, intitulate *Bursa de iluzii*, respectiv *Scriitorii de carton*. Ele fac parte dintr-o serie de alte intervenții pe același subiect (*Starea scriitorului*, *Statutul de scriitor*), tipărite în volum la secțiunea *Starea literaturii*. Autoarea pornește în primul articol de la o întrebare retorică ("Oare tuturor scriitorilor buni să le fie sortit să moară singuri și urât, rău în boală și-n sărăcire?") și de la trecerea în revistă a câtorva cazuri celebre de scriitori cu viață mizeră și solitară (Ch. Baudelaire, A. Huxley, M. Eminescu, P. Istrati, V. Voiculescu, M. Robescu, V. Mazilescu).

Scriitorii fac exerciții de supraviețuire, ca să-și poată prelungi ființa fragilă în simulacre de cuvinte. "Cea mai bună metodă de-a muri sărac și singur", spune Magda Ursache, "după un trai precar, e să te dedici scrisului. Autorii risipesc bani, își neglijează familia, îndură privațiuni, se luptă cu cancerul și cu boala de inimă, să-și mai amâne moartea, ca să mai scrie. Cred într-unul, Cuvântul". Cum prețuiește patria efortul? Deloc! Amintind de generoasele gesturi ale unui Carol al II-lea, Magda Ursache constată că, de la instaurarea comunismului, libertatea de expresie și valoarea au fost răsplătite cu închisoare și marginalizare socială. Astăzi, dacă libertatea și autonomia esteticului sunt din nou prețuite, s-a relaxat granița valorii. Șocantul, interzisul, scabrosul fac literatură, bine susținute de coterii puternice. Vulgarizarea e generală, așa că publicul gustă noua literatură.

"A face *strip-tease* cu sentimente pare rușinos; a descrie un act sexual cu vocabularul rudimentar al lui Garcea e recomandat. A fi subtil și profund, a vorbi corect par ciudașenii. Cei educați și sensibili sunt disprețuiți; se sapă, cu ajutorul ignoranței, la *gap*-ul dintre generații. Nu se mai termină odată cu "bătrânetul literar" și cu canonul lui! Ce? O societate de paleologi ne

trebuie sau o lume ventrală, exultând la *Bi Brother*?" "Condeierii" au invadat UR, iar plagiatorii "au rămas în rânduri".

Exemplele de autorlăcuri pe bar publici, dar bine difuzate și cu pretenții s află în al doilea articol: o anume cercetătoare în folclor din Iași, Vasile Soporan prefectul de atunci (din 2004) al Clujului Radu Mischie alias ex-premierul Rad Vasile. Rețeta? Angajezi un critic care s "te întâmpine favorabil", te folosești de bani bunșori pentru o bună difuzare amesteci idei din prefetele altora, profiți de funcția publică. "Se fac avansări (dai un ban, da' merită!) pe bază de cărți apărute în trei-patru exemplare", afirmă Magda Ursache. "Culegi informații de pe Internet le amesteci cu afirmații după noul canon s volumul trebuitoriu îi gata. Idei care se ba cap în cap, improprietați de termeni c ghiotura, dezacorduri? Nu contează. Numurit nimeni de anacolut. Neexistând aceste «cerceturi» nu pot fi luate în seam decât pentru înălțarea în grad (didactic)

Așa explică autoarea atât inflația post-decembristă de titluri, cât și relaxarea estetică și aprovizionarea bibliotecilor publice cu poetul Mischie, în loc de un Petre Ciocănoiu sau un Matei Vișniec. Soluția restabilirii statutului autorului și a reeducării publicului pentru valori literare adevărate ar fi un program de descurajare a "scriitorului de carton": "Câțiva critici cu autoritate (nu unul, ci câțiva manolești, alexște fânești, grigurci, constantincălimi și livești plus tineri rogozani, vonci, cristeana chești), prin formulări memorabile, să trimită pe bunul cititor să cumpere carte. Ar «agața» interesul mai eficient decît micul departament de marketing al fiecărui autor, decât zbaterea de unul singur săvinzi, cumva, volumele. Critica nu poate înlocui de publicitate". Cu precizarea că între timp, lucrurile s-au mai îndreptat. Polografii poliromiști nu mai sunt în vogă, au ivit voci poetice și prozastice rezistente s-a curtat o generație de critici și de autori tineri, bine susținuți de programe UR și ICR.

Rămâne ca Magda Ursache să vadă, în continuare, dacă apele s-au limpezit complet.

Am înfățișat în paginile precedente un caz destul de neobișnuit de om fără calități intelectuale deosebite, iubitor de cultură și de Muze (dar nu și iubitor de acestea) care a făcut o criză neverosimilă în comunism păstrându-se calm în reacțiile exterioare, deși în secretul unor resemnări deurnal se dovedește și el frământat de gânduri contradictorii, dar nu și de scrupule morale față de cele comise. Nu cred că în perioada de „asensiune“, despre care nu suflă o vorbă, omul comis vreo crimă sau măcar vreo acțiune de asunet; mereu secund, urmând pe alții, va fi imerit numai calea cea bună a parvenirii. Episodul decisiv pentru tot restul a fost de-larea lui la Londra la sfârșitul anilor '40 și în-are, ca gazetar, în diplomatie, supraviețuind șederii atotputernicei Anei Pauker, printre aișrei acoliți s-a numărat.

Dintre toți cei ce-au lăsat mărturie asupra arieriei lor (M. Beniuc, Dumitru Popescu, v.S. Crohmălniceanu), cel mai apropiat ca ructură sufletească și destin mi se pare a fi S. urticeanu, șambelanul cuplului Ceaușescu în alatul prezidențial, iar cel mai depărtat impeosul Silviu Brucan, pe urma pașilor cărui a lcat totuși G.M., fără episodul final al disenței de ultimă oră, care i-a permis fostului panteist să apară ca un personaj de primă nportanță în momentul decembrist și imediat ost-decembrist. Cea mai bună caracterizare a i Macovescu aparține lui Marian Popa, care erie în *Istoria...* sa următoarele: „G.M., reședinte în exercițiu al U.S., fost diplomat tinat în mediocritate încă din vremea ictaturilor de dreapta, nici măcar oportunist, umai funcționar, o unealtă prin urmare, arvenit în fruntea unui grup condus de

cărți de luat acasă

ctiviști superiori în fruntea unei instituții eritoricești labile, artificial structurate și ertvertite de politic, tulburate și tulburându-se ontinuu. M. este un om de paie serios, chiar onștient ca ampolaiat ajuns fără operă în teratură, el nu are de ce refuza un post, dar ci cum să-l păstreze onorabil, evitând trigile susținătorilor“ (II, p. 789).

În același spirit gândește și M. Ungheanu re identifică un grup „kominternist“, de ebordonați Kremlinului, înși care și-au făcut enencia la „Cuvântul liber“, la „Adevărul“ și alte publicații anti-românești și care e format n corcitură etnice, apatrizii, căsătoriți cu reice, dacă se poate cu rusoaice, și care îi enumără pe Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, iron Radu Paraschivescu, Ștefan Voicu etc.

Ei se vor opune curentului naționalist, tohtonist, al lui Eugen Barbu, Ion Lăncrăn-n, Edgar Papu (în faza lui „protocronistă“), ul Anghel, Al. Oprea, T. Balș, Dan Zam-rescu, supraviețuitorii gășindu-și un loc sub eagul „României Mari“ a lui Corneliu-Vadim dor.

Nu știm cât de kominternist a fost G.M., dar cert că, dacă nu s-ar fi căsătorit cu o evreică, cu o bravă consăteancă din Berca-Buzău, n-fi fost promovat în diplomatie pe vremea nei Pauker, iar dacă a doua lui soție, mult ai tânără, ar fi fost o actriță cu grații prea zibile, n-ar fi ajuns ceva pe lângă Elena ceaușescu. Nulitate intelectuală s-a dublat în zului lui cu aparențele corecte și modeste, de n care nu încearcă să iasă în față, ci e adus de i vacuum în situația respectivă. Interesant în estinul lui e că n-a fost omul urzelilor teneoase, al loviturilor neașteptate. Și „avan-

Nașâ Molotov (II)

alexandru george

sarea“ lui la președinția tagmei atât de tumul-tuoase și imprevizibile a scriitorilor a fost rezultatul unei crize provocate de accidentul dispariției lui Zaharia Stancu și de insuficiența provizoratului lui Virgil Teodorescu (care, în treacăt fie spus, era căsătorit cu o evreică, în mod special simpatizată de Elena Ceaușescu). Numirea prin alegere de adunarea generală a părut un act nu doar rezonabil, ci și unul de afirmare a voinței obștei, de natură să fie doar „aprobată“ de sus.

Mă grăbesc însă să adaug că președinția Macovescu a fost salutară pentru Uniune; calitatea oficială a neofitului nu l-a făcut să se comporte doar ca un funcționar fără nicio vocație, numit acolo întâmplător. Nu știu dacă și-a iubit „confrății“, dar nu le-a făcut niciun rău și i-a privit cu îngăduință, el posedând abilitatea diplomatică de a stinge conflictele. Pe lângă ticălosul M. Beniuc și extraordinarul Zaharia Stancu, Macovescu a părut un funcționar corect, dar nu un subaltern, ci mereu un secund, chiar când prezida ședințele de oarecare solemnitate.

Fost-a el, oare, manipulat de banda „kominternistă“ care îi era mai aproape de suflet prin întregul său trecut? Pe Geo Bogza afirmă că aproape nu l-a cunoscut; pe Jebeleanu îl apreciază admirativ, dar îi semnaleză temperamentul dificil; Miron Radu Paraschivescu aproape că nici nu e pomenit în *Jurnal*, el dispărând de altfel în 1971. Ca președinte, M. a fost un moderator, un temporizator, un continuator, desigur sperând precum mulți ca marele lui șef să-și revină în fire. Zeleșii comuniști ambițioși care se ridicau mențineau o tensiune ce ar fi putut duce la o explozie în Uniunea așa de conformistă, totuși.

G. Macovescu pare a fi inițiatorul unor conferințe sau întâlniri de breaslă pe genuri, interscriitoricești, de discuții, nu cu obiective, angajamente politice și declarații sforăitoare. Cea de la Iași, în jurul poeziei, produce un adevărat scandal, mai mult o manifestare dezordonată, dovedind conducerii de partid că președintele nu „ține în mână“ Uniunea sau e complice cu rebelii vociferanți. Soarta lui Macovescu s-a hotărât, cred, atunci, el dovedindu-se că nu e un soldat eficient în locul în care l-a pus Ceaușescu. „Intrigile“ celorlalți, de care el face mare caz, au desăvârșit procesul erodării unei imagini.

În *Jurnalul* său, Macovescu acordă un spațiu larg evenimentului (în același spirit victimist, dominant în toată cartea) numai că și de acolo reiese foarte bine spiritul specific omului de Partid, care notează adevărul (probabil) pe hârtie, dar nu-l rostește întru apărarea sa, în fața autorității supreme care, și pentru el, nu poate greși. Dacă lucrurile s-au petrecut așa cum le spune, comportarea lui din clipa când i s-a hotărât căderea este capitoul cel mai onorabil din autobiografia lui atât de trucată. Ea îl dezvăluie încă o dată nu pe diplomat, ci pe omul de partid care i-a înțeles și i-a asimilat mecanismele.

... Așadar, primul principiu e să nu te dezvinovățești, ci să recunoști în genere greșeli, neîmpliniri, delăsări, neglijențe în unele probleme, pentru ca abia mai apoi să strecuri unele scuze, în cazul lui M. cinstea lui ireproșabilă, vechimea în partid, absența de la orice intrigi în combinații de culise, slujirea fără greș a politicii sale.

(Ca și cum „cinstea“ era o calitate de care Ceaușescu trebuia să țină seama, iar vechimea în partid nu era una neproductivă în viziunea lui de neofit care înlăturase toată garda vechilor comuniști! Pentru el singurul lucru important era să i se execute ultimul ordin.)

Suntem la o jumătate de veac de la înscenarea proceselor de la Moscova (1936), prin care Stalin lichidase pe toți fondatorii în viață ai PCUS - Troțki urmând să fie asasinat ceva mai târziu, o afacere de răsunset mondial al cărei mecanism a fost intuit magistral de Arthur Koestler: pentru că e folositor partidului, vechea gardă s-a recunoscut vinovată de spionaj, de trădare, de legături cu imperialismii occidentali!

(Să ne gândim la Ana Pauker, numărul 1 în Partid imediat după 23 august 1944 și care, „eliminată“, dar lăsată în viață de Gheorghiu-Dej, și-a sfârșit zilele în izolare și obscuritate, atacată de o boală cu scolare apropiată. Se spune că un grup de tovarăși s-a dus la ea și a îndemnat-o să inițieze un protest împotriva noului conducător al PCR, abuzurilor, încălcărilor și erorilor sale de la linia justă... Muri-bunda ar fi răspuns: Deși Dej mi-a făcut atâta rău, nu vreau să-l demasc sau să-i critic abuzurile, pentru că în acest fel aș dăuna CAUZEI!

De la această declarație de fanaticism partinic (pe care unii o dau ca exemplu de sublimă consecvență... revoluționară) până la debarcarea lui Macovescu mai trecuseră trei decenii; omul știa că nu-l așteaptă moartea, dar știa că spiritul proceselor, indiferent de grav, în comunism rămăsese același. Și înțelesese că i se cere plecarea, la care ar fi fost inutil și protest să se opună. A procedat foarte abil, să-i zicem: „ca un diplomat“. A organizat după planul „de sus“ a conferinței scriitorilor, sala cu delegații aleși în secții și la filiale ovaționându-l tumultuos, în timp ce la ceilalți oficiali abia s-a aplaudat. A condus toate lucrările cu modestia-i caracteristică, fără a se pune în vedetă, după cum îi stătea chiar în fire; s-a ales absolut liber comitetul director (votanții excluzându-i pe cei propuși de oficialități), iar Macovescu obținând pe departe cel mai mare număr de sufragii. Și totuși, el știa că trebuie să demisioneze, așa că, față de rezultatul care-l confirma, a cerut să nu fie numit președinte.

Toți politiciii au fost consternați, inclusiv Ceaușescu și soția, căci nu se așteptau la un asemenea rezultat; l-au înghițit însă sancționând pentru insuccesul manevrelor pe D. Popescu și numindu-l pe D.R. Popescu dintre cei recomandați chiar de președintele demisionar. Acesta și-a încheiat mandatul în modul cel mai onorabil, fapt care a fost comentat de Monica Lovinescu sau Virgil Ierunca într-o frază bine inspirată:

- George Macovescu a venit la U.S. ca un activist de partid și a părăsit-o ca un scriitor! Îi urăm succesului său D.R. Popescu, un autentic scriitor, să n-o părăsească ca un activist de partid.

(continuare în pagina 15)

Atlantida

Suntem precum atlantida cea afundată
cea hrăitoare de viș despuiată de lirica marginii
neștiute. Vulgar și silnic închipuită precum o cădere-n
extazul adânc/ mistuitoare ca o iubire neînfrântă lăuntric/ și
ca o jertfă a lumii zidită-n principii și-n gând
ca o logică a devenirii îmblânzită de timp...
Suntem disputa creația nașterea moartea și împlinirea
cuvântului căutat încontinuu unde-a viețuit omul
în nimicnicie vrând să-și depășească destinul

Poemul

Poemul a izbucnit din ocean și
pământ având trupul de vis. Inima lui
este gândul despletit doar de vânt
roua puterii de-a fi mistuit de credință
sub bolta neastâmpărului rătăcitor și ursuz
la râvniri de curgeri limpezitoare

Risipă printre zidiri și întocmiri
tălmăcite pe rugul arzând întru autorostirea
primordială și necurmata trezire/ semnul ascuns
sub care există poemul și-n care limita liniștii
se zidește mereu

Poetul înseamnă tăcut o zidire de viu

Ghilgameș

Nefiind el nici Enkidu n-ar fi rămas
ca la-nceputuri văzut de ochiul pământului
de pleoapele neființării și mrejele nașterii
ce se iroseau în oglinda nevinovată

Nefiind dimineața adâncită de razele soarelui
și nefiind iubirea cea arzătoare. Zeița și pronia ei
nu s-ar mai fi arătat

Uruk-ul plutește și astăzi pe marea din vis
ca o lebadă a Noptii și Zilei
a Timpului răsuflet din abis...

Nerostire

Mereu visul și gândul par precum
golul și plinul. Falfăiri nedesfăcute
în timp și-arderi în timp de cuvânt
sângele zilei fecunde înainte de prânz
și de veșnicul mâine. Veacul cu noi
pare alt semn. Pare o trecere necurmată
în ziuă. Nerostirea și Ea trece în moarte
precum golul și plinul. Precum...

Narcis

Menhirul e timpul cuvântului Duh
pe pajiștea cea mai fecundă și veche
nici pasărea n-a trecut de vitralii
de zborul din golul de pricină

Se-așază mereu pe prundul din ochi
fulguind doar lăuntru cu ceață albastră
dar moartea-i mai sigură în faza cu așchii
din marele zigurat...

Menhirul e trupul cuvântului Duh
pe locul acesta de unde se văd și răsar
doar mările triste și purpurii ale imensului zbor
doar nenufărul meu...

Ultima esență

Judecătorul din mine mai tace și-ascultă
troienile ce nu se dezvăluie singure
lista de învinuiri e prea mare și-mi
scapă. Profitorii se lămuresc reciproc și
asudă în mers conjurând veghea cerească

În somn mai apar remușcări bătute de praguri
nomade. O răspântie? O ruină? Sau doar
un solstițiu?... Nu. Aici cred eu
poate fi chiar cea din urmă esență!

ioan țepelea

Al cincilea anotimp

Ca o nouă esență era
precum miezul de miel jupuit al ființei
și-era și viață și moarte. Era necuprinsul
arzând pe o coajă de pâine. Și-era El
sinele Celălalt Omul în căutare de întârziate
brânduși. Era cred chiar necuprinsul El
adică al cincilea anotimp

Doar Seara

Pe drum nu-i nimeni
doar seara
și cele o mie de ciori

Și Daimonul cel nou priveghind
purpura unor imperii
alături de Dușul lui Gheorghe
dintr-o necruțătoare amiază

Ți bai nu-i bai

Pe uliți străjuie vântul
iar în colniși e adunat gândul
ursuzul...

Sub zare toarce-n neștire puhoiul de clipe
îi bai sau nu-i bai aproapele meu
numească rușinea aceasta
cu sufletul său

Clopotar

La Beznea în sat necuprinsul încă întârzie
și-i așteptat să-ncheie cuprinsul. Oamenii
parcă-au uitat sacrul mesaj din adâncul despovărat
Heraclit trecuse și el pe acolo. Lacrima lui
stinsese pe loc cele o mie de pricină

La Biserica Monument s-au pus clopote noi
și-i clopotar chiar Preotul Gheorghe

Viziune

Când privesc zarea cu Măgura din adânc
preistoria-mi deschide vedenii cu Altamira
cu cantabrice ciute

Aici vor săpa scribii cei noi în curând
după lucrarea de aur a unui desen
care face parte din mine și relevează
c-am fost și că sunt încă necunoscut

Când privesc zarea cu Măgura din adânc
viețuiesc prometeic
începutul și sfârșitul din hieraticul timp

Și dacă tot poposim asupra visului, iată câteva notații ale atâtea ori tulburătorului Lichtenberg: „Visele pot fi de folos prin faptul că reprezintă chintesența sinceră lipsită de constrângerea reflecției, care e adeseori artificiu pur, a întregii noastre ființe“. Iată de ce inteligența riscă a apărea fie superficială prin ignorarea visului, fie inadecvată prin încercarea de a-l ranspune într-un cod impropriu. „Visul este o viață care, împletindu-se cu restul vieții noastre, devine ceea ce numim existența omenească. Visele se topesc încetul cu încetul în starea de veghe, fără să putem spune anume când începe omul să fie cu adevărat treaz“. Miracolul visului pare a fi această smerire a lui, această minunată iluzie ce ne-o dă că poate pogori în real, că se poate transforma în real. Ori, Doamne, se reschimbă de-a adevăratelea în real fapt ce scapă minții noastre păcătoase), așa cum Dumnezeu s-a întrupat în om?

S-o spunem verde: Marin Preda a început prin a fi țaran în operă, spre a fârși ca... *țărănoi* în comportament!

„Progresul“ adus de comuniștii ruși prin teroarea nu s-ar putea susține din niciun punct de vedere onorabil. Regimul introdus de Lenin odată cu enirea lui la Putere avea un precedent mediat în regimul cel mai reacționar din poca imperiului, acela al lui Alexandru I III-lea, din epoca tinereții lui Lenin. E imitator cât de multe din măsurile luate de liderul bolșevic reluau - chiar dacă sub etichetă diferită - «contrareformele» în ultimele două decenii ale secolului trecut“ (Richard Pipes, **Scurtă istorie a evoluției ruse**). E într-adevăr revelatoră abuzurile comuniste și cele anticomuniste sunt, la acest mod faptic, rude de sânge stricat“ (e titlul unui roman al pe drept uitatului Emanoil Bucuța).

Dacă „a visa înseamnă a înțelege ca artist“, visul e un vector al *înțelegerii* estetice.

Magia imaginarului. Infantilismul de rând al oricărei magii. Infantilismul oblim - în ultimă instanță - al demiurzei. „Actul imaginar este un act magic. Este un act de incantație, destinat să facă să apară obiectul la care ne gândim, lucrul pe care îl dorim în așa măsură, încât punem stăpânire pe el. Există totdeauna în acest act ceva imperios și fantil“ (J.-P. Sartre). Dumnezeu: un copil absolut, care imaginează pe măsură.

Sunt oameni care-ți supraviețuiesc, tu fiind încă în viață. Foști colegi, foști profesori, foști prieteni, de la care nu mai te poți feri nimic care, dezamăgindu-te, vinându-se cu totul față de tine, s-au

Țărănoi în comportament

gheorghe grigurcu

închis într-un prezent dur ca o carapace, care-i protejează, care le permite să înainteze indefinit, în timp ce tu, obosit, perplex, ai rămas în urmă.

Visul: un absurd în stare de promisiune.

Îmi proiectez, fără să vreau, umbra asupra Amarului Târg. E însă o umbră străvezie, inofensivă, care nu afectează pe nimeni, ale cărei afecte le simte, narcisiac păgubos, exclusiv subsemnatul (ca și cum ar asculta muzică la cască).

Oare visul scoală din morți cotidianul, anodinel, banalul? E resurecția promisă creștinilor, experimentată deocamdată pe lucruri și ființe care... trăiesc? Chesterton: „Orice s-ar spune, funcția imaginației este nu de a face lucrurile ciudate să pară așezate, ci mai curând ca lucrurile așezate să pară ciudate; nu atât să transforme miracolele în realitate, cât să transforme realitatea în miracole“.

Prin autobiografie, ficțiunea trecutului se transformă în realul prezentului. Autorul „nu va povesti ce i s-a întâmplat *altădată*, ci mai ales felul în care *altul*, cum era pe atunci, a devenit el însuși“ (Jean Starobinski).

Să le replicăm cu nădejde futurologilor de azi de și... mâine, prin aceste cuvinte ale lui Kafka: „lasă viitorul să mai doarmă nițel, așa cum și trebuie. Dacă-l trezești prea devreme, poți fi sigur că o să ai parte de un prezent somnoros“.

Iubirea e lauda supremă pe care o poți aduce aproapelui tău, laudă supremă pe care, iubindu-ți aproapele, și-o poți aduce, prin ricoșeu, ție însuși.

Prezența ta în această lume ca eu reprezintă, în egală măsură, un privilegiu și o suferință. Și cu toate acestea, vanitatea (nu credința!) te îndeamnă a o simți precumpănitor drept privilegiu.

Unii beau zilnic o anume cantitate de „tărie“, eu scriu zilnic un număr de pagini, la fel de dependent ca și cei dinții de un drog, cel scriptic.

Între artă și sub-artă funcționează o misterioasă comunicare. Nu poartă oare produsele *kitsch* un patetism al marilor teme neajunse la expresie, o expresie ce

se sacrifică pe sine, un sine topit prematur în inexistență? N-au ele alura unei damnări *neomologate*?

Am impresia că următoarele cuvinte ale lui H. Focillon, din **Vis des formes**, referitoare la opera de artă, ar putea avea ca obiect, tot atât de bine, și religia: „căutarea unicului ce se afirmă ca un tot, ca un absolut și în același timp aparține unui sistem de relații complexe (O) ca este materia și spiritul, ea este forma și conținutul. Religia: entitate similiestetică, esetica: entitate similitreligioasă.

Într-atât îmi repugnă patriotismul găunos și agresiv, încât nu știu dacă acesta e continuat epigonic de național-comunism ori a fost doar o etapă primitivă a național-comunismului.

memorii

Să te păzească Dumnezeu de scriitorii minori, care au îndeobște defectele scriitorilor mari, fără să aibă și calitățile lor.

Eul creator: un histrion care încearcă a *interpreta* pe scenă, cu mai mult ori mai puțin succes, rolul eului empiric.

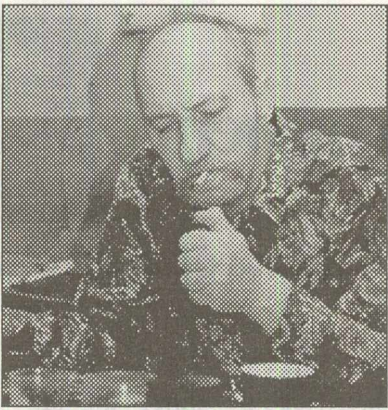
Prudența nu e adesea decât o frică politicoasă, „binecrescută“. În cel mai bun caz, o frică „filosofică“.

Ordinea, arată Valéry, presupune o anume dezordine. Așadar, dezordinea ar fi un soi de sacrificiu, ritual pe care-l pretinde ordinea.

Dacă se află în cauză o valoare autentică, negația nu poate atinge decât mulatele ei critice, iar nu chipul din spatele acestora, lăsând intactă posibilitatea înfăptuirii unor mulaje mai izbutite.

Poetul, expus riscului, clipă de clipă, un „magician al insecurității“ (René Char).

mircea constantinescu

Un microbuz (zis și maxi-taxi prin anii '70-'80) aproape modern și aproape elegant. Pe genunchii unora, răsfoite cu fereală: magazinele "Playboy", "Hustler", "Bordel", în mâinile altora, parcurse cu religiozitate: cotidianul "Libertatea", revistutele "TV Story" și "PRO TV Magazin". Ceilalți, care, în fine, nici nu citesc nici nu moțăie, privesc prin lucarnele microbuzului, aproape și încercănate cu perdeluțe movului grele, de tipul acelor de la ferestrele trenurilor "Săgeata Albastră" (zise și automotoare prin anii '50-'60). Un copilăș mârâie în somn visându-l pe Anna Lesko. Maiică-sa, alături, mârâie neauzit visându-l cu ochii deschiși pe Warren Beatty din *The Bugs*, tot e bine, ieri, exact la aceeași oră a visat un cuptor cu microunde, cu același rezultat. Deodată, microbuzul, emițând un sforăit seismic, se prăbușește printr-o falie din asfaltul turnat luna trecută, aproape de Casa Studenților și Operă, în

cerneală proaspătă

preajma meridianului fictiv ce marchează limita dintre Știrbei Vodă și bulevardul Eroilor (moșii strămoșii își amintesc, dacă vor, că în zonă, legionarii i-au pus la cale ministrului Armand Călinescu ambuscada fatală...). Microbuzul se zgâlțâie cu botul sublecat amușinând mușcând văzduhul incert subteran cu pofta și șarmul și celeritatea naturale ale unui delfin (totuși) dresat. Cenușă mătăsoasă. Pietriș arogant. Smoală zglobie. Asfalt dezgھیocat. Ciment măcinos. Zuruială de pod medieval, ridicat într-o panică hollywoodiană. Ceată grosă, neagră. Aburi dintr-o saună vulcanică. Confuzie simpatică, nu alta decât a unui lăcătuș-mecanic la o piesă semnată de Beckett. Scărșnete de somieră megalitică. Prăbușirea are ceva din alunecarea prodigioasă pe un tobogan abrupt (care-și gudură coada metalică într-o piscină miliardară) a unui colet poștal garnisit cu uriașe bile de rulmenți, în sfârșit, totul revine la normal. Dealtminteri, pacienții acestui underground nici nu clipesc, nici nu vomită în pungi din hârtie cerată, nici nu bombăne. Astfel că locuționea "a reveni la normal" rămâne o simplă licență poetică. Așadar, nimeni nu pare preocupat de cele câteva uimiri consecutive firești: câți metri s-a adâncit microbuzul? În ce direcție vor rula în continuare? cum se vor descurca pe noul itinerar? sunt într-o întârziere semnificativă sau într-una ce poate fi trecută cu vederea? Etc. în schimb, brusc se auzi un crâmpel de dialog ă la Caragiale-Ionesco-Vișniec. Șoferul: - Doamnă, nu-mi veniți la prima oră c-o bancnotă de-un milion. Cum să vă dau restul?! - Hai că nu mai ie prima oră! fulgeră, mândră, nevoiașă. (Celor prea de tot alfabetizați din vehicul, schimbul de replici le poate, dezinvolt, aminti de "teza" acelei comedii din anii '70, "Bancnota de un milion de lire sterline"). A! Nu-i lipsit de importanță - dă-o naibii de bancnotă! ce mare

Cu noi în cârcă, Europa

brânză! - să se trezească, fiecare pe craca lui, ca să fie pe fază, nu-i așa, la care dintre viitoarele staționări vor părăsi vagonul-popular, care nu-i totuna, firește, cu Volkswagenul teutonic. Nimeni nu comentează nimic. Cel puțin pentru că nimeni, indiferent de orientarea, sexuală, religioasă politică, nu cârtește, dimpotrivă, contra ideii conform căreia Bucureștii sunt, azi, un oraș care ar trebui forțat să renască din propria-i cenușă; altfel zis, ras și reconstruit "de la zero". Deci cumva în genul acelor capitale numite Brasilia și Canberra. Desigur, într-asta opiniile se sparg în mahalagisme țoșești și pseudo-erudiții, în controverse și chiar litigii. Căci unii își doresc conservarea (și doar refacerea exterioară a caselor, vilelor, palatelor vechi și tipice locului, ilustrând adică acel "mic Paris", ignorând prin urmare vechimea, dezastrul unei infrastructuri imposibil sau scandalos-de-greu de remediat astăzi), iar alții sunt pentru tabula rasa: mutarea la Brașov-Sibiu-Alba Iulia a funcțiilor oficiale ale țării, în timp ce se ridică, în două-trei decenii, alți București. "Timpul se stărvise". cum ar fi comentat cel care, într-un bufeu de amor, va fi izbucnit neted: "Arză-l focul București!" Poate că șoferul este unul care trebuia de mult să iasă la pensie și i-a coborât intenționat pe călători prin găuroiul din asfalt. E posibil să și-o fi dorit-o și s-o caute întruna, gestul lui atingând cota unui tabiet ambițios costisitor fabulos... El e totodată unul dintre cei care și-au pierdut casa (nu apartamentul!) ca să se înalțe Centrul Civic; familia i s-a sinucis, întors țârziu de la autobaza de taxiuri Cobălcescu și-a găsit mobila, calabalâcul, pisicile supraveghind letargic letargia absolută a soției, copiilor, surorii soacrei; sperase până în ultimul moment că se va "descurca", iar casa nu-i va fi demolată... Sigur, un argument decisiv ar fi și faptul că "de câteva ori vehiculul derapa și se opri la pușini centimetri de marginea unei prăpăstii... cu roțile azvârlind pietre în hău". Tot ce-și va aminti HI, nu fără să-și reprime un tremur indiscret al pleoapelor buzelor reverelor hainei: "M-am uitat atent, dar n-am văzut decât cerul care se reflecta în geam". În definitiv, își va spune înlăturându-și scame altminteri inexistente din barbă de pe gulerul cămășii, că "uneori e nevoie să cobori până la fund ca să înveți drumul spre suprafață, să înaintezi mult de-a lungul unui drum greșit, ca să poți afla drumul cel bun". Surpriza (oare?) e doar necunoscutul ce-l pocnește acum ca într-un meci de box cu amintirile. Plutește plutesc multe - constată El - a contrariu, poate, acelei *fausse memoire* de care oricare dintre semenii săi se face vinovat, ca produse, ca artefacte ale unei memorii-de-buzunar. Ceea ce ar putea să însemne și că El încă deambulează printre realități și/sau fulguri livrate instantaneu de simțurile lui, și acestea marcate de ucronie: Cotrocenii, acum?... "El și însoțitorii ajung într-o regiune cu un peisaj frumos și luxuriant, tufe de flori, bolte de viță, copaci, râuri și lunci, dar există ceva care dă impresia de recut, un iz de putreziciune și decădere, un curent subteran întunecat, care amenință și vestește răul. Se pare că însoțitorii lui sunt niște imbecili, făpturi inferioare și posesive, care scormonesc după pepite de aur. Aude o muzică bizară și sălbatică. Iar acum dă cu ochii de o creatură dinspre care vine o duhoare cumplită și necunoscută. De la brâu în sus e om, de la brâu în jos un păianjen

uriaz, acoperit cu perii roșii. Creatura se uită în jur, încleștându-și mandibulele din cauza panicii". Bancherul X...? Masonul Y... Directorul Societății Poștale Române Z...? Ce s mai spună și de acei "alți strămoși de podoabe pe care genealogia cu greu i-ar putea da la iveală"? (Re)Găsirea acestora, în efigie, e de ajuns ca pretext al revenirii în Cotrocenii aceștia atât de schimbați la față. Ca și cum s-ar fi așteptat la altceva... Nostalgic contrariat, constată își reprimă superficial percepția, anume că pe aici se mlădie continuu, așa, dintotdeauna cristelnița Bucureștilor, Dâmbovița, străstrăveche baiaderă de ape puturoase și bălării și sălcii și arini și hoituri de pisici cai câini bipez nenorociți... iar azi, știe simte El, Dâmbovița nu mai absoarbe înghite decât ofranda nebunilor sau vitezomanilor prăbușiți de pe cheiurile înalte regularizate asfaltate cu turismele lozburătărețe. Azi, când apele ei sunt când verzi când maronii, când pline, când dezbrăcate și mai tot timpul pictate expresionist cu sticle (și din plastic), încălzări pungii cărpe tampon igienice crăci descărnate brazi de Crăciun cizm de ex-milițieni porno-reviste mănuși despere cheate dresuri găunoase, dar mai cu seamă frunze galbenarării blegite și purtate de vânt până deasupra acestui fals râu șerpuitor buima vag-ordonat și strecurător chiar pe sub poduri dimensionate cât o piazză înțepată de-un Dor milanez. Ce-i drept, edilii se grăbesc să dejoace expresionismul acvatic înlocuindu-l, delungul unor scurte perioade, cu ultramarinul aivazovist, ceea ce nu-i împiedică pe paradeii codoșii cioralii fie să-și azvârle întempesti trupurile din abanos decolorat cărlionțat în șuvoaiele calme lăbărtate, fie să-și înnoade să și implore undițele primitive în aceleași șuvoaie să sustragă adâncurilor neadânci niscaiv plevușcă. "Căminul meu, încă un giuvaer pierdut, asemenea atâtor altora înghițite de timp, a circumstanțele opțiunilor noastre. Asemenea celui altceva inaccesibil, care strălucește prin apă ca aurul scufundat, răsufând anevoie pe sub pământul desțelenit ca o amantă coborâtă în infern". Sfielnic. Curios. Temător, înaintează și se retrage. Dacă nu cumva aceste penetră stângace sunt executate concomitent, conform graficului utopic al zodiei Sale, Cancerul/Racu. În depistarea amprentelor vocale palmare ale Tatălui? ale Mamei? ale celorlalte neamuri care și-au scrumit și-au durat pe-aici bancrută destinelor?... "Poate că nu mă văzuși, poate că nu mă văzu așa, pierdut și atât de confuz la colțul străzii... Dacă te-aș putea întâlni, de te-aș afla vreodată, aș ști la sigur cum să-ți explod totul. Însă barurile cu clienți sau cele închise străzile în plină zi ori în noapte... nimeni nu știe nimic despre tine". În căutarea acelei tinereții oare de ce-i sună asta ca o "redeschidere" unui dosar deja "clasat"? - când încă mai ave un părinte în viață, coroziv tiranic zis-și-masor dar părinte! conviețuind exact pe-aici. În definitiv, este și zona unde și-a trăit primele adevărate experiențe sexuale, unde și-a început și terminat studenția de peste opt ani și unde și-a format, adică: europenizat internaționalizată cultura... "Dacă pe drumul ăsta bifurca, dai o Dumnezeu, dacă o tei la stânga, dai de artă, o năfricatele ei ambiții, de glorioasele ei feluri ireverențioase". Așadar: pășește întră deschidă privește închide lasă zăbovește murmură cauză recunoaște bănuie pipăie ridică abandonează

niroase suferă surâde lacrimoase tremurătoare: "Viața a biruit moartea și până și moartea sărbătorește evenimentul, întunecatele capetele din piele strălucesc, și străbunii aceia cu ivoiri lungi, pictați în redingote și mai știu eu e, nu mai arată încruntați și au pornit parcă să îmbească. Fiul nostru s-a întors printre noi și ureaga lume e în floare". Cam asta și consimtă recunoască livingurile dormitoarelor sufrageile balcoanele loggiile terasele curțile înfășate u tufanele panseluțe tufe de trandafiri... - Când rhideele nu-ți mai sunt de nici un folos, ele se tai și ofilesc, nu-i așa? - Dacă spui tu... Lângă i, o gașcă de fani hiphopiști pălăvrăgesc despre iitorul omenirii și al castei lor: - Rupe-i glezna i bagă-i mortu-n casă! - Auzi? să te ferească Dumnezeu de ziua de marți cu trei ceasuri rele. Băii, când am frânat aicea nu credeam că voi mai cotizați la superstițiile-astea - Băii, noi oa' le exploatăm, pen'că suntem niște riginali, băii, noi ăștia care rotunjim prețurile-minus. Limbaju ne ține de șase. - Acu chiar că -am înțeles. - Normal! Europa noastră chioapătă - Preferam să mi-o tragi în spaniolă. Iar eu preferam să-ți o trag românește. Doar n-să-l creadă pe cuvânt. Paranoia națională! muzant e că însuși e rezervat în ceea ce prieste donarea-de-organe-înlesnită-de-imirantii... În pragul cel mai de jos al sărăciei mizelei... Dumnezeule!... Dar sunt atâtea anunțuri pe ernet și la Mica Publicitate... care, firește, ne parțin nouă, nu lor. Sau, te pomenești că...? E orba, cumva, de-un fitness politic?... Grăsimile nt declarate de toți inamicul public numărul nu? Numai că ele nu participă și la formarea stoteronului. Binînțeles că nu. E ca și cum m-s gândi acum la rockul alternativ, își spune. uiii... cafeaua-cu-lapte-și-cereale-Nesquick a perilor... - Mai bine-ai recunoaște. - Recunosc, eu și eu o barcă cu pâine ca să ies din ngapore. - Ai gusturi futuriste. - Aiurea! Ieși n Grădina Botanică și umbli pe stradă și nu te înzi că ai plecat de-acolo: sunt orhidee peste t... blocuri și viloaie din suctă beton, alei cute și orhidee peste tot. -Bun, și-atunci de ce-ai irăsit grădina? - Sunt dezamăgiri și dezamări... și lășități și eșecuri... „Se ferește de utorul narcoticelor. E puternic interesat de cut în sine, de stranietatea lui radioasă. Să te nți complet pierdut printre clădiri pe care le cunoști, să nu cunoști nimic despre profilul ui oraș când ani de zile ai purtat în suflet ce gândit că ar fi un bogat stoc de imagini ale i, e o experiență delirantă. Nu mai ai nevoie iarbă". Nici de alcool ieftin, din surcele, gat pe gât la varice. Măcar în prestigiul unor intiri. Rimelul timpului, asemenea amintiri: nd și când ai nevoie de o accentuare a ochilor ivirii scrutării dezastrului frumuseții vieții, că nu de altceva, măcar pentru. hm hmmm, a simți bine când zăbovești dinaintea cristalului ei oglinzi venețiene în livingul spațios de la tful vilei în care ți-ai consumat necazurile virile radioasele explozii ale adolescenței vreme -aproape un deceniu. Îi vine peste mână să-și lecteze amintirile. Acestea, de obicei, supuse turii lor, dau buzna. Noprogramate. Capriose. Aidoma unor amante din junețe, concate de împrejurări nefericite să se umilească să te caute găsească spre a-ți pretinde "un mic itor", că, altfel, vor fi obligate să-și amateze nu curul, dar viața. Capricioase, dar, mai s. prin esența lor dramatică, presante și zgoatoase. Și formează, acestea, un tip de puzzle bidizat. Amatorii ahtiați de go sau scrabble i cuvinte-încrucșate sunt înfrânți din start. E asta una dintre cauzele pentru care ghesul Său ediat conturează, într-un medalion flama-aiant, portretul Tatălui, acel omuleț tiranic roziv etc. E un decupaj firesc, în măsura în te sunt firești capriciile memoriei: "... dar utru mine, cuvântul tată este îmbibat de o rmmă rigidă și pătrunzătoare, se cuvine să se ctice jupuirea celui ce ar putea deveni ă...". Au conviețuit până când El a împlinit 30 ani. Și-au împărțit pâinea crenvurștii salamul ii ceaiul margarina untura igrasia foamea

setea vinul de MAT sifonul-din-capsule roșiile cafeaua Camel-ul scurt fără filtru, chiar și unele fetișcane tembele sau doar curve... una peste alta, toate episoadele astea aparent halucinante (nu mai grav decât atunci când crezi că ai halucinații după ce-ai consumat, puștește, primele țigări...) îi readuc în cuget titluri și autori și versuri ușurele, ba chiar și pe-acel rege mitic Etana, despre care spun unii că s-a suit la ceruri pe un vultur. Cel puțin așa îi glăsuie în memorie poemul babilonian **Zei au zugrăvit orașul**. Chestie care aparține strâns secretului ce guvernează analogiile lui trănzite. Interesant că violența, atrocitatea concupiscentă ale memoriei pot induce trăiri (reacții) nu numai extrem de concrete, dar și provocatoare de confuzii temporale, în sensul autentificării abrupte incontestabile a unei **clipse de față**. Ca și cum erialaltăieri devine, nu, chiar reprezentă cu acuitate un aziacum. Confuzia temporală nu mai e percepută ca atare, ci se distribuie difuzează echidistant în artere în creier în simțuri în rațiune. Însul, confiscat de-o asemenea circumstanță, ajuns prizonierul ei, o ia razna dansând peste cadavral amintirii, tot așa cum chiar ar dansa, solitar, în fața unei oglinzi venețiene înrămate în lemn de cireș ori palisandru ori chiparos lombard, strecurată majestuos între vitrinele cu obraji din sticlă de Murano înșesate cu mii de volume îmbrăcate în marochin. Prin urmare, nu-i deloc bizar că El "se trezi în răpăitul ploii. Rămase pe loc, cu ochii închiși. Unde era? Cine era? Deschise ochii și se uită la un tavan acoperit cu tapet galben. Fereastra era pe jumătate deschisă, aducându-i sunetul și mirosul ploii. Auzi pe cineva respirând în pat lângă el. Întoarse încet capul... Avea un corp fragil iar firele de păr pubian erau de un roșu aprins, își simți pula sculată pe jumătate cum se umflă ușor. Ieși pe ușă... și merse pe un coridor până în dreptul altei uși întredeschise. Probabil că era baia. Urină, după care se uită la prosoapele și la cada pătată de rugină. Deschise dulăpiorul cu medicamente." În pragul celei de-a doua tinereți, când obișnuia să frecan-gească plajele naturiștilor, și-a odihnit câteodată intrigat privirea pe pământul inghinal al unor scandinave, singurele care-și permiteau flocicri-zanteme blondcărămizii, aproape nevizibile atunci când soarele abia se ridica, înțelegea, ca și azi aici, că obsesia lui vremelnică conține un grad ridicat, o doză pulpoasă de efemer și futi, că soarta lui a familiei a țării a omenirii n-are nici în clin, nici în mână cu o flocei ăia cărămizii rari, și cu toate astea! vai! greu să-și deslășească privirea, atunci, nu acum, acum când e interesat să nimerască naibii vreun unguent, ceva, ca să-și badijoneze scula pentru orice eventualitate, cunoscând că aceste exemplare copulează în draci odată ajunse pe meleaguri carpatine cu oricine care deține o sulță cât de cât merituosă. Cu oricine, deci și cu El... Îi bucură epiderma expusă odorul fres al unei brize strecurată insidios, poate doar să-i reamintească, elegiac, că dincolo de pereți sunt pâlcuri ordonate și "dese de castani, stejari... vile pe ambele margini ale străzii, puțin retrase, în spatele zidurilor și al grădinilor... izul tăcut de avere și de tihnă... Irealitatea se prelinge din draperiile grele, din bibliotecile cu rafturi protejate de geamuri, din canapelele și fotoliile moi din piele, din locuințele temporare ale vivandierelor... sporovăind despre servitori și prăvălii, comparându-i pe valutiști, schimbând rețete..."... Are sau nu habar că-i înconjurat, că-i prizonierul acestor imagini mirosuri zvonuri? Dar mai contează asta? În fond, dacă-și închide ochii, nu mai zărește nimic, înseamnă, oare, că toate cele pe care ar putea să le zărească nu există cu adevărat? Tot astfel, ar dispărea din preajma sa și ghidul - despre care mare lucru nici nu știe. Cel mult că vigoarea acestuia "e atât de pregnantă, încât ai impresia că în orice moment ar putea țâșni afară din costum și din pantofi... E o persoană care are treburi cu omenirea, care se așteaptă ca evenimentele să se adapteze planurilor lui. Un actor și un

creator. Unghiile lui îngrijit manichiurate, părul frumos aranjat vorbesc despre un anume **amour propre**. La sfârșitul acestei lungi călătorii... arată proaspăt ca o margaretă. Ceea ce presupune un control. Ceea ce presupune un exercițiu de voință. - Pot să vă fiu de folos cu ceva?... - Nu, replică **... Noi, cei din subteranele lumii...A fost începutul călătoriei mele, dincolo de o frontieră pe care o considerasem închisă pe veci pentru mine. (Vocea lui capătă o inflexiune languroasă, trupul i se destinde, visător, la plăcerea amintirilor). Prin această creștătură în cortina de fier dintre heterosexualitate și homosexualitate am întrezărit o viziune a sublimului. Am renunțat la camioane și, un număr de ani, am rămas în... cu târfu masculină". Paranoia ghidului se declanșează cu promptitudinea unei alarme electronice anexată unui Rolls. Cine și ce-i ăsta? un provocator? un gabor de la moravuri? un agent de recrutare? un decrepit elegant și gerontofil? sau exact ceea ce-l recomandă cartea de vizită prăzluiaurie: principal manager la firma de impresariat**?... Vine dintr-un viitor palmat de ursitoare sau dintr-un trecut nebulos?... Și, în fond, cum și de ce s-a lipit de El și ce hram poartă... adezivul lui șarmant...? Ies amândoi. Părăsesc locul într-o învolburată trucată precipitare. Ghidul se face nevăzut, mai corect spus: l se face nevăzut. Mare scofală!... Hm, chiar așa?... Și-acum, de capul Său! Însă - încotro? Ce a aflat? Ce a sperat să afle?...îmbogățit? Sărăcit? Despovărat? Sau doar ostaticul unor amintiri și mai scorojite mai defuncte decât acum câteva minute ceasuri?... "Magazinul arată ca vai de el. Cineva nu-și dă silința cum trebuie, în spatele teighelei se află un băiat de vreo șaisprezece ani, cu ochi vii, păr blond și un zâmbet de spiriduş. Cine-i proprietarul? Unchiul meu

cerneală proaspătă

Olafson, un afurisit de cap pătrat suedez. - Crezi c-ar vrea să-l vândă? - Ar zice mersi. Vrea să se-ntoarcă în **, cică aici e pre-n sălbăticie. - Când mai dă pe la magazin? - Măine. S-a dus la una din nunțile alea suedeze. ** pune mâna pe un revolver cu țeava lungă de calibrul 22... -Vrei să lucrezi pentru noi? - Sigur. Mă cheamă Sven. Mișcă din urechi de bucurie". S-a tăcut, își spusese El aproape convins că puștiul va trebui sacrificat: cei care trădează îi trădează pe toți, nu-i așa? Ochi fulgerător o cutie minionă de nescăfe Classic. Sven, reflex, își răsuci privirea spre raft, astfel că n-apucă, norocosul, să-și vadă moartea cu ochii... Apoi, degajat, cu pasul liniștit al celui căruia zarul i-a arătat, iarăși, șase-șase, întoarce spatele magazinului, nu înainte de a saluta respectuos o balenoidă înveșmântată în pielea a trei patru pume, care i-a împroșcat obrazul cu un danf de Winterfresh asudat... "Lumina soarelui care a răsărit, rozurile și alburite sidefii, brăzdate de spermă și acoperite de trandafiri, poloboacele piraților pline de bani de aur și bijuterii, gura lui** se deschide, absorbind mediul străin al corpului lui**. Acesta își scoate o bucată de costică dintre dinții din față, cu o figură neutră și absentă ca văzduhul albastru și strălucitor de deasupra. Porumbițele se fut în zorii zilei, iar** sare din pat mărând furios, înșfacă o rachetă de tenis pe care o găsește într-un colț și dă fuga pe balcon, lovind în dreapta și-n stânga. Afurisiții de porumbei cad în cascadă de la înălțimea etajului cinci până jos, în stradă. ** trage draperiile și pune racheta de tenis la loc, în colț". Ce-a fost asta? Un flash?...il bănuie fantomele? Îl muncesc orele nopților imediate?... "După o săptămână, episodul a fost uitat. Chiar mai mult decât uitat... extirpat... radiat... A avut grijă domnul **. Momâile își îndeplineseră scopul pentru care fuseseră fabricate". Nu cumva e vorba de-o fandoseală de intelectual izgonit din sine însuși?

valentin tașcu:

Canalul morții și moartea canalului 1954

A ici traiul pe lângă Canal nu era prea rău. Se mai găsea câte ceva prin magazine, ce mai rămânea de la ruși sau, ca să nu fie deosebiri iritante, marea era... mare, vacanță la... mare trei luni pe an (asta pentru școleri), „bătrânii” se mai distrau pe la o ciorbă de burtă de mare faimă în Piața Ovidiu, evident după acele prelungite până la ziua chefuri muncitorești. Evident, nu percepeam cinismul: îmi amintesc de un bal dat la cantina de la Poarta Albă, cu friptane, beuturi din belșug, prăjituri. Eu, și eu pe-acolo, printre picioarele dansatorilor, cum eram deja obișnuit, pentru că n-aveam cu cine să mă lase: bunicii din partea tatălui erau morți de la 1930 - 1931, iar cei din partea mamei trăiau tocmai la Cluj. Mama era cu cântările, iar tata mustăcea de mândrie cum i se făcea curte mamei, toată lumea crezând că la diferența de vârstă dintre ei, 22 de ani, vezi Doamne...

Maturii „dădeau cu bere, dădeau cu vin” și neglijau prăjiturile. Într-o noapte s-au dat işlere, niște cofeturi făcute din două roți de aluat, la mijloc o cremă și acoperite bine cu ciocolată. Parcă eram singurul copil care benchetuiam cot la cot cu babacii. Profitând de preocuparea lor de a goli sticle, eu am golit la farfurii cu işlere. Cred că am halit vreo treizeci de bucăți. Efect categoric: spre ziua erau două categorii de cheflii cărora li se făcuse rău și vomitau, adică cei care întrecuseră măsura paharelor, ce mai, a sticlelor și cu mine, care bătusem recordul regional cel puțin la îngurgitarea işlerelor. La mine, cel puțin, treaba a avut o urmare, anume că toată viața nu m-am mai putut uita la işlere fără să mi se facă greață. N-a fost cazul cu nici unul măcar dintre cei care s-au greșit de băutură. Evident, bieteile prăjiturei nu aveau nicio vină pentru antipatia perpetuă pe care au provocat-o.

Pe atunci nu realizasem însă cinismul situației. Chiolhanul avea loc, *horribile dictu*, la... Poarta Albă, nomina odiosa în istoria tragică a Canalului și a Gulagului românesc. Habar n-aveam unde se aflau, dar mai târziu, când am mai trecut pe-acolo, mi-am dat seama că petrecerea avusese loc foarte aproape de barăcile în care sufereau pușcăriașii, adică deținuții politici. Cheflii nu pot fi acuzați foarte, pentru că defăimarea politicilor funcționa impecabil și pușini erau cei care nu credeau că „bandiții” nu erau chiar bandiți. Tata era unul dintre ei, dar nu i-a folosit la nimic. Mama era domicilă de petreceri și nu rata asemenea ocazii. Tata, în schimb, nici nu prea râdea, nu dansa deloc și... mustăcea cu gândurile aiurea, poate la vremurile în care, tânăr inginer fiind, bogat, stătea pe la mese de restaurant din Micul Paris cu unii dintre cei care zăceau atunci în barăcile sinistre.

După moartea lui Stalin, în mai puțin de un an, Canalul a început să se clatine: se cheluiseră destui bani, muriseră destui intelectuali și probabil și lui Dej i se făcuse lehamite de supunerea la sovietici. Dar înainte de a se

prăbuși, Canalul, balaurul acesta, mai avea nevoie de niște victime, adică de niște țapi ispășitori. Au „aflat” și șefii cei mari de la București cum că Canalul (cacofonie intenționată) se comporta invers, că nu avea niciun fel de eficiență în afară de cea dorită de sovietici, adică stăpânirea în totalitate și exclusivitate a Gurilor Dunării și, eventual, dar nu imposibil, alipirea Dobrogei la marea Uniune Sovietică, urmând ca României să-i rămână doar zona Canalului și o mică parte din litoral, cu portul Constanța - plan sinistru, care a rezistat multă vreme și poate că mai pâlpaie și azi printre sufețele nostalgice de la est de Nistru (aici avea regretatul Al. Căprariu, Sendi, unul din „sendismele” lui: dacă tu ziceai „sinistru” el te corecta cum că „nu se spune *sinistru*, ci *siprut*, pentru că nu mai avem graniță cu Nistrul).

Ceea ce spuneam mai înainte de paranteza sendistă nu-i o glumă, pentru că știu de la un unchi de-al meu, „nu spui cine, persoană însemnată, becher” că, prin anii '80, Brejnev se înțelesese cu bulgarii lui Jivkov, ca țara „prieteneă” de la sud de Dunăre să se unească cu imperiul roșu-slav (târziu, am aflat de la prietenul meu Nikolaj Stoianov, editor în Sofia, că treaba era o păcăleală a lui Jivkov, ca să sugă cât mai mult de la țâța Mamei Rusii). Și atunci URSS a propus cică României să construiască o punte peste Dobrogea, adică un culoar aerian, vorba vine aerian, format dintr-o autostradă și o cale ferată care să lege Bulgaria de Moldova sovietică. Cică totul a ajuns la nivel de ultimatum, încât ar fi fost chemată la Moscova o delegație oficială română care să semneze un act în acest sens. Relațiile cu rușii erau oricum deteriorate după Cehoslovacia și altele, așa încât conducerea de Partid a trimis o delegație oficială de trei lulele, condusă de un tânăr, din păcate nu i-am reținut numele, deștept, dar fără nicio putere. Socoteala din Târgul lui Bucur nu s-a potrivit însă cu cea din Târgul Moscovei, unde sovieticii au pus pe masă documentele, zicând răspicat și amenințător că ori se semnează, ori... și nu era de glumă. Membrii delegației dădeau din colț în colț, se gândeau cum să comunice cu Bucureștii și altele. Numai șeful delegației, tinerelul adică, s-a îndreptat calm spre masa care începuse să semene cu aceea la care se aflaseră cu ceva ani în urmă Molotov și Ribentrop, a luat pixul în mână spre groaza celorlalți membri maturi ai delegației, care se și vedeau atârând în ștreang, dar când să semneze a zis (reproduc aproximativ exact): „De acord, dar cu o condiție: avem și noi relații de bună prietenie cu China comunistă și în acest caz să îi lăsați pe ei să construiască un culoar similar peste Uniunea Sovietică.” Era o vreme în care relațiile chino-sovietice erau șubrede, se ajunsese chiar la stare de război și deci... nu era de glumă. Rămași fără replică, nervoși, dar resemnați, cică sovieticii și-au strâns în pripă catrafusele și au șteres-o... englezește. Cică ar fi adevărat, deși nu s-a scris niciodată despre

tărășenia asta, oricum e... bună de tot, și e glumă.

Deci se clătina Canalul și cineva trebuia să plătească prăbușirea, pentru că bolșevicii nu aveau simțul prăbușirii frumoase ca Zorba Grecul. Începuse să se zvonească de primii zece șefi ierarhici ai construcției și se vorbea de moarte. Între cei zece intra desigur și tata pe poziția a opta în ierarhia tehnică a Direcției Generale a Canalului. Iarși bietul tata era în preajma morții și nici nu mai avea ce să-albească, pentru că de la precedentă condamnare la moarte chelise aproape complet.

De data asta a avut noroc: miloși, călări roșii ai lui Dej au redus rata de execuție la numai 5 capi. Procesul s-a declanșat în stil blitz, de urgență. Repede au fost umflați de pe la cășile lor cei cinci, printre care unul care s-numea Petre Cernătescu, prieten de familie Auzind, evident, mama s-a pus imediat pe plâns, individul era un personaj arătos și amabil, manierat, ca orice intelectual din vechea elită, cea care nu ajunsese la Canal direct, ci pe această filieră angajată.

Peste ani am citit întregul proces într-o colecție necenzurată (rară) a ziarului „Scânțea”, ce se afla uitată de lume în biblioteca Institutului de Lingvistică și Istorie Literară din Cluj, unde am lucrat aproape 40 de ani. În alte biblioteci colecțiile oficiosului PCR erau cenzurate mai ceva ca gazetele legionare. Pe vremea aceea ziarele mințeau mai puțin, așa că mi-am amintit cu exactitate procesul inculpaților de la Canal, pentru că de fapt mă aflam în sala respectivă, cred că era sala festivă a D.G.C.-ului, o clădire, azi demolată, ce se află în Piața Ovidiu, peste drum de fosta Prefectură, azi Muzeul de Istorie. Procesul era public și tata a ținut să vadă și eu ce se va întâmpla poate că era încă una din lecțiile lui pentru învăța să fiu un bun „dușman al poporului” (veni vremea!). Deocamdată „dușmani al poporului”, sabotori, unelte ale imperialismului anglo-american au fost declarați, „cu mâni proletară”, cei cinci inculpați. Ei stăteau spăși și poate chiar credeau că sunt vinovați. Ve simți nu peste mulți ani pe pielea mea acest sentiment, pentru că judecata muncitorească era aspră, neiertătoare și foarte bine condusă de specialiști ai incriminării pentru nimic. Cu mai mulți din sală erau chiar convingși de culpă respectivilor și unii se uitau cu mânie la fel de proletară și spre tata, pentru că nu se află printre cei din boxa acuzaților. Aveau și o ceva dreptate, pentru că se auzea limpede că se va închide Canalul, iar ei rămăneau fără destul de bune slujbe.

Cel mai „mânios” s-a arătat a fi în final un maistru, care se va mai distinge în vremea aceea prin diverse „demascări”, drept pentru care, fără studii fiind, va ajunge director general în Ministerul Transporturilor și Construcțiilor, viitor șef al tatei, ceva asemănător cu ceea ce de Salva-Vișeu. Era un om „de treabă”, în realitate blând, cu o voce caldă, dar când

puca strechea comunistă, devenea fiară, nu lta. Și astfel el a fost acela care, în numele oporului muncitor, a cerut pedeapsa cu moartea pentru cei cinci. Mama nu era în sală, ar când i-am povestit ce se întâmplase, s-a us, evident... pe plâns. Se pare însă că metoda de protest avea sorți de izbândă, după cum -a văzut. Dar de data aceasta era clar: tot în Scânteia“ necenzurată am citit înștiințarea că sentința a fost executată“, fără a se preciza însă unde, când și cum. Așadar, mama l-a plâns estul pe bietul inginer Cernătescu, tata a lărsat și el o lacrimă de zgârcit machedon,

numai eu nu înțelegeam prea bine despre ce era vorba.

Numai că întâmplarea a făcut ca peste vreo doi ani, aflându-se prin București, tata a crezut la un moment dat că are vedenii. S-a îndreptat către un cetățean de pe stradă care i se părea cunoscut, a pus mâna cu teamă pe el, bâiguind: „Petrică, tu ești? Trăiești?“ Omul a rămas încremenit și a apucat doar să-i șoptească tatei să nu-i spună pe nume: era într-adevăr în viață, nu fusese executat, dar avea domiciliu forțat undeva prin nordul Moldovei și interdicția de a călca prin București pentru a nu fi recunoscut

de mulții lui cunoscuți. Bănuiam, dar n-am mai aflat, că și ceilalți „morți“ trăiau bine mersi.

Așadar, am dedus noi, n-a fost nimeni împușcat, a fost vorba despre o înscenare, pentru a astupa gura sovieticilor și pentru a-i speria pe „oamenii muncii“. Metoda era des utilizată în lumea comunistă, dar nu era vorba de mizericordie, ci de o uncăltă psihologică și ideologică, pe care o voi simți pe proprie piele peste exact 7 ani, când voi intra și eu, „cu acte-n regulă“ în rândul „dușmanilor poporului“.

Vai de copilul care are pretenția că a crescut mare și-și poate băga nasul în orice. Acum, poate că în alte sisteme sociale așa ceva era considerat o alitate. Dar la pedagogia lui Makarenko așa eva devenea o primejdie. N-avea el omul matur-matur voie să gândească prea mult, ar-mi-te un fânc.

Se vede treaba că n-am învățat nimic din utul în cur didactic administrat cu gingășie de stașul sovietic eliberator de la poarta Portului onstanța.

Și eram tot la mare, de data asta în con- ediu/ vacanță, de bună seamă cu mama și tata. ntăi am avut un episod cu Miliția noastră opulară, întâmplare pe care n-am înțeles-o iciodată: Stăteam exact în camera în care ucuisem cu câțiva ani mai înainte. Când s-a us problema închiderii Canalului, tata a avut e ales între a accepta o slujbă pe undeva prin dministrația portuară sau întoarcerea la Cluj. l n-a putut decide, așa că am decis... eu, pur im simplu m-au întrebat pe mine și așa au făcut im am zis eu. Poate că mai bun ar fi fost stemul de dat cu banul, poate ar fi ieșit onstanța, pentru că mult am mai regretat mai ooi că n-am rămas „la marginea mării“, n-am iai fi avut probleme cu cazarea la mare în acanțe. Dar te pomenești că ar fi fost cum e i toți constanțenii, ne-am fi dus la... munte. ând am părăsit adresa de pe Nicolae Titu- scu 17, am făcut fericită o familie nume- asă, care a considerat că l-a prins pe Dum- zzeu de picior când au avut fericirea să se ghesuie vreo șase persoane într-o singură meră și cu WC-ul pe coridor, așa că ai mei i rămas în relații bune cu noii locatari. Și, în ul acela, 1957, pentru că ei tot mergeau în canță la... munte, ne-au lăsat nouă cheile de fosta noastră cameră. Oricum ne-am simțit ... acasă.

Din familia lor rămăsese totuși în onstanța, bunica, o persoană desigur în vârstă cam fudulă de urechi și cu memoria steriorată (se va vedea de ce). S-a dus să stea perioada de zece zile a sejurului nostru la o oră a ei din Tataia. Numai că într-o dimineață vreme, destul cât că noi nu ieșisem încă la ajă, bunica a venit și a început să cotrobăie între cearcafurile lor din dulapuri, de parcă fi căutat ceva. Fără să spună un cuvânt a ecat bombănind, iar seara ne-am trezit cu ea, sojită de doi milițieni. Ne-a acuzat scurt de rt, spunea că pusese în dulap printre cearca- ri o sumă importantă, șaisprezece mii de lei, avere pe atunci, învelită într-un ziar - și arăta cul în care zicea că îi pusese cu mâna ei.

Milițienii au luat imediat conducerea ac- mii și ne-au făcut o percheziție în toată gea, fără ordin, firește. Noroc cu sărăcia noastră. tata, după ce a pierdut averile a rămas un biet salariu de inginer care, dacă ajungea atunci la cam o mie de lei. N-au găsit prin zăpunarele noastre mai mult de câteva sute răpădite și eram abia la începutul sejurului. anii ne ajungeau, pentru că de mâncat âncam în casă, ca mai demult, iar transportul i trenul de la Cluj și retur era pe gratis, tata nd angajat la CFR. Milițienii s-au îmblânzit dădeau nedumeriți din umeri. Baba însă a zut pe gânduri și, dintr-odată, s-a repezit la

soba de teracotă din cameră, a deschis ușița și a răscolit prin hârtiile ce stăteau mototolite acolo. Destul de repede a dat peste banii înveliti în ziar, îi pusese ea acolo, dracu' știe de ce, și uitase. Ca noroc că nu am dat foc la sobă ca să facem vreun grătar sau ceva, pentru că hoți rămâneam. Toată cinstea pentru Miliția care a venit cu promptitudine la solicitarea babei surde și sclerозate, pentru că azi nu-ți vine nimeni până nu se constată că ai decedat la agresiunea cine-știe-cui.

Acum, în Constanța, se afla o familie cu care ne înrudeam cumva, ceva fini etc., soțul se numea Domokos și era comisar politic al Marinei Militare, dar cu sediul în București. În capitală stăteau pe vestita stradă Roma, cu nomenclatura, instalată de regulă în vilele confiscate de la burghezo-moșierime.

I-am vizitat de câteva ori acasă, casă pricopsită desigur, dar mai ales am făcut la ei Revelionul 1956 - 1957 și am avut ocazia să fiu martor ocular la prima emisiune a Televiziunii Române. Evident, bossul avea un televizor sovietic Temp, cum puțini aveau, dar mai avea și un obiect pentru care l-am invidiat grozav, anume un stilet pe care i-l făcuse cadou însuși Stalin la Academia Militară de la Frunze (celebră în URSS).

Se înțelege că omul era un stalinist convins și un sovietofil pe cinste, de aceea și ajunsese abia la cei 26 de ani ai lui ditamai colonelul pe funcție de general. Pentru televizor nu l-am invidiat, pentru că din cauza lui am petrecut cel mai stupid Revelion din viața mea: toată lumea îmbuca și bea cu gâtul întors în permanență spre stânga sau dreapta, funcție de latura mesei pe care o ocupa, o singură masă lungă, ca la cantină.

Acum, desigur că i-am căutat pe cei doi fini: erau șațai într-o vilă de protocol cu tot confortul. Într-o zi ne-au invitat pe un vas al Marinei, un cutter cu pânze, să mergem la pescuit la guvizi. A fost foarte frumos, mai ales că am prins o groază de pești și am luat masa pe puntea vasului cu pește gătit de marinarii ambarcațiunii.

În altă zi ne-au invitat la vila lor de vacanță la un lichior, din care am primit și eu un păhăruț. Vila se afla pe undeva foarte aproape de fosta Școală Greacă, în curtea căreia fusese făcut pionier și, evident, iar am simțit un fel de gonflare patriotică „în pieptu-mi de aramă“. Și, cum spuneam, am simțit și că eram om în toată firea, deși nu-mi mijise încă niciun fir de mustață. Mai erau de față alte două familii de ofițeri de marină cu nevestele lor tipic împopoțonate (era la vreme o categorie

de neveste de ofițeri care toate semănau între ele, blonde platinat, bine coafate, strident rujate și îmbrăcate cu lucruri aduse de prin porturile lumii).

Era de la sine înțeles că toată lumea se subordona aceleiași ideologii pe care o patrona bossul. Mama, ca de obicei, era neutră, s-ar fi pus pe cântat, dar n-a mai apucat, o să vedeți de ce. Tata, pe care-l știam dușmănos, să fie mulțumit că nu l-am turnat la vreme, mustăcea și scotea vorbe cu prudență inginerască, oricum el era singurul cu școli adevărate din adunare. Eu eram numai ochi și urechi și creșteam în ochii mei minută după minută.

Se discuta ceva ușor, de vacanță, ușor politic, cu glume puține și ieftine de care tata se străduia să rădă, el, obișnuit cu miniștri și deputați, e drept, burghezi, dar totuși... Pe undeva era normal să apară în discuție prietenia româno-sovietică. Eu n-am înregistrat termenii discuției, pentru că eram preocupat de fraza cu care trebuia să dovedesc că eram un ins matur. Și, într-adevăr, pe un culoar de trenaj al discuției, m-am trezit și eu rostind răspicat, și reproduc cuvânt cu cuvânt, pentru că nu aveam cum să le uit grozavele cuvinte: „Numai un război ne mai poate scăpa de rușii ăștia!“

Ce-o fi fost în capul meu nu știu, dar fraza, căzută trosc, ca din cer, a sunat întreg și coerent, dar, vai, în ce context. Într-o fracțiune de secundă s-au schimbat câteva priviri, toată lumea cu toată lumea, inclusiv tata. Eu, fericit de intrarea mea în lumea politică, am urmărit culorile: comisarul se făcuse roșu, unul dintre ofițeri verde, tata albastru. Și, după un moment de reală mormântală tăcere, s-a auzit vocea gravă a lui Domokos: „Dacă nu am fi rude, v-aș fi arestat pe loc pe toți trei!“ Adică pe mama, tata și eu. Nezmintit, vizita s-a încheiat, am scăpat ca prin minune de pușcărie, dar nici că ne-am mai văzut vreodată cu familia cu care ne înrudeam. Nici nu știu cum a evoluat, mai ales că destul de curând a venit destalinizarea. Să le fie de bine, bine că nu ne-au arestat atunci!

Iar a scăpat tata, așadar, dar și eu. Mama era nevinovată, dar mă mir că nu s-a pus pe plâns. Probabil s-a dumirrit că am făcut-o atât de lată, încât nicio lacrimă din lume nu m-ar fi salvat.

Acasă mă mir că n-am primit o bătaie ca lumea, pe care o și meritam. Mă bătușe tata degeaba, și încă rău, pentru că am refuzat să-mi scot un dinte de lapte, dar acum cred că și-a dat seama că intervenția mea era urmarea firească a educației antistaliniste pe care mi-o făcuse de și mai mic copil.

Iar a scăpat

1957

amintiri (politice) din copilărie

victor odăianu

I (Din deltă)

În deltă, îmi amintește de tine egreta.
Peste lotca ancorată de-al undiței fir,
zboară bătlanul cu peștele-n cioc, și regretă
că semnul de plută, e un trandafir.

M-ai rugat să-ți dedic un sonet amintire?
Dicționare întregi nu-mi sunt de ajuns
să-ți creionez albastrul din privire,
când mâinile cu nămol ți le-am uns.

Le spun și peștilor ce sar pe lângă lotcă:
Să te mai văd odată, sunt flămând ca lupul,
și iartă-mă ca nu pot să-ți scriu decât că:

„statuie din pulberi de stele-ți era trupul
amețitor, ca și cum (par)fumul de vodcă,
m-a trezit după ce matca izgonise stupul“

II (Fulgerul)

Fulgere, caută-ți drum printre alți nori,
nu-mi alunga iubita culegând fragii sălbatici,
descarcă-ți electricitatea la noapte, când ea
adoarme plutind, cu fulgii de păpădie hieratici.

Fulgere, pleacă de-acolo cu vântul,
el știe direcția, mai târziu, unde să bată.
Va fi ploaie rebelă topită din grindină,
furtună sigur va fi, dar poarta va fi încuiată.

Cum îți voi destrăma teama de tunetul meu.
În salturi alergând prin hățisuri, să regăsesc
poiana cu fragii sălbatici, ce mă tentează mereu

cu nevăzută putere, ivită de curând?
„Urcând împreună piemontul abrupt, dinspre șes
către fagi, fulgerând peste noi, fulgerând...“

III (Incert...)

Vorbești cu bruma din țărână pătimaș,
și îmi scrii, despre iarba care se vestejește,
cu cerneală violetă pe o coajă de prună,
să îmi testezi vederea, în ce te privește.

Aud aerul cum vibrează în cântecul
din preajma ultimului greier, molatic
scârțâind un arcuș umezit,
din fire ruginite de mohor tomnatic.

O ceață de pluș,
îmbibată cu semne de întrebare
aleargă printre răzoare după furnici.

Citind mesajul tău,

parcă mă ispitește incertitudinea..
Aștept prima zăpadă să mă contrazici.

IV (Sunt un tâlhar)

Sunt un tâlhar. Omor la drumul mare
orice stea căzătoare și arunc fără glumă
praful ei în țărână. Nu port cercel.
Decapitez însă orice cuvânt

ce nu-mi este fidel. Nici nu am plete.
Înund cărbunii din vetre,
ce-mi stau împotriva, cu sete.
Sunt un bandit. Fără topor și cuțit,

spintec lemne cu multă plăcere,
și le arunc pe foc mulțumit
Sunt un proscris. Mi-am ucis

cu sânge rece, vis după vis,
neîndurător ca un munte de granit,
și mă declar: *Neîmplinit!*

V (Îngenunchează)

Îngenunchează coaja fără frunză,
când îmi ridic securea să desfac,
(apropiat de scoarța de copac)
al cercurilor miez pe pânză,

Mă bate gândul să renunț la slujbă,
știind că marți se duce-n miercuri
cu buzele în sparte semicercuri
și dinții ascuțiți pe lanț de drujbă.

O ameteală surdă mă doboară
trecându-mă prin cercurile din copac
închise într-o umbră seculară.

Se strâng în juru-mi așchii și mă-mbrac
cu frunzele ucise de veștedul din seară,
împins către final de an... și tac.

VI (Scaunul)

Mai rabdă scaunu-n tăblia așteptării
Să ningă peste el încă un an, o iarnă,
Stând permanent afară, lângă ceasul gării,
Cu ochii după trenuri trecând în van, cu larmă.

Cămașa lui se zvântă în clipiri de pleoape
Când norii-l protejează de arșiță,
Și ploile se duc la râuri să se-adape,
Curgând fără tichet, pe streășina de șită.

A refuzat protecția mai multor case.
Picioarele-i vor sta desculțe și la toamnă,
Și bruma se va așeza, cum reumatismu-n oase.

Mai rabdă-mă tu scaun, mai rabdă-mi neglijența,
Cândva te va lua meșterul tapițer,
Ca nou să te refacă... și o să-mi simți absența!

Un martir din Basarabia

iordan dateu

În urmă cu un secol s-a născut, la Ialoveni, lângă Chișinău, Petre V. Ștefănuță, eminent reprezentant, în Basarabia, al Școlii de cercetare monografică de la București. După ce a fost elev la secția modernă a Liceului „Al. I. Cuza Iași” din Chișinău, a urmat, la București, Facultatea de Litere și Filosofie, cu profesori ca D. Caracostea, N. Cartoian și D. Gusti, specializându-se în filologie modernă și filologie română, dialectologie).

După câțiva ani de profesorat, la Bender, Chișinău și Cetatea Albă, s-a dedicat cercetării folclorice și sociologice a satului basarabean interbelic, reușind să publice două volume: *Coloșii din județul Lăpușna* (1933), *Contribuție la Bibliografia studiilor și alegerilor de folclor privitoare la românii din Basarabia și popoarele conlocuitoare* -

provincia de peste Prut. Petre V. Ștefănuță este arestat în septembrie 1940 și i se confiscă întregul material științific, al său și al colaboratorilor institutului. Este cercetat, scrie profesorul Ștefan Ciobanu, „timp de șapte luni, purtat din celulă în celulă, cu «vizite» nocturne ale judecătorilor sovietici, este supus la cele mai mari torturi. Pentru acuzațiile, de românofilism, antisemitism, imperialism, fascism să fie și mai grave, i se montează un proces de complot, în care mai erau incluși opt refugiați din satele transnistrene, pe care nu i-a cunoscut și nici ei nu-l cunoșteau. Judecătorii ruși sunt profund iritați că nu le răspunde în rusește, pretenție la care Ștefănuță le-a replicat: „Da, dar dumneavoastră singuri ați creat o republică moldovenească, deci limba statului este limba noastră”.

Am scris de mai multe ori despre învățatul basarabean, însă acum am posibilitatea să prezint documentat procesul ce i-a fost intentat, pe baza a două declarații ale sale, făcute la penitenciarul din Chișinău, prima la 9 octombrie 1940, care au fost găsite în arhiva fostului K.G.B. și au fost publicate, cu ani în urmă, în *Literatura și arta de la Chișinău*.

Din declarațiile celui anchetat se desprind acuzațiile ce i se aduceau, la care Ștefănuță a răspuns punct cu punct, infirmându-le. Astfel, el a declarat că nu s-a aflat în slujba Siguranței românești, că n-a făcut parte din nicio organizație secretă românească, că n-a pledat pentru o Românie Mare de la Tisa până la Bug, că cercurile studențești (basarabene și regățene), în care a activat la București, au avut „vederi politice materialiste”, că în 1931, în timpul cercetărilor monografice de la Cornova (Orhei) a adunat și material despre Revoluția din 1917, că, profesor fiind, i-a îndemnat pe elevi să vorbească în limba română în ambianța școlii, în rest fiind liberi să vorbească în orice limbă, că a cerut sprijin pentru ca fiii de moldoveni să învețe carte, că în studiile sale are o orientare democratică, că a protestat împotriva ridicării bibliotecilor rusești din Basarabia, că n-a fost înscris în niciun partid, că n-a urmat cursurile Străzii Țării, că n-a dus luptă împotriva elementelor comuniste, că, începând din 1938, în echipele

monografice au participat și doi cercetători cu orientare de stânga, că n-a făcut parte din Comitetul Moldovenilor Refugiați (din Transnistria), că n-a avut nicio responsabilitate în conducerea Fundației Culturale Regale „Principele Carol”, că în componența Institutului Social Român din Basarabia s-au aflat intelectuali de diverse orientări politice. Acestea și alte argumente din apărarea pe care și-a făcut-o au fost nesocotite integral de stalinistii săi judecători. În urma monstruoasei înscenări, este condamnat la moarte prin împușcare. După o cerere de grațiere la Moscova, i s-a comunicat familiei sale că i s-a schimbat pedeapsa cu moartea în zece ani temniță grea. S-a stins din viață, la 35 de ani, la 12 iulie 1942, într-o colonie de deținuți politici din R.A. Tâtară.

Într-o caldă evocare făcută celui lichidat de sovietici, academicianul Ștefan Ciobanu

evocări

scrie între altele: „Petre Ștefănuță a dispărut. Desigur că el a fost omorât. Noi, românii, și îndeosebi românii basarabeni, nu știm să apreciem jertfele noastre nenumărate, sacrificiile mari pe care le-am făcut. Modestul profesor, ieșit din sânul românimii basarabene, a dispărut ca un erou”.

Și, ca și când pentru bolșevici nu fusese de ajuns lichidarea fizică a lui Ștefănuță, i-au fost pedepsiti și părinții, prin deportare în Siberia.

La Chișinău s-au făcut, în ultimii ani, o serie de recuperări ale operei martirului, i-a fost editată opera în două volume, îngrijite de Gr. Botezau și Andrei Hâncu, un liceu teoretic îi poartă numele, la centenarul nașterii sale a fost dezvelit un bust al său și a fost organizată o conferință științifică despre opera sa, prilej cu care a fost examinată cercetarea pluridisciplinară a satelor basarabene în perioada interbelică.

P.S. Pentru cei care vor să reia și să discute existența acestui om în comunism, să precizez că în ampla istorie a fenomenului PCR (**Stalinism pentru eternitate**) de Vl. Tismăneanu, numele lui nici nu e măcar menționat. Iar cât privește pe „ziaristul” de la „Adevărul”, el însuși notează o întâlnire cu E. Lovinescu pe care l-a supărat datorită cronicii pe care i-ar fi făcut-o la **Bălăuca**. La rândul-i, mentorul „Sburătorului” îi semnaleză trecerea fugitivă la el acasă (nu la cenaclu), în calitate de reporter, când l-a supărat într-adevăr, dar pentru alt motiv: că i-a spus Evghenie, ceea ce criticul nu admitea nici măcar din partea intimilor.

Se vede că diplomatul din Macovescu nu se configurase încă!

petru v. ștefănuță

publicate în periodice rusești (1935), *Literatura populară a satului Iurcenii* (1937), *Cercetări folclorice în Valea Istrului de Jos* (1937), *Rites magiques pour provoquer et arrêter la pluie, à l'operești de Jos* (Departament de Soroca - Basarabie). A contribuit la înființarea Institutului Social Român, secția Chișinău, al cărui secretar (14 noiembrie 1934 - ianuarie 1938) și apoi director a fost, institut care a publicat, în două mari tomuri, un anuar cuprinzând prezentări monografice din satele Ișcani, Iurcenii și Copanca.

Reocuparea Basarabiei de către sovietici, în 1940, a coincis cu o furibundă acțiune de lichidare a tot ceea ce era românesc în

Nașă Molotov

(urmăre din pagina 7)

(Eu aș spune că mai curând Macovescu și-a regizat plecarea ca nu diplomat, a schimbat un tip de servietă cu alta...)

Paginile ulterioare ne vor lămuri asupra timpilor săi ani de carieră, dar e clar până acum că bravul nostru Molotov n-a avut nicio inițiativă și-a slujit stăpânirii, iar ultimul nu i-a pretins idei, ci doar îl consulta asupra modului cum să-și aplice propriile idei. „Am fost chemat, m-am întâlnit, am luat contact, n-am participat” sunt cuvintele-cheie ale „activității” sale mai mult de curier decât de negociator. (Știu, astfel, că M. a avut un rol în

afacerea arhiepiscopului Trifa în SUA, care l-a preocupat într-un rând pe Ceaușescu.)

E de notat că la Congresul XII PCR, când s-a produs incidentul C. Părvulescu, producând un imens vacarm dezaprobat și câțiva delegați s-au repezit spre tribună pentru a cere cuvântul împotriva lui, Ceaușescu l-a îndepărtat cu un gest al mâinii pe cel mai impetuos indignat, Adrian Păunescu, un tip imprezvizibil, și și-a îndreptat un deget arătător spre un delegat care stătea nemișcat în banca lui: anume G. Macovescu, un om de încredere.

... Dacă informațiile mele sunt exacte, avem mai mult aici un caz tipic de ceea ce înseamnă a fi diplomat în comunism.

david mourão ferreira:

Așa cum era

David Mourao-Ferreira ne-a părăsit într-o zi de iunie a anului 1996, după o boală necruțătoare, dar înceată, care i-a dat răgazul de a-și recapitula viața și opera și a-și înțelege devenirea. Rareori un scriitor și-a văzut moartea și a anunțat-o public: a fost o moarte foarte mediatizată și, sincer, foarte mult plânsă. Ultima intervenție publică a celui ce fusese, vreme de jumătate de secol, centrul vieții literare portugheze a fost discul, în format CD, intitulat *Um monumento de palavras*. Ca un alt confrate în ale scrierii pe care îl admira mult și care la propria-i moarte a vrut „să vorbească doar poezii“, refuzând orice altă alocuțiune, tot așa, David Mourão-Ferreira a intuit că după el va rămâne doar atât: „un monument de cuvinte“, de o mare bogăție, vom adăuga noi, pentru istoria literară a umanității. De la catedra facultății unde era profesor de filologie romanică a format mulți specialiști, traducători, teoreticieni, tot atâția mesageri ai artei scrisului în Portugalia și în lume.

A fost și rămâne o personalitate fascinantă și multifacetată, una dintre cele mai mari ale secolului al XX-lea, prin calitatea inteligenței, amplitudinea imaginației, fascinația pe care o exercita prezența sa, prin pulsul palpitant al textului său seducător. Opera scriitorului portughez se configurează în toate genurile literare: aproape 60 de volume de poezii, proză, romanul *Um amor feliz* (tradus și în română, *O dragoste fericită*, apărut în 1994), dramaturgie, critică, eseistică, traduceri și ediții de texte. Dintre toate darurile literare, acela al povestirii era, pe departe, cel mai iubit de autor, poate și pentru faptul că proza sa păstrează foarte bine caracterul autobiografic; de fapt, în toată opera sa granița dintre realitate și ficțiune se șterge aproape, iar imaginația îmbogățește și înobilează chiar și cel mai prozaic fapt trăit.

Opera sa, indiferent de gen, este structurată în jurul a două teme: iubirea și timpul și se orchestrează perfect cu armonia verbului și echilibrul formal.

Nu voi vorbi mai mult nici despre omul care a fost, nici despre opera care sper să fie cunoscută mai bine de cititorii români. Discreția prieteniei vine în întâmpinarea notorietății operei pentru a justifica într-un fel această tăcere.

Ia loc. Și scoate-ți ochelarii ăștia de soare. Nu-i nicio rușine să ai ochii roșii de plâns. Dar este ridicol să umbli cu ochelari de soare la ora asta din noapte. Așează-te, hai așează-te. Și bea ceva cald: e tot ce-ți trebuie acum. Nu uita, trebuie să ne întoarcem acolo. Acolo sus începe deja să se facă frig.

Da, deocamdată... Deocamdată, încă, este suportabil. Dimineața, cam pe la patru, cinci, acolo este de groază! Nici nu știi cum să-ți încălzești picioarele! Cu cât umbli încoace și-n acolo, frigul urcă de la picioare și pătrunde în tot corpul! Este un frig care vine de jos sau dinăuntru pe sub uși. Și ca și cum n-ar fi de ajuns, mai este și frigul care vine de afară, din stradă!

Chiar și așa, noaptea asta nu este dintre cele mai rele. Când a fost cu Rogerio, în plină iarnă... nici nu poți să-ți imaginezi! Dar, pe atunci, tu erai foarte mic. Ai rămas acasă, iar noi am venit aici: ea, eu, mama ta, mama mea... Nostim, nu?! ...Asta e, nu-i nimic nostim. Nici nu mai știu ce spun.

Nu, nu! Nici vorbă! Să merg să mă culc? Dacă m-aș culca acum ar fi mai rău. Dacă așa avea nevoie de ceva ar fi să fac ce faci tu: să plângi, face bine, nu? Atunci plângi! Plângi și nu-ți mai fie rușine! Și mai ales plângi fără ranchiună, auzi? Acum nu se mai poate îndrepta nimic.

Trebuie să uităm toți răul pe care ni l-a făcut, dar trebuie să ne amintim că nu ne-a făcut numai rău. Viața noastră ar fi fost pentru toți mult mai săracă și mai anostă (ah, da, mult mai anostă!) fără invariabilele emoții pe care Maria Antonia ni le da. De fapt, noi am fi vrut

ca ea să fie o altă persoană și aici se afla greșeala noastră. Acum, gata! Putem fi liniștiți. Acum ea este altă persoană. Dar nu asta era ceea ce am vrut, nu-i așa?!

Le-ai văzut pe idioatele alea bătrâne? Toate extaziate! Toate spunând că ea arată foarte bine, senină, că este exact așa cum era. Ca și cum ar fi fost o mare reușită să fie „exact așa cum era“. Dar uite că aici se înșeală: nu este cum era! Maria Antonia nu a fost niciodată așa! Senină!... Idioatele! Habar n-au ce spun! Se vede bine că n-au cunoscut-o niciodată. Seninătatea i-a venit doar de acum: e ceva pentru care n-a avut niciodată vreo vocație. Nici pentru asta, nici pentru a muri. Și cu atât mai puțin la treizeci și trei de ani.

Parcă o aud acolo, la masa aia, când a murit Rogerio... La miezul nopții (era un frig de crăpau pietrele) am venit aici să mâncăm ceva. Eram toți foarte convenționali: era ca și cum am fi adus cu noi priveghiul de la morgă aici, la cafeneaua asta din Rossio. Mama ta era atunci (și întotdeauna) un monument de formalism. Dar dintr-odată Maria Antonia a spart gheța; cu vocea aia care părea că imploră, dar care era foarte autoritară, exclamă:

„Mamă, te rog... O pauză!“

O pauză! Numai ea putea să aibă curajul să ceară, în mijlocul unei morți, o pauză pentru viață. Aproape că am râs. De altfel, părerea de rău era destul de relativă. Rogerio se comportase ca o lichea: ruperea logodnei, la doar o lună după cererea în căsătorie, l-a descalificat de tot. Dar, ce crezi tu? Maria Antonia a fost întotdeauna persoana care a privit cu detașare situația: cu răceala pe care ea o numea „sportivitate“. Aproape că se simțea liberă.

Dar, oricum, când a sosit știrea accidentului exact în ziua când era fixată căsătoria, a fost puțin tulburată. Am fost cu toții. Mama ta vedea toată întâmplarea ca un fel de pedeapsă pentru toate acestea credea că trebuie să se simtă emoționată. Tu știi cum este mama ta.

Dacă Maria Antonia ne-ar putea vede acum, ar trebui să fie mulțumită de noi. Mai ales să vadă că nu suntem formalști. Și c vorbim despre ea. S-ar simți cu siguranță mult mai iritată de toți vulturii ăia inocenți, roat lângă corpul ei, în vârful picioarelor în juru coșciugului, ridicând vâlul din jumătate în jumătate de oră, șușotind dacă a fost sau n sinucidere, felicitându-se apoi reciproc că indiferent cum a fost, s-a putut evita autopsia.

Nu știu dacă ai observat: chiar și moartea Maria Antonia continuă să ne facă să vorbim așa cum mereu a făcut să se vorbească despre ea în timpul vieții: cu patimă, cu interes, dar fără duiosie. Acolo sus, erai singura persoană care plângea. Tocmai de aceea te-am luat și te-am adus aici. Pentru asta și pentru că ar văzut că era ranchiună în lacrimile tale.

E limpede că nu era ușor să fii fratele Mariei Antonia. Dar uite că era și mai puțin de mod să fii, cum am fost eu, prieten de copilărie, un fel de frate, cel de aceeași vârstă, care mai apoi s-a transformat în avocatul familiei nesuferitul și indispensabilul avocat al familiei cel care a trebuit să convoace - după moartea tatălui tău - nelipsitele consilii de familie aproape întotdeauna din cauza nebuniilor Mariei Antonia. Tu ești acum în biroul de avocat: cel puțin în privința asta s-a împlinit una din dorințele tatălui tău, așa că imediat ce ai terminat facultatea, ai început să lucrezi cu mine. Ai avut ocazia să vezi multe: să cunoști fapte. Fapte... juridice. Dar există multe alte amănunte dincolo de ele. Și există alte amănunte înainte de ele... E bine să le știi. Erai cel mai tânăr. Când te-ai născut, Maria Antonia avea zece ani. Eu aveam unsprezece. Sub anumite aspecte, ai fost pentru ea, un fel de fiu (Da, foarte prematur...) Și tot așa ai fost și pentru mine.

Dă-mi, te rog, o țigară! Închihuie-ți! Ai ajuns chiar să fumez din nou! Dar.. ascultă dacă ești obosit sau dacă preferi să tac, spune-mi-o chiar acum. Și fără ocolișuri. Știi bine cum sunt eu.

Știi bine cum sunt eu! Asta este o foarte mare prezumție, chiar dintre acelea care ne pot fi fatale. Că știe lumea cum suntem! Nici noi înșine nu ajungem s-o știm. Începe devrem încă din copilărie, obiceiul de a ne pune etichete pe drept și pe nedrept. Și niciodată n se ia mai în serios toate acestea ca în copilărie. În serios și în sens strict.

„Se au precum câinele și pisica“ spune mama ta. Și toată lumea se îngrozea. În realitate, era destul de curios cum noi doi, creșcu

mpreună, în aceeași casă, ne înțelegeam atât de rău. Sau mai exact: cum de ea se înțelegea atât de rău cu mine. Eu eram întotdeauna victima. Victima și în același timp copilul exemplar. „Mademoiselle“ (o bătrână franțuzoaică au belgiancă care era în casă la voi înainte ca să te naști) rezuma cazul cu o riguroasă similitudine: *Charles, voyez, il est très sage. Vous, vous êtes méchante, Marie Antoinette*. Și diferența a prins. A devenit chiar loc comun. Părea că altor persoane, a unor persoane adulte, era lentică.

Fiecare dintre noi se încăpățâna din răspuneri să îndeplinească rolul care îi fusese încredințat. Eu eram, de fapt, *très sage*. Cu mine se putea vorbi. Mic fiind, doar de vreo cinci sau șase ani, mi se încredința secretul multor întâmplări grave. Veneau, din când în când, în casa noastră, niște domni care, cu un aer solemn, conversau în șoaptă cu mama. Dintre ei frații mei, doar Bernardino (care avea cu vreo doisprezece ani mai mult decât mine) se bucura de marele privilegiu de a asista la aceste misterioase convorbiri. Dar, când domniile se încheiau, mama mă lua deoparte, mă așeza lângă ea și-mi spunea că a primit știri importante: că „acel lucru“ o să aibă loc în curând, că, în cel mai scurt timp tata va fi din nou acasă. Seara, după cină, tatăl tău trecea pe lângă noi și, în prezența mea, se citeau scrisorile care tocmai sosiseră de la Paris; se pronunțau cuvintele „emigrați“, „conspirație“, „moment revoluționar“. Era „acel lucru“, și „acel lucru“ era în curând.

Cu Maria Antonia, dimpotrivă, era nevoie de mare grijă: fiecare cuvânt compromițător pe care îl auzea întâmplător, îl folosea apoi cu o apurată încredințare de a se înfiora, în cele mai primejdioase locuri și în cele mai primejdioase ocazii. Înăuntru și nume de persoane. Nume de notorietate publică. Nume de temut, nume odioase pe care mi le avea o plăcere deosebită (și chiar un sentiment!) să le folosescă ca porecle sau ca sulte. Și asta în locurile cele mai nepotrivite: pe terasa, în tramvai și mai ales, când trecea pe lângă vreun polițist. Odată, în Coliseu mergeam descoperi acolo, în special când era un spectacol de circ, joia la matineu) a fost nevoie să o ia cu forța din lojă: în pauza dintre două numere de circ l-a ținut cu astfel de jurii pe reprezentantul autorității. A fost un levărat scandal. Și, ca să vezi, într-o perioadă când poziția tatălui tău era foarte suspectă.

Nu, nu mă întrerupe! Și de aici ... stai să vezi! Poate că ai dreptate. Eu am cam încurcat lucrurile: cel puțin nu are nici o legătură cu ceea ce eșuipui tu. De fapt, într-o zi s-a întâmplat cel lucru“. A fost totul atât de confuz și deslășit de diferit de ceea ce mă așteptam eu. Mai ales stul de diferit de „celălalt lucru“ care se întâmplase cu un an înainte, care durase trei zile și trei nopți și care a fost cauza exilului tatălui tău.

De data asta a fost complet diferit: la o vreme serii (era în timpul verii) am auzit ceva împușcături. Mama ta cu Maria Antonia cu Alexandru în brațe a bătut la ușa noastră; a nespus de tulburată: tatăl tău nu venise, iar noaptea precedentă nu dormise acasă. Ne-au dus într-o cameră din interiorul casei, un fel de domeniu privat al fraților mei mai mari: se folosea în același timp drept laborator pentru Bernardino și birou pentru Sebastian. Era într-o primă dată când noi, cei mai mici, am avut pătrunde aici. Mi-aduc aminte că luasem în serios sarcina de a avea grijă de toate morile acelea de instrumente și eprubete de laborator. Era mai ales nevoie să evit ca Maria Antonia (*méchante* cum era) să pună mâna pe una din ele. Ea era însă mai preocupată de viața de sta clăie peste grămadă și de a rmi îmbrăcați pe niște saltele improvizate, șezute direct pe dușumea.

Mi-amintesc că ne-am petrecut o bună parte

a nopții și dimineața zilei următoare mâncând biscuiți populari, din cei cu apă și sare. Din când în când, mama ta, alte dați, mama mea, veneau să vadă ce facem. Eu, ca întotdeauna, *très sage*. Și schimba cu mama mea priviri înfiorate care păreau a zice: „lucrul acela s-a întâmplat!“ N-a trecut mult timp și tata s-a întors. Îmi părea că el se aflase mult mai aproape sau îmi părea atunci că Parisul este doar la câțiva metri distanță. Chiar în după-amiaza aceea s-a întors tata.

Paharul de apă este al tău? Al meu nu e. După cât mi-amintesc, n-am cerut apă. Dar dacă tu nu-l vrei... cu atât mai bine. Mi-ar face bine să beau puțină apă.

Ce? Beau prea multe lichide? Tendința asta a mea de a face burtă vine de mult. Și știi ceva? N-o să vreau acum să am siluetă. Când eram mic îmi spuneau „sfrijitul“; după aceea m-am îngrășat și m-am transformat în „bondocul“; cel puțin acum inspir încredere la toată lumea. E ceva!

Știu. Știu bine că nu asta ai vrut să spui. Tu ești prietenul meu. Maria Antonia nu pierdea nicio ocazie să se distreze pe socoteala fizicului meu. De lipsa fizicului meu. Ea, desigur, era făcută din alt aluat: repede mi-a luat-o înainte. La nouă ani era mai înaltă decât mine. Sunt câteva fotografii din acea vreme, în Vigo, unde mergeam împreună în vacanță. Tatăl tău, tatăl meu și mulți alți emigrați schimbaseră exilul de la Paris la Madrid. În 1931 Spania s-a proclamat republică. Cei mai avuți, așa ca noi, își puteau permite luxul de a petrece vacanța cu părinții pe undeva. Familiile noastre mergeau întotdeauna în același loc. Cu siguranță că una dintre vacanțele astea a fost cauza nașterii tale.

Ai dreptate. Ofensez orice cronologie. Dar lucrurile îmi vin în minte pe bucățele și nu există altă modalitate de a le povesti. Tu, care de mic aveai o plăcere teribilă pentru poveștile pe care îți le spuneam, trebuie să ești complet deziluzionat acum. Numai că, vezi, povestea asta este diferită de toate celelalte: istoria asta ne privește pe noi toți și are pentru noi toți și unele aspecte foarte neplăcute. Chiar dacă nu vrei, eu tot o să povestesc mai departe.

Dar unde ajunsesem? A, da! Câțiva ani mai înainte. La revoluție. Exact. A fost o revoluție foarte curioasă. Pe la prânz nu s-au mai auzit împușcături. Și în după-amiaza aceleiași zile știam că totul este pierdut. Tatăl tău? Da... Atunci l-au arestat. Dar... tu nu știi? Cu siguranță, nu știi? Mama ta nu ți-a povestit niciodată? Nici Maria Antonia? Maria Antonia știa.

Vezi, eu am avut pentru tatăl tău o afecțiune deosebită. Îți cer doar un lucru: ca nimic din cele ce-ți voi povesti să nu schimbe sau să diminueze - în niciun fel, auzi? -, impresia pe care tu ai despre el. Era o persoană excepțională prin inteligență, prin cultură și chiar așa, ca personalitate: un *dandy*, un *joueur* și, în același timp, un violent, un impulsiv... Amestecul acestor aspecte, atât de contradictorii îi da un prestigiu aparte, mai ales între femei. Era un bărbat. Un bărbat adevărat. Și știi ce înseamnă asta? Contrariul unui sfânt; negarea unui automat...

Stai calm! Așteaptă. O să ajung și acolo. Să recapitulăm: în ajun tatăl tău nu dormise acasă. Și în ziua revoluției l-au arestat. Dar nu pentru că a participat la revoluție. N-a ajuns la revoluție, înțelegi?... Tatăl tău s-a predat Guvernului Civil tocmai când primele detașamente ale armatei ieșeau în stradă. Din motive de gelozie a tras două focuri de armă într-o femeie cu care

avea o relație de mai bine de doi ani; credea că a omorât-o. Cazul a fost repede acoperit: femeia a suferit doar câteva răni ușoare, iar în Guvernul Civil, tatăl tău avea destui prieteni pe care să se bazeze. Între timp, însă, poliția politică a intrat pe fir din cauza pistolului pe care imediat l-au ridicat. Dar exista familia mamei tale; exista averea uriașă a familiei mamei tale. A intrat în joc multă lume. Au curs mulți bani. Și l-au ajutat să fugă. Foarte curând se alătura emigraților politici care erau acolo. Între ei și tatăl meu. La Lisabona, toată lumea a interpretat fuga ca un exil politic. Dar adevărul este acesta.

Când am știut eu? Imediat după ce a plecat. În mine se putea avea încredere. Eu continuam să fiu *très sage*.

Mama ta? Ei bine, a înțeles că trebuia să-l ierte. Și l-a iertat. Știi cum este mama ta. Vouă, după cât văd, nu v-a spus nimic. Nici chiar Mariei Antonia. Ei, eu i-am spus mult mai târziu, după ce tatăl tău murise. Mi-aduc aminte perfect de discuția asta. A început la cazinoul din Estoril, la ieșirea din sala de joc. Dacă mi-aduc aminte!? Ne întâlnisem din pură întâmplare, dar am discutat mult. Am adus-o apoi cu mașina la Lisabona. A fost o călătorie care a durat destul de mult; am condus mai încet ca de obicei, în primul rând pentru că mă simțeam puțin amețit (băusem câteva pahare la cină) și, apoi, pentru că mă deciseseam în acel moment să-i fac o propunere importantă.

I-am propus să ne căsătorim.

A, nu știi?! Da, e adevărat: am cerut-o în căsătorie pe Maria Antonia. Pare ciudat, nu? Și încă îți va părea și mai ciudat când vei afla ce s-a petrecut înainte cu câțiva ani.

Ea? În acea noapte, ea era „împrăștiată“ și ușor melancolică: avusese nu știu ce necazuri. A primit vestea foarte bine. Mi-a dat mari speranțe. Rămăsese ca a doua zi să-mi telefoneze la birou.

Bineînțeles că nu m-a sunat. Am trăit câteva zile oribile. Fără să exagerez: oribile! Nici nu mai știam dacă îmi părea rău de ceea ce îi propusesem, nici dacă doream sau nu ca ea să accepte; părea că nici nu mai doream să accepte. Deja nu mai doream acest lucru. Dar trebuia să-și țină promisiunea. Ai să-mi spui că la mijloc era doar amor propriu. Nu, nu era numai amor propriu. Era ultima speranță de a o salva. De a o salva în ochii mei, ai priceput? Acesta e amor propriu?! Amorul propriu l-am pierdut de mult. Și orgoliu, și rușinea și tot restul.

Am început să o caut ca un nebun prin toate părțile: voiam să o întâlnesc. Și am întâlnit-o. La cazinoul, ca data trecută. Și tot la sala de joc. Nu i-am spus niciun cuvânt. Dar ea a înțeles. Și știi ce mi-a zis? „Trebuia să înțelegi că nu doream să vorbesc cu tine. Sau preferi să-ți râd în hohote în față“. Chiar așa mi-a spus. Și avea dreptate: de fapt, propunerea mea era absurdă, era ridicolă și asta mai ales după ceea ce se întâmplase între noi cu ani în urmă. Dar n-a răs.

Ce? Lasă! Chiar îmi face bine să vorbesc despre lucrurile astea. Ce nu ți-a trecut prin cap? A, nu ți-a trecut prin cap că eu am fost îndrăgostit de Maria Antonia! Uite că am fost. E o poveste care durează de mult. „*Se au precum câinele și pisica*“, spunea mama ta. Și toată lumea se mira, dar era de acord. Numai că nimeni nu știa că noi doi începuserăm de foarte de demult să avem o altă viață secretă în care ne înțelegeam foarte bine, chiar prea bine.

Prezentare și traducere de

Mariana Ploae-Țanganu

literatura lumii

Noua istorie a literaturii

maria irod

Anul trecut, la Editura Universității București, a apărut, sub semnătura Mariei-Ana Tupan - profesor la catedra de engleză a Facultății de Limbi Străine din București - o carte foarte bine-venită în peisajul criticii și teoriei literare românești. Este vorba despre un volum intitulat *The New Literary History* care tratează, într-un mod foarte serios și bine documentat, diferitele curente de gândire și grile de lectură prezente în paginile revistei cu acest nume (una dintre cele mai respectate publicații academice din S.U.A. și din lume), precum și influența acestora asupra practicilor critice actuale.

Având în vedere că, deocamdată, în rândul criticilor și istoricilor literari din România există o apetență redusă pentru teorie și că foarte puțini dintre ei fac parte dintr-o „comunitate interpretativă” internațională și interdisciplinară cum este cea reprezentată de *New Literary History*, cartea scrisă de Maria-Ana Tupan este cu

cartea străină

atât mai necesară. Fiind redactată în limba engleză și publicată la Editura Universității, putem bănuși că se adresează în egală măsură și studenților secției de anglistică interesați de studiile literare. Ca să nu mai revin ulterior la acest subiect, țin să semnaliez de la bun început relevanța pe care *The New Literary History* o poate avea în domeniul pedagogiei literare. Citându-l pe Peter Barry (autorul cărții *Beginning Theory. An Introduction to Literary and Cultural Theory*, Manchester University Press, 1995), autoarea explică de ce trebuie regândite cursurile universitare de istoria literaturii: „Cititul extensiv, în epoca exploziei de informație și a activităților preponderente teoretice, a devenit irelevant. (...) În cazul lui Barry, această concepție asupra istoriei literare se materializează în cursuri, chiar și pentru primii ani de studiu, ce combină teoria cu practica și încearcă să predea o întregă tradiție de texte canonice punând accentul pe schimbările de paradigmă ce au loc de la o epocă la alta.” (p. 22, trad. mea.)

De altfel, fiind profund ancorată în istorismul contemporan descins direct din „epistemele” lui Foucault, cartea Mariei-Ana Tupan se axează pe schimbările de paradigmă, în special pe trecerea de la modernitate la paradigma actuală a postmodernității, marcată de experiența ontologică și epistemologică „slabă”.

Pe cei ce nu sunt familiarizați cu abordările critice contemporane cartea îi pune

la curent încă din primele pagini cu politica redacțională a revistei *New Literary History*. Propunându-și să fie „a journal of theory and interpretation”, publicația întreprinde un efort deliberat de redefinire a istoriei literare ca disciplină academică. Dacă până acum, în virtutea tradiției, estetica, istoria literaturii, teoria și critica literară erau domenii separate, *New Literary History* încearcă să le reunească într-un discurs comun. Definitorii pentru modul de abordare a textului literar sunt contextualismul și istorismul. Întrebarea pe care par să și-o pună toți autorii studiilor publicate în *New Literary History* este dacă și în ce măsură poate literatura să servească drept arhivă istorică. Astfel, orice articol dedicat unui text literar oarecare se constituie totodată într-o „istorie intelectuală” ce explorează obiceiuri de gândire, norme, mentalități specifice epocii istorice sau comunității identitare din care provine textul.

Autorii materialelor prezente în *New Literary History* aparțin celor mai diverse orientări teoretice poststructuraliste, ceea ce se reflectă și în componența grupului de referenți științifici. Pe această listă se regăsesc, printre alții, nume foarte cunoscute, cum ar fi Hélène Cixous (critică psihanalitică), Wolfgang Iser (teoria receptării), Toril Moi (feminism), Hayden White (*new historicism*) (vezi p. 7).

Coexistența pașnică - susținută totuși de o metodologie foarte strictă și un vocabular critic aproape standardizat - a atâtor direcții diferite de interpretare este simptomatică pentru lumea postmodernă, din care adevărul absolut și sensul unitar al istoriei au dispărut. Desprinderea de fundamentul metafizic - pe care Vattimo o numește „gândire slabă” - duce la dizolvarea marilor valori (inclusiv a ideii moderniste de autonomie a esteticului) în valori contextuale și provizorii, ce se supun în mod democratic judecății publicului la „bursa de valori”. Din această situație se naște întrebarea legitimă - de care Maria-Ana Tupan se ocupă, de altfel, în finalul cărții - referitoare la posibilitatea și oportunitatea consensului în sânul unei comunități științifice. Ar putea oare colaboratorii revistei *New Literary History* să cadă de acord asupra unui set de valori comune? Și cât de necesar ar fi un asemenea acord? Dacă Thomas Kuhn mai credea încă în consens ca piatră de temelie a unei comunități științifice, Nicholas Rescher (în *Pluralism. Against the Demand for Consensus*, Clarendon Press, Oxford, 1993) susține un punct de vedere mai pragmatic și mai potrivit „heterotropici” contemporane (pentru a apela din nou la un termen al lui Vattimo). Pentru Rescher nu este important acordul, ci capacitatea de a interpreta sau, cu alte cuvinte, raționalitatea comunicării.

În tot cuprinsul volumului de față,

firele ce leagă istorismul practicat de *New Literary History* și *Weltanschauung*-u postmodern - marcat de indeterminarea din fizica cuantică și de micro-narațiunile ce încălcă mereu granițele disciplinare (vezi p. 217) - sunt explicitate prin numeroase analize demonstrative. De exemplu, într-un capitol foarte solid, dedicat „pluralismului” și „logicii culturale a identităților postcoloniale”, alteritatea rasială și etnocentrismul sunt examinate pe o paletă largă de texte, deopotrivă moderniste și postmoderniste. Capitolul al treilea abordează o altă școală de gândire a perioadei postbelice - la fel de influentă, dar opus culturalismului: teoria de construcție pornind de la aserțiunea lui H. M. Abram că „îngerul deconstructiv” nu e o creație postmodernă, ci pre-există epocii noastre autoarea se lansează într-o analiză foarte interesantă a poemului epic *Paradise Lost* de Milton. Argumentul susținut este că Satana din epopeea lui Milton este un personaj a cărui esență este mai degrabă rezultatul unor acte decât al unui dat ontologic. Așadar, scrierea de secol XVI depășește, într-un fel, metafizica și este prin urmare, mai „postmodernă” decât literatura romantică.

Un capitol foarte original și util celor interesați de literatura română veche este cel dedicat receptării lui Shakespeare în cultura română din secolul al XIX-lea. În primele traduceri românești din Shakespeare, angajamentul politic al literaturii apare destul de evident, iar autoarea ne ajută să descoperim codurile culturale care au favorizat selecția anumitor texte și preferința pentru anumite variante de traducere.

În sfârșit, nici aspectele controversate sau criticabile ale *New Literary History* nu sunt ocolite în cartea Mariei-Ana Tupan. De mai multe ori este citat David Lodge, romancierul specializat în satirizarea vieții academice americane, care, în romanul său *Nice Work*, ironizează jargonul impus de *New Literary History*, ce tinde să devină un fel de „limbă de lemn” a criticilor contemporani.

Într-adevăr, poststructuraliștilor li s-a mai reproșat că scriu prost și că-și chină cititorii cu termeni obscuri și fraze alambicate.

Chiar în introducere (p.7) găsim explicație a gradului înalt de standardizare a vocabularului folosit la *New Literary History*: acesta ar păstra strictețea metodologică și rigoarea argumentării teoretice permițând totodată coexistența în pagini aceleiași reviste a unor abordări foarte diferite. Cu alte cuvinte, jargonul științific asigură unitatea în diversitate, eliminând „heteroglosia” criticii impresioniste. „când stilul se confunda cu omul”.

Nu ne rămâne decât să sperăm că lucrarea Mariei-Ana Tupan va fi citită și afara mediului universitar, pentru că pune probleme de mare actualitate, ce interesează științele umane în general.

De la Abraham Cahan la Philip Roth

Cristina Deutsch

Un scriitor contemporan precum Philip Roth, figură controversată printre prozatorii evrei americani din cauza modului adesea radical de a trata probleme delicate, ajungând la un moment dat să fie acuzat atât de „ură de sine reiască“, cât și de antisemitism, va diseca, una din povestirile sale cele mai cunoscute, *„Eli, fanaticul“* - fără nici un fel de sentimentalism sau falsă pudoare - conflictul re moește adesea între membrii aceleiași se și religii. În special după cel de-al doilea război Mondial, evreii americani au fost voiați să-și genereze propriile lor mijloace de analiză pentru a înțelege noua lume în care țieș și care este rolul lor în ea. Ei vor cerca atât să-și definească propriile tradiții într-un mod cât mai clar, cât și să cerceteze ent modurile în care ei sunt priviți și definiți de ceilalți. Pe măsură ce generațiile de imigranți evrei se vor apropia din ce în ce mai mult de zilele noastre, crescând în America și înfinitivându-și educația în școlile americane, majoritatea evreilor, deși inițial fiind străini de

vedere: acea dorință genuină de asimilare de la început se va transforma în sufletul personajelor din *Eli, fanaticul* într-o lipsă de înțelegere pentru coreligionarii care vin dintr-o lume „înapoiată“, care „le strică imaginea“, într-o furie împotriva acestor intruși care îi pun într-o situație jenantă față de vecinii neevrei, amintindu-le de propriile lor rădăcini. Această zugrăvire a conflictului dintre evreii asimilați, americanizați, beneficiari ai toleranței Celorlalți și evreii ortodocși, de modă veche, al căror reprezentant e Tzoref, omul în haine negre, amintind mai mult de „exotica“ Polonie a lui Isaac Bashevis Singer, care se plimbă liniștit pe străzile cartierului de lux unde evreii trăiesc pașnic împreună cu neevreii, cei care îl vor ataca cu ferocitate pe evreul ortodox și școala sa talmudică pentru victimele nazismului nu vor fi neevreii, ci chiar acești semeni ai lor care nu doresc să se facă cumva vreo legătură între ei și *Ceilalți Evrei*, veniți din Europa Orientală. Momentul în care Eli, evreu asimilat, va conștientiza că, pentru a deveni om, trebuie în primul rând nu numai să înțeleagă cine este, dar să și aibă curajul de a exprima fâșiș această periculoasă alegere în fața comunității, preferând înțelegerea de sine în detrimentul înțelegerii celorlalți, va deveni un proscris, un Străin: „Vedeă gurile; mai întâi maxilarul inferior aluneca în față, apoi limba se izbea de dinți, buzele explodau... un foarte ușor tunet în gât și toți au zis: Eli Peck Eli Peck Eli Peck. Iși încetini pasul, legănându-se înainte și apoi pe ritmul fiecărei silabe: E-li Peck E-li Peck E-li Peck. Mergea cu greutate și i se părea că fiecare silabă scandată de către cunoscuți îi făcea oasele să tremure. Știa el foarte bine cine era... i-o repetau toți. Eli Peck. Vroia să i-o fi repetat de mii, de milioane de ori, ar fi continuat pentru totdeauna să meargă îmbrăcat cu acel veșmânt negru, în timp ce adulții murmurau în legătură cu straniețea lui și copiii îl arătau cu degetul, șoptind «Rușine, rușine!»“.

Cât de radical diferită e această atmosferă față de ceea ce vom întâlni la Abraham Cahan în proza căruia evreii sfârșitului de secol al XIX-lea părăsesc lumea shtetl-ului cu ochii îndreptați spre America, acea „țară a tuturor posibilităților“ unde îi așteaptă un nou început. Intitulându-se discipol al lui William Dean Howells, părintele realismului american, acesta va aduce într-adevăr ceva nou în romanul evreiesc american atât prin personajele alese, cât și prin locul în care se petrece acțiunea: ghetoul din New York: *Yekl* nu este nicidecum primul roman scris de un imigrant, dar, foarte important, este prima carte de succes. Introducerea cititorului în această lume aparte va fi abruptă, Cahan evocând încă din primele rânduri acele ateliere sordide în care se desfășura practic întreaga viață a imigrantului care se străduia să-și realizeze „Visul American“ după propriile sale puteri. Acesta nu este numai locul în care oamenii muncesc, ci și cel în care se întâlnesc, discută, se adaptează la noul stil de viață, cel american. *Yekl*, transformat în Jake după ce a părăsit Rusia pentru America, va fi modelul preferat de Cahan pentru a demonstra acest proces al adaptării, al „transformării într-un american“ a

imigrantului evreu - un eveniment care are avantajele, dar și dezavantajele lui. Spre deosebire de autorii evrei contemporani lui - Anzia Yeziarska și Mary Antin - Cahan va fi, atât aici, cât și în *Ascensiunea lui David Levinsky*, un prezentator mult mai obiectiv al vieții de zi cu zi. Păstrând și anumite influențe vizibile din literatura rusă, în special de la Tolstoi, precum și din realismul american al lui Howells, Abraham Cahan se va strădui să nu înfrumusețeze realitatea, să prezinte faptele cât mai obiectiv și mai veridic cu putință, ajungând astfel să ne ofere o imagine care, chiar dacă nu va fi capabilă să reflecte realitatea în totalitate, va putea cel puțin să zugrăvească procesul de transformare la care a fost supus imigrantul evreu de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Romanul prezintă acomodarea lui Levinsky, imigrant venit din Rusia, la realitatea vieții americane; el învață să înșele, să exploateze muncitorii și să facă avere, fiind astfel similar lui Yekl, erou care deja se încadrează în tipare fixe și se convertește într-o stereotipie - o ilustrare a expresiei atât de des utilizate în epocă „de la zdrențe la bogăție“, configurând un drum asemănător cu cel al lui Christian din *Călătoria pelerinului* a lui Bunyan. Cahan își va conduce și el personajul pe acest drum înșesat de capcane, labirintic - spre deosebire de Christian, care este un personaj-model, plin de virtuți, căruia nu îi este permis să greșească niciodată, Levinsky se va poticni adesea, atingerea Visului American fiind încununată de succes doar din anumite puncte de vedere, mai mult material decât spiritual.

Vorbind despre proza lui Abraham Cahan, criticul Leslie Fiedler remarca faptul că acesta „ca și Peretz, consideră vestigiile «puritanismului» ghetoului unul dintre impedimentele care stau între evreu și deplina sa maturitate“. Acest lucru e adevărat în măsura în care aspirația lui Levinsky de a deveni american, de a se integra în această nouă lume în care a intrat este încetinită și chiar blocată de tradițiile și obiceiurile pe care le-a adus cu el din Europa. E normal ca dorința sa de adaptare să fie scoasă atât de mult în evidență, atâta timp cât Cahan însuși era, cel puțin parțial, un „asimilat“, iar cea mai bună dovadă în acest sens este, desigur, simplul fapt că el nu își scrie romanele în idiș, ci direct în engleză. Acest efort al imigrantului evreu de a-și lepăda vechea înfățișare și vechiul mod de a gândi, de a-și însuși limba și obiceiurile noi sale patrii nu va întârzia să fie încununat de succes, dar va aduce cu el și o serie de dezavantaje pe care Cahan nu va întârzia să le sugereze în scrierile sale. Degradarea tradiției, accelerată de tentația orașului care se va insera în forme degradate, vulgarizate, și în ghetou, va duce treptat pentru personaj - fie că este vorba de Yekl sau de Levinsky - la o pierdere a inocenței, la dezumanizare. Comunicarea interumană, evaluarea corectă a celorlalți și a propriului Eu se vor deteriora treptat, inevitabil, până când se va ajunge la acea situație ilară din nuvela *Eli, fanaticul* a lui Philip Roth. Dar atât personajul lui Cahan, cât și cel al lui Roth vor fi doar la un început de drum, nu la sfârșitul lui: abia încep să se descopere pe ele înșele, greșind, dar și reconsiderându-și greșelile. Reacțiile evreului asimilat sau în curs de adaptare față de „venetic“ care, deși evreu ca și el, „il încurcă“ vor fi puse în evidență de Cahan poate cu mai mult sentimentalism involuntar decât la Philip Roth, dar la fel de insistent.

planeta literelor

ele „valori americane“, se va îndrepta lent spre o alterare a propriei evreității, din cauza estei detașări care, pe măsura trecerii timpului, devine din ce în ce mai acută, de oria evreiască, de tradițiile evreiești și, în le din urmă, de propria lor distinctivitate a ei comunități aparte. Animizitățile nu se r stabilizează numai la nivelul relației dintre reu și Celălalt, ci și între membrii aceleiași munități etnice și religioase. Unul dintre otivele acestei „separări“ este de natură gnostică, observându-se din acest punct de dere formarea a două „tabere“: pe de o rte evreii de proveniență germană, franceză, cecească, siriană care adesea se exprimau ii degrabă în limbile țărilor din care oveneau și, pe de altă parte, evreii proveniți i Rusia și Polonia, care vorbeau mai ales ș (mulți dintre ei nu cunoșteau deloc sau roape deloc limbile țărilor din care oveneau). Astfel, nu intervenea numai oblema asimilării la spațiul mai larg al itelor Unite, ci și problema acomodării la uțul ghetoului.

Pentru Roth, frica de a-ți recunoaște opria identitate etnică se transformă, în acest atext, într-o boală spirituală. Dacă la iitorii de început de secol XX se putea serva acea dorință de asimilare, de integrare orice preț în societatea americană, fenomen care îl vom analiza mai pe larg în paginile urmează - venind și dintr-un idealism, într-o sinceritate a credinței în Visul erican într-un sens pozitiv (strădanie care, dent, nu ducea întotdeauna neapărat la un ultat benefic), Roth - care, paradoxal, lină mai mult spre eticheta de „american“ cât spre cea de „evreu“, nefiind nici pe parte un promotor al tradiționalismului, va vi lucrurile dintr-un cu totul alt punct de

O aniversare și un debut într-o premieră

alina boboc

Pe 2 februarie 2007, Teatrul de Comedie a scos la rampă premiera pe țară. **Soare pentru doi** de Pierre Sauville, montată de Alice Barb, dată la care Vladimir Găitan a împlinit 60 de ani, iar fiica sa, Gloria, și-a făcut debutul pe o scenă de teatru profesionistă (prima dată, a jucat alături de tatăl său în filmul **Margo**).

„Teatrul rămâne acea oglindă în care vrem să ne privim, e o replică a vieții, a cotidianului, un atelier foarte special, în care prezența noastră în carne și oase dă greutate mai mult decât pelicula și ne ajută foarte mult în stabilirea unor adevăruri“, declară Vladimir Găitan într-un număr unicat de ziar de colecție, editat în cinstea lui de Teatrul de Comedie, al cărui director a și fost o perioadă.

Cei doi actori, tată și fiică, se regăsesc în subiectul piesei: un bărbat bine, neînsurat până la o vârstă târzie pentru a evita complicațiile, dar cu multe aventuri la activ, are surpriza să afle că este tatăl unei fete de 20 de ani. Apariția fetei tulbură viața tihnită și tipică a acestui domn, medic cu reputație, colecționar de artă și ascultător de Mozart.

Cheia în care Vladimir Găitan abordează rolul este subtilitatea. Evoluția de la costumul scoțian de la început, trecând prin cel de lucru sau de întâlnire, până la cel de gală din final sugerează o transformare a unui ins egoist și ridicol într-un om de bun simț, cu deschidere spre noul pe care, chiar dacă nu-l adoptă, îl tolerează la fiica sa.

Conviețuirea de 1 an cu aceasta, care se va muta apoi la prietenul ei, ales după modelul tatălui (de la profesie și până la preferințe), pune personajul în tot felul de situații, jucate într-o varietate de registre, de la grav la hilar. Oferta afectivă a fetei, care îl atrage cu atât mai mult cu cât el o respinge, creează o nișă în viața acestui om dificil, permițându-i să vadă și să trăiască emoții unice. Vladimir Găitan își compune un personaj complex, care parcurge un întreg evantai de stări: candoare, umor, ironie fină, naivitate, duioșie, vulnerabilitate, atașament, toate acestea fiind dublate de o noblețe aparte, purtătoare de succes.

Gloria Găitan, studentă în anul al IV-lea la clasa lui Ion Cojar, face un rol peste așteptări din partea unei debutante, moștenind mult din talentul și atracția tatălui său pentru teatru (tată care are înțelepciunea să nu-i impună nimic în joc, lăsându-i o mare libertate de desfășurare). Deși fără experiență, tânăra actriță aduce

elemente de expresivitate adecvate, iar spontaneitatea vârstei îi este de mare ajutor în acest rol în care unele momente sunt de un natural tulburător (lucru, de altminteri firesc).

Decorul de casă bogată, pe nuanțe de galben pal și portocaliu (subtilitatea e prezentă și aici, ironizând aceste culori dintr-o modă cîntinde spre decadență), cu mobilier de colecție și piese de artă, conferă sălii mici a Teatrului de Comedie o aură aparte și situează de la început spectacolul la un anumit nivel de pretenții.

Muzica lui Wolfgang Amadeus Mozart

(fragmente din **Flautul fermecat**) contribuie la crearea unei atmosfere adecvate, iar alternarea cu ritmuri mai noi (1986) din **Roame Amadeus** a lui Falco creează un contrast de un comic subtil.

La toate acestea se adaugă apariția câinelui Amadeus din final.

Pe scurt, spectacolul este viu, interesant, prezentat publicului ca un exercițiu de grație actoricească. Felicitări tuturor celor care au lucrat la realizarea lui și, în plus, la mulți ani lui Vladimir Găitan!

***

Distribuția: Vladimir Găitan (**EL**), Gloria Găitan (**Ea**). Regia, versiunea scenică și ilustrația muzicală: Alice Barb. Decoruri: Pu Antemir. Costume: Corina Grămoșteanu. Traducerea: Carmen Mocanu. Mastering mix și procesare coloană sonoră: Robert Ionescu.

Au început pregătirile pentru cea de-a șasea ediție a Festivalului Internațional de Film Transilvania (TIFF). Am aflat de la Oana Răsuceanu (director de PR) că anul acesta TIFF-ul clujean se va desfășura în perioada 1-10 iunie, aducând pentru a șasea oară în Cluj-Napoca filme, invitați, personalități ale cinematografului internațional și autohtone. Deja tradiționala atmosferă festivalieră de la Cluj va fi dublată de data aceasta de una cu totul nouă, TIFF-ul urmând să se desfășoare și în Capitala Culturală Europeană 2007 - Sibiu - în perioada 4-10 iunie.

Astfel, filme din secțiunile deja cunoscute marca TIFF (**Competiție**, **Supernova**, **Romanian Days**) vor fi proiectate în câteva locații sibiene centrale, precum Piața Mică, Cinema Arta sau un cort multifuncțional de mari dimensiuni, pregătit special de organizatorii Sibiu 2007 pentru evenimentele care vor avea loc pe parcursul verii. Programul TIFF-ului sibian va debuta cu trei zile dedicate producțiilor de film din România - Zilele

Pregătirile pentru TIFF au intrat în linie dreaptă

irina budeanu

Gala de decernare a premiilor TIFF va fi un *duplex live* Cluj-Sibiu, urmând să fie transmisă în direct pe TVR 1 în seara zilei de 9 iunie. În cadrul Galei din Sibiu se vor acorda două premii importante din palmaresul festivalului: cel pentru întreaga activitate, oferit unei personalități din cinematografia europeană, și Premiul de excelență, acordat unei personalități din cinematografia românească. Selecția TIFF 2007 include deja titluri precum **Inland Empire** - cel mai recent film al controversatului regizor David Lynch, **Nuovomondo** (regia Emanuele Crialese) - câștigător a șase premii la Festivalul de la Veneția 2006, printre care și Leul de Argint sau **Black Book** al olandezului Paul Verhoeven, nominalizat la BAFTA 2007 pentru film străin. Proiecțiile speciale nu se decid nici în această ediție dublă, una din ele fiind dedicată celebrului film semnat de Stere Gulca, **Moromeții**, în ediție restaurată. TIFF-ul va omagia, atât la Cluj, cât și la Sibiu, 20 de ani de la premieră în prezența echipei reîntregite a filmului. Acestea ar fi doar câteva din momentele speciale pregătite de organizatori pentru TIFF 2007 - o ediție ce se preconizează a fi pe cât de intensă, pe atât de captivantă, atât pentru public, cât și pentru presă sau invitații TIFF. Ca o prefață la acest important eveniment, în perioada 19-25 februarie, organizatorii TIFF-ului împreună cu British Council au pus la cale un atelier de creație cinematografică în Rahova. La a treia ediție a *Let's Go Digital* participă cincisprezece elevi de la Liceul „Dimitrie Bolintineanu” din Capitală. Aceștia vor fi asistați în permanență de profesioniști în domeniu: un trainer din Marea Britanie, Kishore Verma, fost director al „New York Film Academy”,

profesor la Royal Holloway College și patru traineri români Horea Murgu, profesor universitar doctor la UNATC, Neil Coltofear, editor la Fundația de Arte Vizuale, Iulian Murgu, preparator universitar la UNATC, Mihai Tănase, director de imagine. Trainerii vor învăța pe liceeni să folosească echipamente de filmat de ultimă generație - camere digitale, echipamente de iluminare și sunet, programe speciale pentru montaj. Accastă ediție specială a *Let's Go Digital* include și o sesiune de lucru la care iau parte toți cei implicați, scopul de a redacta o structură de program școlar pe baza căreia *Let's Go Digital* să poată deveni în viitor o școală de vară sau un curs opțional pentru elevii de liceu. La finalul săptămânii, cursanții vor deveni realizatori de film, cinci filme de trei minute reprezentând produsul final al atelierului. Filmele au ca temă zona Uranus - Rahova și piața de flori din cartierul Rahova. Evenimentul se încadrează în proiectul *Va Urma*, având ca scop regenerarea urbană și culturală a cartierului Rahova (www.vaurma.ro). Rezultatele foarte bune obținute la primele două ediții de la Cluj, precum și reacțiile adolescenților participanți la program ne-au demonstrat că există un potențial foarte mare de tineri cu înclinație și cu potențial pentru cinematografie. Toate acestea au determinat să extindem acest atelier, să organizăm la o scară mai mare, nu doar la Cluj ci și în alte orașe și chiar pe perioade mai lungi

Filmului Românesc. Titluri proaspete precum **Restul e tăcere**, în regia lui Nae Caranfil, **Ingerul necesar**, regia Gheorghe Preda sau **California Dreaming**, regizat de regretatul Cristian Nemescu (filmul a fost terminat de prietenul său, regizorul Constantin Popescu), vor fi proiectate în premieră la Sibiu, urmând ca cele trei zile dedicate cinemaului autohton să încheie TIFF-ul clujean. Regizori, actori, scenariști, producători vor fi prezenți atât la Cluj, cât și la Sibiu, pentru a participa la toate evenimentele organizate sub egida TIFF (workshop-uri, seminarii, conferințe, proiecții speciale, sesiuni de întrebări și răspunsuri la finalul proiecțiilor). Workshop-ul *Let's go Digital*, aflat în al treilea an, în care 15 adolescenți pasionați de cinema învață să facă un film de la A la Z, se va „muta” la Sibiu.

Roluăm problema schimburilor de cuvinte, dezbătută în articolul din numărul anterior, referindu-ne de data aceasta la forma mai largă a dialogului sau a dezbaterii destinate zionării sau doar audierii. Și de data aceasta, ne vom ori la dialogurile care au un caracter polemic. Textul gumentărilor și dinamica care ne-au permis observațiile de față sunt extrase din dezbaterile tuale, oferite cu generozitate de mass-media.

Indiferent că sunt dialoguri, dezbateri sau simple himburi de cuvinte, toate răspund principiului unii de timp, loc și participanți; durata lor, prevăzută în program, este limitată, iar ansamblul este decupat părți, subpărți, teme, subteme, abordate succesiv. n acest punct de vedere, există un plan anunțat plicit de moderator care corespunde unui program finit în funcție de variabile cum ar fi: competența rticipanților la dialog, specialitatea lor, elemente de tualitate etc. Nimic original față de expozeurile lactice. Și totuși, dialogurile comportă un element trenant care motivează alegerea lor de către ganizatori și organe de difuzare și care conduce la

conexiunea semnelor

nimbări sau chiar rupturi față de ordinea canonică a provizațiilor de *retours en arriere*. Fără să comite dezlănarea dialogurilor informale, ele rețin aten- prin alte câteva caracteristici. Ca orice text conver- sional, dialogurile se definesc prin schimbarea rolur- or, participanții și moderatorul sau moderatorii ind cuvântul pe rând și alternând intervenția cu spunsul la intervenția anterioară. O primă tacteristică cantitativă privește *frecvența* acestor ernări. Când lucrurile se desfășoară canonic, adică ecărei întrebări/ intervenții îi corespunde un răspuns, se stabilește în funcție de numărul răspunsurilor rticipanților (care, prin definiție, sunt egale ntitativ). Dacă raportăm la o durată determinată, inem *densitatea* alternărilor. Această densitate ate să varieze într-o modalitate foarte sensibilă, în ecție de situații sau emisiuni, iar pentru aceeași atție sau emisiune, în funcție de participanți. Dacă em abstracție de rapiditatea debitului - care totuși, este o variabilă de neglijat -, aceste variații sunt orate în principal *duratei* fiecărei intervenții. O evență de alternanță slabă corespunde faptului că rile de cuvânt sunt prea lungi: cel care are cuvântul trează această poziție pentru prea mult timp. evența este ridicată atunci când se întâmplă o tție contrară celei expusă mai sus.

Aceste caracteristici și variații cantitative nu sunt at rezultatul mecanismelor subiacente care deter- nă dinamica schimburilor și a dialogurilor. Nu vom inti aici lucruri deja cunoscute. Important este să

Dinamică într-o argumentație polemică

mariana ploaie- hanganu

o asemenea afirmație / acuzație etc.”.

Participanții sunt preocupați de a se exprima într-o manieră suficient de lungă și de detaliată. În cazul oamenilor politici, ei au mesaje pe care vor să le difuzeze prin astfel de participări, așa că încearcă să ocupe, prin intervențiile lor, un timp suficient de lung pentru a le permite să expună, cu maximum de detalii, mesajele, în concordanță cu nivelul de dezvoltare sufici- ent pentru a le face înțelese și acceptate de auditor.

Aceasta este cea de a doua regulă a dialogului polemic și ea este în conflict cu prima; derularea inter- vențiilor este așadar în conflict, ea comportă întâmplări - incidente chiar - care arată dominarea sau slăbiciunea unuia sau a altuia dintre participanți în raport cu moderatorul sau chiar între ei înșiși.

Participanții folosesc de obicei diverse procedee clasice pentru a continua argumentația în care s-au angajat. Unele procedee sunt mecanice, cum este *teh- nica sufocării*: împiedicarea moderatorului să inter- vină, continuând să dezvolte propria perorație. Alte procedee sunt mai subtile și țin de tehnica discursului: fie lăsând moderatorul să-și încheie intervenția, reven- dicând apoi dreptul de a-și continua răspunsul, adică de a-și încheia răspunsul la argumentația anterioară, fie, reorientând conversația la subiectul în dezbateri. Aceste proceduri pot fi însoțite de referiri la dreptul de a se exprima complet asupra unui punct de vedere care i-a fost cerut sau chiar de condamnarea unui moder- ator care deranjează desfășurarea normală a dezba- terii sau dovedește lipsă de considerație pentru invitat.

Acest tip de conduită caracterizează un dialog pole- mic, am zice, *extrem*, dar practicat de multe perso- naje reale de care se apropie - fapt îngrijorător - din ce în ce mai mulți participanți cu argumentații polemice. Există însă și locuitori care se supun de bună voie jocului întreruperilor și acceptă să reacționeze la mai toate intervențiile moderatorului. O asemenea dinamică comportă alt fel de discuții pe care le vom face cu alte ocazii. Unind aceste variații de atitudini globale, se pot face analize care să disocieze aspecte foarte interesante relativ la personalitatea partici- panților, la felul cum înțeleg relațiile dintre persoane, fără a mai vorbi de anumite caracteristici intelectuale ca distribuția atenției sau plasticitatea exprimării.

existe un control obiectiv al luării la cuvânt. Într-un dialog polemic participanții la dezbateri sunt în competiție sau în conflict. Nu este vorba de o compe- tiție dușmănoasă, unde câștigă cel care are capa- citatea de a vorbi mai mult timp, fără a marca pauze care să permită și celorlalți să intre în dialog. Dar acest aspect nu este totuși exclus, mai ales dacă astfel de manifestări îmbracă o turnură subtilă, cum subtile sunt și tacticile de inserare sau de păstrare a luării la cuvânt din conversațiile informale. Întră în joc acum relația „care este mai puternic” dintre participanți, deci o *relație de putere*. S-ar putea discuta mult în legătură cu acest aspect. Vom nota doar că moderatorul, sau cel care pune întrebarea, este dotat cu puterea celui însărcinat să dirijeze conversația. Se întâmplă ca, uneori, între cei întrebați să fie și un om politic sau un om cu anumite funcții sau putere economică etc.; din păcate, în astfel de cazuri, cu greu moderatorul menține balanța să nu se încline în favoarea unuia ca acesta.

Încercând să descoperim dinamica argumentației polemice, observăm că două sunt regulile jocului care domină conversația. Prima este regula *accelerării intervențiilor* participanților. Un dialog este cu atât mai interesant cu cât ritmul schimburilor de cuvânt este mai rapid. Această regulă este impusă de cele mai multe ori de moderator și provine din necesitatea de a ține trează atenția publicului care apreciază, exact ca în meciurile de box, ritmul rapid care crește densitatea schimburilor la replică. Moderatorul și participanții, care în principiu sunt coaliți în ceea ce privește reușita dialogului sau a dezbaterii, se străduiesc să respecte această regulă, multiplicând intervențiile lor.

Deși pare derivată din această regulă, există în toate dezbaterile polemice *tactica hărțuirii* pe care o utilizează anumiți moderatori, manifestată prin intervenții neașteptate atunci când un participant își dezvoltă perorația cu scopul de a-l împiedica să-și urmeze firul ideilor sau de a orienta discuția către un alt punct de vedere. Aici intervine relația de putere de care aminteam mai sus: în momentul când partici- pantul reacționează la întreruperea moderatorului sau îl urmează pe acesta în „terenul lui” de conversație, nu face dovada ascendentului de putere sau a autorității pe care o implică statutul lui de participant, invitat la dialog. De multe ori, moderatorul chiar forțează nota și intervine, încercând să justifice întreruperea printr-un element retoric de tipul: „Un asemenea scop este inadmisibil...” sau „Nu pot lăsa să treacă neobservată

Opera

există și aici un fel de marketing!) ce evidențiază preferințele consumatorului de spectacol. Pentru că ar fi imposibil să se dea satisfacție tuturor dolean- țelor, de multe ori se recurge la formula operei “în concert”, mai puțin costisitoare, uneori preferată de cei ce se concentrează asupra legăturii dintre muzică și text, favorizată astfel de absența decorului. Alteori, săli mici, elegante, absorb un public select în fața unei soprane, a unui tenor, acompaniați de pian, pe repertorii de arii alternate cu lied, așa cum a fost cel organizat de Institutul polonez de cultură. Acțiunea a venit prin sprijinul promovării unei noi ediții a Concursului internațional de canto ce poartă numele lui Stanislaw Moniuszko (1819-1872), cel care “a reușit să realizeze în teatrul muzical ceea ce Chopin, contemporanul său, a urmărit în muzica instrumentală: spiritul muzicii naționale poloneze” (Gr. Constantinescu), atât prin cele 400 de cântece, cât și prin cele 20 de opere compuse (*Loteria, Contesa, Luntrașul, Januta, Verbum nobile, Castelul cu stafii* ș.a.). *Halka* (numele eroinei, o tânără sedusă și părăsită de un “vânător de trai bun”, care își pierde mințile și se sinucide, un fel de “Giselle” din mediul sătesc, pe un libret de Wolski, este considerată prima operă națională poloneză, iar succesul în epocă i-a adus gloria națională. Valoarea ei incontestabilă i-a acordat “o stea” pe bulevardul repertoriului universal, alături de *Mireasa vândută* (Bedrich Smetana) sau lucrări omologe de Glinka,

soprina bura

Acum câteva zile, mai precis la 16 februarie, universul spectacolului de operă a împlinit 400 de ani, timp în care maeștri ai tuturor stilurilor i-au închinat sublime pagini, fiind că acest sincretism care unește arta lirică, zica și acțiunea (apogeul este atins de sinteza meriană care reflectă concepția autorului privind ra totală, poartă în sine gena tineretii fără aște și a vieții permanent reînnoite. Castele ciare sau regale (sala de la Versailles decorată Gabriel), edificiilor baroce (Opera Garnier/Paris) moderne au fost, sunt și vor rămâne spații bine-ântate pentru un eșalon nebănuit de mare al unității, din ce în ce mai deschis valorilor spiri- e. Genialilor reprezentanți ai operei italiene și nane, ai rafinatelor alcătuirii franceze li se alătură luctuile școlilor naționale care colorează prin muri specifice melodismul susținut de iționalele mijloace ale belcanto-ului. Perioada belică a favorizat cunoașterea creației fonda- or de teatru muzical național, fenomen întâlnit precădere în așa-zisele țări “satelite”. Deși se e în continuare multă operă foarte bună, reper- ul este alcătuit și în funcție de “piața” vocilor tente și nu în ultimul rând de sondajele (da,

Ceikovski și urmașii lor. Soprana Wioletta Chodo- wicz a evoluat pe un repertoriu cu un inițiu de lirică lejeră (S. Moniuszko: *Spuneți-mi și Recitativ și Aria Halkă* din actul II) spre accente dramatice (Richard Strauss: *Das Rosenband* op. 36 și *Zueignung* op. 10) până la atmosfera expressionistă ce se degajă din ceaikovskiana *Damă de pică* (Aria Lizei din actul III), cu o tehnică sigură, acute strălucitoare, pianissime superbe ca expresivitate. Elementul Yang, în persoana tenorului liric Arnold Rutkowski, a dat replica prin *Cântecul lui Iontek (Halka, actul IV)* și *Cunoști oare țara aceasta?* (versuri de Mickiewicz după Goethe); autorul liedului *Mi-amintesc zilele liniștite, senine, de aur zile*, Mieczyslaw Karłowicz este foarte cunoscut datorită unui mult interpretat *Concert pentru*

muzica

vioară și orchestră, op. 8. Recitalul s-a încheiat cu *Aria lui Rodolfo* a capodoperei inspirată din romanul lui Henri Murger, *Scènes de la vie de boème*, scrisă de Giacomo Puccini. Rutkowski cântă atât de expresiv, încât transmite sensul textului fără a mai fi necesară cunoașterea limbii (poloneze). Respirația înaltă și voalul uneori gutural sporesc farmecul emisiei sale sonore. Pianista Anna Marchwinska, la fel ca și partenerii săi, este deținătoare mai multor premii internaționale și desfășoară o sus- ținută activitate camerală în Europa și Statele Unite. Importanța cu totul deosebită pe care pianista o are în relația cu interpretul vocal a dezvăluit în persoana ei un mentor și un artist cu totul excepțional.

Pamflet amical

corneliu antoni

Când ni se spune de o tradiție, ni se luminează fața, nerăbdători să auzim/să citim despre ce este vorba. Asta pentru că luăm termenul la modul generic-positiv, fără să bănuim momentan că acest cuvânt mai poate avea încă o valență liberă de antipol, o conotație predestinată malefic parcă în ceea ce privește cultura gălățeană și creația ei beletristică în special. Este vorba de o generație postbelică de scriitori - câți au mai rămas din ei - care de zeci de ani se luptă să aibă o revistă a lor sub egida Uniunii Scriitorilor, cu care să iasă din planul local către lume și dincolo de ea. Și au mai visat ei, vis lung, să aibă o Filială a lor care, desigur, să țină de Centru, de Uniunea Scriitorilor din România, așa cum și alte mari cetăți au reușit să obțină în plină epocă de strămtorare.

reacții

Chiar de prin decada '60-'70 s-a conceput o revistă care să migreze din local (din paleativul Paginilor Dunărene), s-au strâns materialele, suficiente pentru trei, patru numere, dar, din cauza orgoliilor de nuanță protagonistă, avortonul a fost înmormântat în neștire. Asta, în timp ce sub același "odios" regim apăreau consecvent reviste lunare precum: ATENEU (Bacău), ARGES (Pitești), TOMIS (Constanța), RAMURI (Craiova), FAMILIA (Arad), VATRA (Tg. Mureș) și altele care apar și astăzi, sprijinite financiar de către autoritățile locale.

Laurențiu Ulici, regretatul critic literar, senator și președinte al Uniunii Scriitorilor din România, a dat cândva un verdict profetic scriitorilor gălățeni: (citez din memorie) "Atunci când veți renunța la orgoliile de lider, la conspirațiile șoptite la ureche, la urechi, prezente și viitoare ranchiune, atunci, zic, poate veți reuși să împliniți ceea ce v-ați propus". Asta însă nu s-a împlinit nici până

azi și nici perspective rozalii nu prea se întrevăd. În ciuda faptului că în arealul unui megalopolis Galați-Brăila și-au făcut loc în noua revistă de cultură, singura, sub egida Uniunii Scriitorilor, morbul discordiei se perpetuează, mai ales pe motivul unei minime susțineri financiare discriminatorii din partea autorității locale, care la modul heuripist tratează egal cele două reviste, indiferent de anvergura acțiunilor și prestigiul diferențiat de care se bucură una (sau mai ales alta) din ele; iar asta se definește de la sine tot discriminare.

După târziul providențialului moment revoluționar, un grup mai dinspre vârful piramidei de breaslă scriitoricească, membri deja ai USSR, s-au gândit că e momentul să se facă și aici niște valuri, și unde era mai propice de făcut decât într-un butoi cu apă zăcută în complexe. S-a dat sfoară prin țara tuturor diletanților și culturnicilor, ca șansă/iluzie de defulare a complexelor de neîmplinire, constituindu-se astfel Societatea Scriitorilor "Costache Negri" (de ce oare "Costache Negri"? doar ca să se păstreze creații la nivelul literar-valoric al acestuia? Da, au și reușit!)... Și au intrat atunci cu zecile - am aflat zilele acestea că sunt acum peste o sută! - nu li s-a impus să-și dovedească neapărat calitatea de scriitor măcar cu o carte însoțită de ecouri critice favorabile sau recomandări din partea unor scriitori de prestigiu etc. Asta nu conta, ci doar cotizația și timbrul literar intrate automat în buzunarul de popă al tovarășului președinte autopropus... S-au mimat acțiuni culturale locale, cât și în teritoriul județului, exact ca pe vremuri (unele existând doar în mintea hamletului de Vârlezi), când se citea la Căminul (in)cultural, cel frigorific și plin de pene electrice, câteva poezii ditirambic-roșiatice la poalele portretului de neînlocuit, și cui? La trei babe și cinci pionieri. Dar ce mai conta asta (deja s-a bifat!) când se apropia momentul postfestum, când primarul se adună și el acasă sau la sediu să primească scriitorii cu bucate alese și vin vechi? Acesta era poate chiar motivul ispititor al participării (chiar și ai) unor scriitori membri ai USSR care aparțineau de Filiala București sau de cea din Iași, care aveau o viață înflăcărată în cadrul acestora.

În sfârșit, nu ca din senin, ci prin strădar și perseverență de neimaginat, momentul a tral al rezoluției prin care se anunța înființarea Filialei Galați-Brăila a US a sosit. E drept aceasta a fost temporizată de autosesizarea ranchiună și infatuare a patru, cinci cam veci membri ai US, adică numărul minim necesar după statut (21) pentru a se constitui o filială. Dacă ar fi aderat și ei măcar în ceasul doisprezecelea, n-ar mai fi fost nevoie de niște membri "de împrumut", cum s-a întâmplat apelăm la valoroși scriitori - prieteni, din Focșani, Brăila și București. A fost, evident, pe traua câta oară, că boala deceniilor de vraj se poate reactiva oricând și asta pentru că urcultivă o incurabilă aspirație în arta conduce ireversibile - și nu se poate spune că nu fost chemați alături de inițiatori într-o curență loială, dar de care s-au temut. Da, urvor să conducă, indiferent ce, chiar și un că interminabil de oi! (Beeee! beee, be!) - ca Ghencea... sau de mioare mai mult sau puțin putrede...

Menționăm că planul de dezvoltare Filialei Galați-Brăila al USSR, prezentat pe 12 decembrie 2006 la constituire în fața vicepreședintelui și ministrului Varujan Vosganian, este alcătuit profesional, realist, dacă autoritățile locale vor conștientiza salt calitativ ce s-a realizat în peisajul culturii gălățene, adoptând acest "nou născut" matur și viguros al Filialei. Oricum, se va negocia "sânge", punct cu punct, planul de dezvoltare aprobat de forul central, pentru a se asigura continuitate perenă unui bun care a fost atât de greu dobândit și mult prea așteptat. Astfel se va asigura o viață demnă a scriitorilor gălățeni care sunt deja așteptați să întărească rândurile, să colaboreze, să depună manuscrise pentru editare. Am primit, până acum, peste 15 dosare și cereri de primire Uniunea Scriitorilor.

Cât despre S.S. ("C. Negri"), numai bine, dacă se simte suficientă în ea însăși oricum, ea nu e compatibilă cu Filiala U.S. nici nu cultivă relații amicale și nici curențiale. Dar, după un oarecare bun-simț contextual saltului calitativ realizat, a și devenit caducă, nemaijustificându-și existența, asta înseamnă că nu poate deveni o pepinieră "Ligii I-a" de la blocul "Cristal".

P.S. Am înțeles că unii "scriitori" economici miresc bani pentru cel puțin o statuie într-un loc proverbial Râpă de peste nordul județului pentru merite deosebite în consolidarea, susținerea și solidaritatea culturnicilor transnistre din Galați. Să le fie de bine!

Anunț

Vă reamintesc că și în anul 2007 ASB va decerna premii anuale pentru cărți noi ale membrilor săi apărute în anul 2006.

Vă invit ca până la 15 martie a.c. să depuneți un exemplar la ASB dacă doriți să fie luate în considerare de juriu.

Comunicați vă rog și altor colegi, precum și debutanților bucureșteni.

Concursul de manuscrise al USSR pentru tinerii scriitori sub 35 de ani

Juriul format din: Gabriel Dimisianu, Dan Cristea și Cristina Chevereșan critici literari, au acordat următoarele premii:

Poezie:

Lavinia Bălulescu, **Lavinucea**

Ioana Bogdan, **Anumite femei**

Proză:

Adrian Petrescu, **Conspirațiile imposibile**

Volumele premiate vor fi publicate la Editura Cartea Românească.

P.S. Vă amintim că premiile de la poezie au fost laureate și la Fundația noastră, în anii 2005 și 2006.

Spre deosebire de Daniel Cristea Enache, condeierul care obișnuiește să lipească etichete pe borcanele cu conserve fabricate de domnia sa din pere literare, fără să-și bată capul cu argumentele retoricianului școlit, noi înțelegem să șim nealterată savoarea preparatului natural produs de capul domniei sale: e vorba de o supă foarte lungă de tăitei, cum li se mai spune recenzilor, intitulată *Secvențe de literatură română*, și însumând nu mai puțin decât 700 de pagini.. Acest opus, care și-a cuprins locul alături de altele de aceeași factură, promite, așadar să alimenteze un lung rital ce inaugurează rubrica noastră de *citate surescitate*“:

„Ceea ce era abstract și pe jumătate fantastic, ca punga cu galbeni ori lada cu comori în basme, a luat deodată un contur precis. Elementele consistente și constitutive de lume spitalistă, care formează țesutul romanului și iar coloana lui vertebrală. Le percepeam înainte mai mult ca aspecte ficționale, cu o notă pitorească epică: accidente în lumea soră a cărții, episoade neplăcute dar, cumva, la arginea moromețianismului triumfător.“ (pag. 13)

(Dacă pungile cu bani sunt abstracte și pe mătate fantastice, cum să mai condamni lapidatorii?)

„Ziua întâi, a interiorului casnic, și ziua a doua, a exteriorului social și a debordării peste granițele morale, sunt perfect complementare în raport simbolic și ca gradație dramatică. Încă protagonistul e mai întâi static, vegetiv, legumă umană ascunsă după frunzele ale ipohondrici...“ (pag. 49).

citate surescitate

(Cum s-o fi comportând leguma sub frunze înguste ale aceleiași stări?)

„Frazele ample, savant construite, se deshid către toate zările lumii românești din anii comunismului, coborând totodată pe scara timpului și recuperând fragmente vechi, alterate și mutilate de noua societate.“ (pag. 52)

(Propunem pentru fraze medalia împică!).

„Chiar dacă autoreferențialitatea, dubla definiție a autorului-actant *deschid* (sic!) rotondele în bucla textuală, prin coagularea inițiale și a tipologiilor se obține un material epic și de gros, pe care romancierul îl poate când croi după diversele sale tipare experimentale.“ (pag. 58)

„Frazele lui Virgil Duda sunt cel puțin la de seducătoare ca tinerele sale eroine, rând totdeodată cu sexul. (sic!?) Numai că litatea propriu-zisă nu e dublată de una stivă. În romanul de față, umorul, (auto)ironia, vorbele de spirit trec din bagajul autorului cel al personajelor sale, ridicându-le din sfera vulgarității și plasându-le pe o scenă isparentă, unde orice stridentă se vede.“ (pag. 71)

(Dar stridentele opace?)

„Autorului i se întinde în față un covor pe de lung, pe atât de lat, și pe cât de gros, pe de peștiș: cel al unei realități care, ieșită din cenușii comunist, a luat o multitudine de culori și o profunziune de culori.“ (Pag. 111)

(E lung covorul, ba e lat, ba e rotund... dar peștiș!)
„Dând buna linearitate epică pe o inutilă, în text, arborescență, autorul se complică trăd tot felul de fire între Zorel și violonistă, gaste și ninsoare, ninsoare și Bartolo, Bartolo și copilul pe care-l așteaptă violonista...“ (pag. 113)

(O fi vorba de linearitatea picarescului sau

„Concatenări... de o absurditate incongruentă estetică“

a gândirii lui D.C.E.?)

„Așa cum Ruxandra este o verigă de legătură între normalitatea percepției noastre și anormalitatea structurală și biografică a lui Horia Cantacuzino, tot astfel un ilustru vizitator venit din România (medicul Bălan, căruia Cristian i-a fost pacient) devine un intermediar ideal, pe orizontala epică a romanului.“ (pag. 119)

(Dar pe verticală?)

„La un număr atât de mare de personaje feminine predispușe la dezvoltarea și întărirea temei romanului, corespunde un număr sensibil mai mic de personaje masculine. Cu *stoicism*, profesorul Angel X (finalmente, sinucigaș), patronul postrevoluționar și funcționarul unei bănci intră în proiectul autorului, ca demni reprezentanți ai celeilalte jumătăți de sferă platoniciană. Și profesorul, și patronul au ochi albaștri, printr-una din multele coincidențe ale romanului. Încă o dată, *verosimilitatea realistă* (s.n.) e pusă sub semnul întrebării. De fapt, ceea ce derutează în construcția epică a lui Dumitru Ungureanu este tocmai *alternativa* concretă a detaliilor, realismul suculent al multor scene, posibilitatea, până la un punct, a explicației logice. Toate acestea sunt derutante pentru că, decupate din ansamblu, sunt insuficiente: prin codul realist, pe care singur și-l fixează, romanul nu poate fi de fapt înțeles și explicat.“ (pag. 133)

(Așadar, cod realist: ochi + albaștri / - albaștri; personaj: + masculin / - masculin. Cod nerealist: ochi + albaștri / + albaștri; personaje: - paritate sexuală „platonică“.)

„Dar nu există oare o diferență semnificativă între scriitoarea propriu-zisă și eul liric din aceste *poeme noi*? Nu: foarte multe versuri provin și își trag substanța din suprapunerea aproape perfectă a autoarei cu personajul său. Acesta din urmă nu e *alter-ego*, cu atât mai puțin o *voce* printre altele, ci poeta însăși, care alunecă astfel lin în propriile versuri.“ (pag. 169)

(Atenție în compania cui beți cafea la biroul scriitorilor! Nu știți cine vă citește!)

„Dacă definim exactitatea ca pe conformarea la un program, iar nu ca pe o variantă sinonimică a *preciziei*, paradoxul aparent se destramă. Versurile, luate în parte, sunt destul de tulburi, vizibil conotate poetic, dispersate de o puternică forță centrifugă în numeroase direcții și registre imagistice.“ (pag. 178)

(Dacă versurile sunt tulburi, ne consolăm cu limpezimea gândirii lui DCE...)

„Numai postmodernă, adică ludică, ironică și limfatică, nu este această *fugă*, cum nu sunt nici celelalte din volum. Pe lângă accentele apocaliptice ori *doar* blasfematorii la care pot ajunge sărind câte trei trepte deodată pe scara dezastrului universal și a sfidării personale, poemele au în mod constant o temperatură înaltă, întreținută prin mijloace specifice.“ (pag. 187)

(În sfârșit, haosul beneficiază de o scară construită de DCE.)

„Dacă e să căutăm totuși noduri în papură, vom sublinia tocmai această claritate de emblemă a desenului, transparența aproape deplină a unor versuri ce *îmbracă* și instrumentalizează idei. Spre deosebire de critica care deploră obscuritatea liricii lui Ion Mircea (Nicolae Manolescu, de pildă, vorbește despre metafora ca o *ferastră oblonită*), i-aș reproșa acesteia, pe unele

porțiuni, anume structura imediat-vizibilă, suprapunerea perfectă a ochiurilor poetice peste cele semantice“. (pag. 190)

(Să remaieze cine poate ciorapul „semanticii“ lui DCE!)

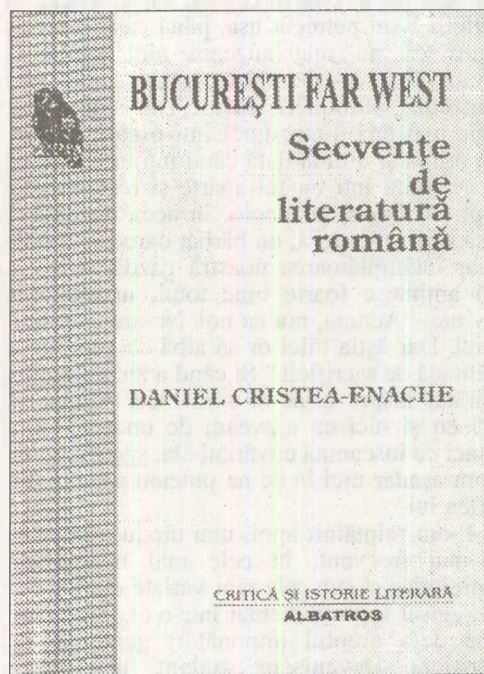
„Universul ar fi, atunci, o corolă de terminații nervoase, o urzeală tremurătoare de carne strălucind pe oase și sullete călătorind spre dimineața speciilor“. (pag. 191)

(Aici cred că se vorbește de a opta minune din corola lumii...)

„E limpede că materialitatea.. materiei poetul o decantează, o sublimează, convertind-o într-un mediu vibratil, ideal pentru levitația amoroasă. Însă nu doar datorită erosului devin lucrurile transparente și ușoare.“ (pag. 200)

(Greu de plasat fizica lui DCE între Newton, Planck și Einstein!)

„Lirica devine epică și alegorică, prozaică și vehementă, cu multe semne de exclamare,

cu un ritm alert și numeroase repetiții, pe un tipar al retoricii indignate“. (pag. 205)

(Dacă aduni pe „un tipar al retoricii indignate“, mere cu pere, sigură că rezultă cireșe. Putrede, desigur!)

„Senzația de inflație poetică pe care o au câțiva critici literari de azi (cap de serie: Ion Simuț) vine mai mult dintr-o abundență a tipăriturilor, a volumelor, plachetelor și antologiilor de poezie, decât dintr-o reală devalorizare a cursului liric. Există atâtea și atâtea apariții într-un gen care ar trebui să fie cel mai restrictiv, mai elitist, mai ferit de veleitari, încât titlurile realmente importante riscă să se piardă în mare: sticle cu manuscrise rătăcind în larg, departe de țărâmul receptării.“ (pag. 224)

(Ce fericire pentru mateloți!)

„În schimb, două-trei concatenări sunt de o absurditate incongruentă estetică. (pag. 598)

(„Concatenările de o absurditate incongruentă“ inestetic ale domnului Daniel Cristea Enache se găsesc însă la tot pasul, și ele... vor urma)

dumitru matală

Poate că prima dată când am luat cunoștință de noțiune, fără să știu și ce anume vrea să-mi comunice, a fost în primăvara lui '44. Eram în clasa întâi primară pe atunci, mă găscam în vacanța de Paște, când, chiar în noaptea de Ajun, înaintea de Înviere, bombardamentele ne-au alungat de la casa noastră din Turnu Severin, undeva, la marginea orașului. Ne-am petrecut acolo câteva ceasuri bune, și ceasul Învierii l-am petrecut așa, până când am fost siguri că nu mai auzeam nici zgomotul exploziilor, în depărtare, spre gară, nici zumzetul, altminteri pașnic, al avioanelor. Abia mai târziu am intrat într-o casă de om, era prima și ultima dată când intram în ea, ca să ne trăim într-un fel aparte și restul acelei nopți de Paște. Iar acolo, în acea ospitalieră casă străină, cineva, un bărbat oarecare, poate chiar întâmplătoarea noastră gazdă, a rostit, îmi amintesc foarte bine totul, următoarele cuvinte: "Acuma, noi ca noi. Ne-am cam trăit traiul. Dar ăștia mici or să aibă de suportat o grămadă de sacrificii." Și când a zis ăștia mici a arătat înspre mine și sora mea. Numai că nici eu și nici ea n-aveam de unde să știm atunci ce înseamnă cuvântul ăla, sacrificii. Nu știam așadar nici la ce ne puteam aștepta din partea lui

L-am reîntâlnit apoi, mai târziu, din ce în ce mai frecvent, în cele mai neașteptate împrejurări și sub cele mai variate chipuri. L-am regăsit înșurubat chiar într-o expresie care suna de-a dreptul impunător: generație de sacrificiu. Devenisem student între timp, intrasem într-o perioadă ce nu era poate de de-a întregul maturitate, dar avea, în schimb, alte avantaje, nenumărate. S-ar putea spune că nici atunci nu deprinsesem încă toate dedesubturile noțiunii, numai că din alte motive. În existența fiecăruia dintre noi se potrivesc etape când ignorăm ori sfidăm ori pur și simplu luăm în răs înțelesuri fundamentale - și primejdiile pe care le ascund ele. Ce sunt, în definitiv, așa-numitele sacrificii? Te întrebi sau nici nu te mai ostenești să-ți pui întrebarea. Că mai suferi de foame, că n-ai niciodată bani câți ai vrea sau că nu te poți îmbrăca după cum ai poftă? Asta da, lipsuri mai există, neajunsuri destule! Sau că țineam adunări UTC de ceasuri întregi și de nopți pe din două și nu spuneam mai nimic în ele? Că nici atunci și nici cu alte prilejuri nu prea îndrăzneau să rostim cu glas tare ceea ce gândeam? Și asta-i drept, mai există, pe lângă lipsuri, și constrângeri. Dar sacrificii - ce să fie astea? Nu le împărtășim cu toții, pe toate, în mod egal și fără discriminare?

Generația de sacrificiu

Studentia este desigur etapa când nesocotești sensul exact al multor noțiuni și realități, pentru că ai, în schimb, intact, sentimentul generației tale; al tinereții tale nemuritoare.

Numai că sentimentul începe să dispară după aia, cu timpul, pe măsură ce te ridici - sau cobori! - pe treptele vârstei și ale propriei tale vieți. Nu prea-ți mai pasă, pe urmă, că suportă și alții, mulți alții, ceea ce suportă tu și nu te încălzește cu nimic ideea că faci parte, din nefericire și spre ghinionul tău, dintr-o substanțială generație de sacrificiu. Nici nu mai simți, alături, ceva din solidaritatea de generație, mai mult afectivă și până atunci, pentru că te asaltează foarte concret agresivitatea prăvălită din toate părțile victii pe capul tău. Ai de-acum o familie, poate singura prostie comisă fără să ai senzația că ai făcut un sacrificiu, pentru că, de fapt, ea dă semnalul tuturor asupririlor. Apare copilul, eventual copiii, ți-ai asumat o mare răspundere sau mai multe și parcă tot așa, cu timpul, începi să nu mai bagi de seamă că te scufunzi mereu, dintr-un sacrificiu într-altul. Ți se pare, la urma urmei, normal să te sacri-

sacrificiu. Până și locul solidarității d generație l-a luat în acei ani o alta, mai profundă și mai dureroasă totodată, căci era solidaritate în suferință și în umilință. Cee ce, să recunoaștem, însemna o veritabil performanță, la care, să recunoaștem încă dată, cei mai mulți dintre noi și-au dat obolu

Ca să constat astăzi, după revoluție sa ce-o fi fost ea, că lucrurile merg, în creștere din rău în mai rău. Mi se cer acum aceleași sacrificii și mi se impun aceleași privațiuni și până nu demult. Altminteri nu pot judeca pus înaintea monstruoaselor majorări de prețuri, denumite, în schimb, elegant, li-be-ra-l za-re, tot așa cum, până nu demult, era poreclite re-așezare. Altminteri nu pot interpreta nici aberantele scumpiri ale hârtiei și tipografiilor, decât cel mult ca pe un atac direct la cele câteva cărți pe care le-aș na avea de scris; un atac pe care vechiul regim întronase în numele ideologiei, iar cel actual în numele economiei de piață. Nu-mi pot explica nici statornicirea unei așa-numite clase politice, mereu mai hămesite și ticăloase și corupte; mai hămesită și ma

fonturi în fronturi

fici pentru tine și pentru cei din jur; dacă nu pentru o întreagă generație, măcar pentru tine și cei câțiva ce se numesc ai tăi. Te și resemnezi în cele din urmă cu ideea, fatalistă poate, dar înțeleaptă, că în eterna înfruntare dintre individ și societate nu omul a ieșit vreodată biruitor. Vorba cronicarului, care pesemne o fi știut el ceva, de când e lumea lume, bietul om a fost întotdeauna sub vremi.

Cu timpul, însă, și tocmai din cauza asta, bietul om începe să facă nu numai sacrificii, ci și compromisuri, să simtă pe pielea lui nu numai compromisurile, ci și abdicările. Iar abdicările astea, făcute pe nesimțite, se tot adună, până când ajung să treacă repede strada de la nevoile materiale la drepturi și libertăți elementare. Pentru că în refugiul ales odată de un om, atunci când își sapă vizuina pentru el și familia lui, nu-i doar o descoperire exclusiv a sa, ci există și ea de când e lumea. Doar așa se explică de ce, până nu demult, în ultimii ani, noțiunea de sacrificiu a căpătat o extindere de-a dreptul imprevizibilă: de la foame la frig și întuneric, de la întuneric la teroare și hăituire spirituală. Și tot așa se explică de ce sacrificiile astea nu le-a suportat un singur om, n-au lovit doar o singură generație, ci s-au proliferat, agresive, la scara întregii țări; au devenit o epidemie care a făcut inoperantă străvechea sintagmă generație de sacrificiu, preschimbând-o în alta mult mai cuprinzătoare: natiune de

ticăloasă și mai coruptă decât aia de dinaintea ei. După cum, iarăși, nu pot cu niciun chip pricepe de ce o altă noțiune, de felul ei foarte generoasă, de-mo-cra-ți-e, este tălmăcită c fiecare după cum îl taie capul; adică exact așa ca înainte. Ce-i drept, un avantaj există, ce puțin unul, astăzi, în comparație cu până ieri. Acum nu mai ești urmărit pentru delict de opinie, nu mai ești arestat și azvârlit în închisoare; acum ești cel mult bătut măr, în plină stradă, sau chiar ucis de niște huligani pe care nu-i mai prinde nimeni, niciodată.

Așa că s-or fi schimbat ele, vremurile, c bine - de rău, dar bietul om tot sub e rămâne. De la vârsta de șapte ani, de când au auzit pentru prima oară cuvântul, sacrificii, pretinse au devenit tot mai multe și tot mai mari. Mai întâi mie și surorii mele, pe urm generației mele, ca să se întindă, cu timpul asupra întregii țări. N-am cum să mă opun firește, din același motiv ca și pe vreme cronicarului și din cauză că omul n-a ieșit niciodată biruitor în eterna înfruntare c vremurile. Dar am cel puțin dreptul, din copilărie, de când mă supun întruna, să pu măcar acum o întrebare, una singură, în operantă și ea, de altfel: oare cu ce suntem c vină, și eu, și sora mea, de a trebuit să trecem într-o singură viață, prin atâtea generații d sacrificii? Iar asta fără să ne întrebe vreodată cineva și pe noi.